

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KUR'AN KISSALARINDA KADIN KARAKTERİ

YÜKSEK LİSANS

Fatıma ALJAFİ

MAYIS-2024
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KUR'AN KISSALARINDA KADIN KARAKTERİ

THE CHARACTER OF WOMEN IN THE STORIES OF THE QUR'AN

YÜKSEK LİSANS

Fatıma ALJafa

**MAYIS-2024
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KUR'AN KISSALARINDA KADIN KARAKTERİ

THE CHARACTER OF WOMEN IN THE STORIES OF THE QUR'AN

YÜKSEK LİSANS

Fatıma ALJafa

Danışman: Doç. Dr. Mohamad ALAHMAD

**MAYIS-2024
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Kur’an Kıssalarında Kadın Karakteri**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

10/05/2024

.....
Fatma ALJafa

TEŞEKKÜR

Allah'a sonsuz şükürler olsun. Hamd, her türlü övgüye layık olan Allah'a mahsustur. Bu eseri, vefatıyla kalbimi dağlayan, yeri doldurulamaz bir boşluk bırakan merhume, şehit kızıma (Nûra)'ya ithaf ediyorum. Ayrıca kalbimden bir filiz, yarımımın umudu olan çocuklarım (Ahmet Abdullah Sami)'ye ithaf ediyorum. Her başlangıcın bir sonu vardır ve ben, sizin için işlerinizi kolaylaştırmak için her zaman önünüzde koştum ve koşmaya devam edeceğim. Bu çalışmayı yorgunluğumda gölgem olan, sözleriyle bana güç veren, yol arkadaşıma ve ruh eşim olan sevgili eşime, Adı anıldığında daima başımı dik tuttuğum ve ona ismini yüceltme sözü verdiğim babama, Kalbimdeki sevgiliye, ruhumdaki dosta, cennetin ayaklarının altında olduğuna inandığım biricik anneme, Güzel günlerin tadını onlarla çıkardığım ve her gülümsememde kendilerini gördüğüm kardeşlerime, Perde arkasından bana destek olan, sözleriyle beni cesaretlendiren, bana öğretmenlik yapan ve Allah'tan sonra en büyük yardımcım olan, Allah için sevdiğim kardeşime ithaf ediyorum.

Fatma ALJafa
GÜMÜŞHANE – 2024

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Kur'an-ı Kerim'deki kadın karakterleri incelemek, türlerini, modellerini, yapılandırma biçimlerini ve dilsel özelliklerini analiz etmektir. Araştırmanın başında, sanatsal anlatımın sözlük anlamı verildikten sonra terim olarak tanımlanmış sonra da Kur'an'daki kıssalar ele alınmıştır. Bu kıssalarda yer alan karakterler, öne çıkan edebi ve sanatsal ifade unsurları ve bu kıssaların iman, tövbe, sabır, şükür, doğruluk, adalet, hikmet gibi değerleri Müslümanlara ulaştırmadaki rolü üzerinde durulmuştur.

Sonra, kadınlara dair bir tanım sunulmuş, genel özellikleri ve hayattaki önemleri vurgulanmıştır. Ayrıca Kur'an'daki kadın karakterler detaylı bir şekilde incelenmektedir. İlk olarak, "karakter" ve sanatsal anlatıdaki boyutları, Kur'an'daki karakterlerin temel unsurları tanımlanmaktadır. Ardından, sanatsal anlatıdaki karakter türleri ve Kur'an'daki kadın karakterlerin; ana, yardımcı ve figüran karakterler olarak çeşitliliği ele alınmıştır.

Kur'an'daki kıssalarda yer alan kadın karakterlerin örnekleri incelenmektedir. Bu örnekler arasında anne, eş, âşık kadın, lider ya da yönetici kadın, bilge kadın, sapkın kadın, kız kardeş ve kız gibi modeller yer almaktadır.

Araştırmada, Kur'an'daki kadın karakterlerin yapısı da analiz edilmektedir. Bu bağlamda, betimleme, haber verme ve diyalog gibi unsurların karakter inşasındaki rolü üzerinde durulmaktadır. Son olarak, dil açısından işaretlerin karakter inşasındaki rolü ele alınmaktadır. Kadın karakterlerin isimlendirilmesi veya isimsiz bırakılması ve bunun her birinin Kur'an'daki kadın hikâyelerinde ne anlama geldiği analiz edilmektedir.

Bu araştırmada ulaşılan bazı önemli sonuçlar şunlardır:

Kur'an, çeşitli kadın karakterleri sunmakta ve bu karakterlerin özelliklerini açıklamaktadır.

Kur'an, iyi ve kötü kadın karakterleri birbirinden ayırarak her birinden çıkarılacak dersleri vurgulamaktadır.

Kur'an'daki kadın karakterler: ana, yardımcı ve figüran karakterler olarak çeşitlilik gösterir.

Kur'an'daki kadın karakterler, Müslüman toplumu doğru yola yönlendirmede önemli bir rol oynar.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, Kadın karakterler, Kur'an'daki kıssalar, Sanatsal anlatı.

SUMMARY

This study aims to examine the female characters in the Quran, analyzing their types, models, construction methods, and linguistic features.

The study begins by defining the concept of artistic narration and the term "character" within this context. It then presents a comprehensive definition of women, highlighting their significance and general characteristics.

The thesis embarks on a detailed examination of Quranic female characters. It identifies the fundamental elements of characters, explores the various types of characters, and analyzes the diversity of these characters as main, supporting, and minor figures.

Examples of female characters are meticulously scrutinized, encompassing various models such as mothers, wives, lovers, leaders, scholars, deviant women, sisters, and daughters. The construction of these characters is also dissected, delving into the role of descriptive, informative, and dialogue elements.

The linguistic aspects of character construction are investigated, particularly the implications of naming or omitting female characters in Quranic narratives.

The Quran distinguishes between good and bad female characters and emphasizes the lessons to be learned from each of them.

Female characters in the Quran vary as main, supporting and extra characters.

Female characters in the Quran play an important role in guiding the Muslim society to the right path.

Keywords: Female characters, Stories in the Quran, Artistic narrative.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XI
GİRİŞ	1
KONU SEÇİMİ.....	6
ÇALIŞMANIN AMAÇLARI	6
ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	6
BU ÇALIŞMA İLE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR ARASINDAKİ FARK	9
YÖNTEMİ	10
1. KISSANIN TANIMI.....	11
1.1 KISSANIN SÖZLÜK ANLAMI VE TANIMI.....	11
1.2. Kur'an Kıssaları	12
1.3. Kur'an Kıssalarının Faydaları.....	14
1.4. Kadınlar.....	15
1.5. Kur'an'da Zevce (Eş) Ve Kadın Arasındaki Fark.....	20
2. HİKÂYE SANATI.....	23
2.1. Hikâye Sanatında Karakter Tanımı	23
2.2. Hikâye Sanatında Karakterin Önemi	23
2.3. Kur'an-ı Kerim'de Karakterler	24
2.4. Hikâye Sanatında Karakterin Boyutları	25
3. KARAKTER ÇEŞİTLERİ.....	32
3.1. Ön Bölüm	32
3.1.1. Ana Karakterler	32
3.1.2. Yardımcı Karakterler	38
3.1.3. Figüran Karakterler	42
4. MODELLEMELER	44
4.1. Karakter Modelleri	44
4.1.1. Hikâyelerde Modellerin Önemi.....	44

4.1.2. Anne Modeli	45
4.1.2.1. Musa (a.s.)'ın Annesi	45
4.1.2.2. İmran'ın Karısı	46
4.1.2.3. Hz. Meryem.....	46
4.1.2.4. Yusuf (a.s.)'ın Annesi	47
4.1.2.5. Ahkâf Suresindeki Mümine Bir Anne.....	47
4.1.3. Eş (Zevce) Modeli.....	48
4.1.3.1. Hz. Havva.....	48
4.1.3.2. Nuh (a.s.)'ın Eşi	49
4.1.3.3. Zekeriyya (a.s.)'ın Eşi	49
4.1.3.4. Eyyûb (a.s.)'ın Eşi.....	49
4.1.3.4. Lût (a.s.)'ın Eşi.....	50
4.1.3.5. Firavunun Eşi Müzâhim Kızı Asiye.....	50
4.1.3.6. Musa (a.s.)'ın Eşi	51
4.1.3.7. İmran'ın Eşi.....	53
4.1.3.8. Ebu Leheb'in Karısı	53
4.1.3.9. Hz. Peygaber (s.a.v.)'ın Eşi Aişe	54
4.1.3.10. İfk Olayına Genel Bir Bakış.....	55
4.1.4. Kız Çocuğu Modeli	60
4.1.4.1. İmran'ın Kızı Meryem	60
4.1.4.2. Hz. Şuayb'ın Kızı ve Hz. Musa'nın Eşi Safûra	61
4.1.5. Kız Kardeş Modeli	62
4.1.5.1. Musa (a.s.) Kız Kardeşi.....	62
4.1.6. Meczup (Dengesiz) Kadın Modeli	63
4.1.7. Bilge Kadın Modeli.....	64
5. YAPISAL DURUM	70
5.1. Karakter Oluşturma Araçları.....	70
5.2. Betimleme	72
5.3. Anlatı.....	72
5.4. Diyalog.....	72
5.4.1. Fiziksel Özellikler	73
5.5. Psikolojik Özellikler	76
5.5.1. Karakterlerin Dilsel Sembolleri	82
6. SONUÇ	85
KAYNAKÇA.....	87

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bk. / bk.	: Bakınız
bs.	: Baskı, basım
C	: Cilt
Erişim	: Erişim Tarihi
MS	: Milâttan sonra
Nşr. / nşr.	: Neşreden
Thk. / thk.	: Tahkik eden
ö.	: Ölümü, vefat tarihi
ör.	: Örnek
S	: Sayı
Trc. / trc.	: Tercüme eden
t.y.	: Tarih yok
Tsh. / tsh.	: Tashih eden
vb.	: Ve benzeri
v.d.	: Ve diğerleri, ve devamı
y.y.	: Yayıncı bilinmiyor
H.z.	: Hazreti
a.s.	: Aleyhisselam
s.a.v.	: Salatu selam üzerine olsun
c.c.	: Şanı yüce olsun
Çev.	: Çeviri

GİRİŞ

Hikâyeler (kıssalar), insanlığın en eski ve en temel anlatım biçimlerinden biridir. Geçmişten günümüze, insan deneyimlerini, bilgi ve değerleri aktarmak için kullanılmıştır. İnsanlara doğrudan öğüt vermek yerine kıssa ya da öykü anlatıldığında daha çok etkilediği ve eğittiği düşünülmektedir.

Hikâye, gerçek veya kurgusal unsurlar içeren, belirli bir edebiyat sanatına göre yazılmış yazılı bir anlatıdır. Günümüzde öykü, belirli bir zaman diliminde yaşanan ve yazar üzerinde iz bırakan bir veya birden fazla olayı kaydetme olarak da tanımlanmaktadır. Bu olaylar yazarını etkilemiş ve bu nedenle yazmasına sebep olmuş olabilir.

Hikâye anlatımı, insanlık tarihinde köklü bir yere sahip olan evrensel bir sanat biçimidir. Araplar da diğer uluslar gibi, eski çağlardan beri hikâyecilik sanatını bilmekte ve uygulamaktadırlar. Cahiliye döneminde¹ Araplar arasında hikâyelerin sözlü olarak aktarıldığı bilinmektedir. Bu hikâyeler genellikle gerçek olaylara dayanmakta ve abartıdan uzak olmaktadır. Yalnızca mitolojik hikâyelerde fantastik unsurlar yer almıştır. Arapların tarihsel olayları ve önemli hadiseleri kaydetme ve aktarma konusundaki titizlikleri de hikâyecilik geleneğinin gelişmesinde rol oynamıştır.²

Kur'an'ın vahyedilmesi, Arapların hikâyeciliğe olan doğal eğilimiyle örtüşmüştür. Kur'an'daki kıssalar, tebliğ ve irşat amacıyla kullanılmış ve büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Hz. Muhammed'in vefatından sonra raşit halifeler³ döneminden beri kıssalar, camilerde ve diğer mekânlarda halka anlatılmaya devam etmiş günümüze kadar gelmiştir.⁴

Kur'an-ı Kerim, geçmiş kavimlere ait kıssalardan birçok kıssa içermektedir. Kur'an, bu kıssalarla Araplara, sohbet ve gece sohbet meclislerinde farklı hikâyeleri ve tarihi haberleri dinlemeyi sevmelerine uygun bir şekilde hitap etmiştir.

¹ Mohamad Alahmad, "Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim Kıssasındaki Karakterlerin Yapısı", *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2/1 (Haziran, 2023), 61.

² Fâlih Rabî'î, *el-Kasasü'l-Kur'ani Ru'ya Fenniyye* (Kahşre: es-Sekâfiyye li-Neşr, 2022), 15-19.

³ Alahmad, "Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim Kıssasındaki Karakterlerin Yapısı", 61.

⁴ Mohamad Alahmad, "Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim Kıssasındaki Karakterlerin Yapısı", *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2/1 (Haziran, 2023), 61.

Kur'an-ı Kerim'deki bu kıssalar ile diğer edebî eser olarak yazılan hikâyeler arasında farklılıklar vardır. Bu farklılıkların en belirgin olanı Kur'an'daki kıssaların yaşanmış olaylar olması ve dinleyicinin ilgisini çeken gelmiş geçmiş en doğru hikâyeler olmasıdır. Kur'an'daki kıssaların, olaylarının alıcıyı etkilemesi ve onu hikâyeye etkileşime sokarak canlı sahneler olarak görmesini sağlayan özgün bir dokuya sahip olmasıdır. Estetik açıdan ise, Kur'an'daki kıssalar mucizevî bir anlatıma sahiptir. Bu anlatım tarzı, yapısal, beyanî ve sanatsal bir mucizeyi temsil eder.

Kur'an'daki kıssalar, her yaştan ve her kesimden insana hitap eden bir özellikte sunulmuştur. Kıssalar, eğitilmiş ve eğitimsiz, zengin ve fakir, toplumun her kesiminden farklı anlayışa sahip gruplar için uygun ve anlaşılır bir şekilde anlatılmıştır. Kıssaların anlatımı, insan ruhunun ve geçmişinin derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olur ve insanın kendini düzeltmesine katkıda bulunur. Kıssaların dili sade ve etkileyicidir, insanoğlunun ruhuna hitap eder, öğüt verir ve eğitim ve öğretime yardımcı olacak bilgiler sunar.

Kur'an'da kıssaların yer almasının, insanlara dersler verir özellikte olması ve günümüzde yaşanan bazı olayların benzerlerinin Kur'an'ın nüzulünden önce⁵ de yaşandığını gösteren tarihsel kanıtlar sunması gibi yararları vardır. Ayrıca insanlar bazı insanların bazı hatalarının, örneğin İsrailoğullarının⁶ yapmış oldukları hataların tekrarlanmaması yönünde uyarıcıdır.

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, sadece tarihsel olayları değil, aynı zamanda bir müslümanın manevi ve ahlaki değerlere sahip bir kişilik oluşturmaya yardımcı olacak edebi eserlerdir. Bu kıssalar, okuyucuya olaylara ve fikirlere daha derin bir bakış açısı kazandırır. Kıssaların içinde Allah'ın hikmeti ve insanlığın iyiliği için rehberliği saklıdır. Bu da kişi ve toplum açısından Kur'an'daki kıssalara özel bir dini boyut kazandırır.

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, dini ve kültürel bir kimlik oluşturma, ahlaki ve dini değerleri öğretme açısından oldukça yararlıdır. Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar aynı zamanda Yüce Allah'a ve O'nun rızasını kazanmaya olan inancı ve güveni kuvvetlendirir ve geliştirir. Yine kişinin imanını güçlendirerek, minnettarlık duygusunu ve başkalarının duygularına ve sosyal sorunlara karşı empatiyi yani duygudaşlığı teşvik eder. Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, sadece tarihsel olaylar değil, aynı zamanda gizli

⁵ Muhammed Cemâl Kâsimî, *Mehâsinu't-Te'vil*. Thk. Muhammed Uyûnu'l-Sûd (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, h.1418), 6: 237.

⁶ Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tunus: ed-Dâru'l-tunusiyye li'n-Neşr. 1984), 15: 39.

mesajlar ve derslerle dolu hazineler gibidir. Her bir olay ve karakter, okuyucuya dünya ve hayat hakkında daha derin bir anlayış ve bakış açısı kazandırır. Aynı şekilde bu kıssalar, sadece dini ve ahlaki mesajlar vermekle kalmaz, aynı zamanda okuyucuyu sürükleyici olay örgüleri ve karakterlerin duygusal derinliği ile eğlenceli hoş vakit geçirmelerini de sağlar.

Kıssa anlatım yöntemi Kur'an-ı Kerim'de, özel ve önemli bir yer tutar. Çünkü bu yöntem karmaşık konuları basitleştirerek somut ve anlaşılır bir bilgi kaynağı haline getirmektedir. Gerçeğin iletilmesine, ahlaki ve psikolojik eğitime katkı sağlamaktadır. Bu kıssalar en doğru, yararlı ve güzel kıssalardır. Bu konuda Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de *"Allah'tan daha doğru sözlü olan kimdir"*⁷ buyurmuştur. Bir başka ayette de *"Sana bu Kur'an'ı vah yetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz."*⁸ buyurmaktadır. Yine aynı surenin bir başka ayetinde *"Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır."*⁹ zikredildiği üzere kıssaların yararlarına işaret edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de kadın, insanlığın temel unsurlarından biri olarak kabul edilir. Allah (c.c.), birçok ayette kadının önemini ve değerini vurgulamıştır. *"Ey insanlar! Şüphesiz, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık. Siz birbirinizi tanıyasınız diye sizi boylara ve kabilelere böldük. Allah katında sizin en değerliniz, en çok takva sahibi olanınızdır. Şüphe yok ki Allah her şeyi en iyi bilen ve hakkıyla haberdâr olmandır."*¹⁰ Kadınların toplumdaki değerlerinin çok büyük olduğuna ve asla göz ardı edilmemesine vurgu yapılmıştır. Cahiliye döneminde bazı Arapların kız çocuklarından hoşlanmamasına ve doğumlarını üzüntüyle karşılamasına karşı Kur'an, bu tür bir düşüncenin yanlışlığını vurgulamıştır. Bu yüzden ayeti kerimede bu konuya şöyle işaret edilmiştir. *"Onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelence içlerine öfke dolar ve yüzler simsiyah olur! Bu kötü müjdeden dolayı kendilerini insanlardan gizlerler. Şimdi o kız çocuğunu, kendini aşağılanmış hissederek yanında mı tutacak, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar!"*¹¹

Ayrıca anne babaya karşı ayırım yapılmadan iyi davranılmasını ve özen gösterilmesini de vurgulamıştır. *"Biz insanlara anne ve babalarına iyi davranmalarını emrettik. Annesi onu, hamilelik döneminde gündün güne güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttten kesilme süresi iki yıldır. Bu yüzden insana 'Bana ve anne*

⁷ Nisâ, 87.

⁸ Yûsuf, 3.

⁹ Yûsuf, 111.

¹⁰ Hucurat, 13.

¹¹ Nahl, 58,59.

babana şükret; dönüşünüz banadır, diye emrettik. ¹²Yüce kitabımız, kız çocuklarının da erkek çocuklar gibi Allah'ın (c.c.) bir nimeti olduğunu ve değerinin asla göz ardı edilemeyeceğini açıkça ifade ederek onların onurunu korunmasını emretmiştir. Başka bir ayette de “*Göklerin ve yerin mutlak hâkimiyeti Allah'a aittir. O, dilediği gibi yaratır. Dilediğine kız, dilediğine de erkek çocuk nasip eder. Ya da erkek çocuklar ve kız çocuklar olmak üzere çift verir. İsteddiği kimseyi de kısır yaratır. Şüphe yok ki O, her şeyi hakkıyla bilir ve her şeye hakkıyla gücü yeter.*”¹³ buyurmuştur. Yine “*Onlarla huzura kavuşasınız diye sizin için kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet oluşturması da onun varlığının ve kudretinin bir delilidir. Şüphesiz bunda düşünen toplumlar için ibretler vardır.*”¹⁴ buyurularak kadınların toplumdaki yerlerinin önemine işaret edilmiştir. Ayrıca mirastan pay almalarını belli bir hukuka bağlayarak kadınların mülkiyet haklarını da güvence altına almıştır. Nitekim ayeti kerimede “*Anne, baba ve akrabaların bıraktıkları mirastan erkekler için bir pay vardır. Anne, baba ve akrabaların bıraktıkları mirastan kadınlar için de bir pay vardır. Allah, bırakıla mirasın azından ve çoğundan, farz kılınmış birer hisse olarak bunları belirlemiştir.*”¹⁵

Kadın karakteri, Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda göz ardı edilmeyecek kadar önemli yere sahiptir. Kur'an'da hem Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı dönemden hem de daha önceki dönemlerden birçok ilham verici ve anlamlı kadın hikâyeleri yer alır. Bu hikâyeler, kadınların hayatının farklı yönlerini kapsar ve hem olumlu hem de olumsuz özelliklerini gösterir. Ayrıca kadınların yeteneklerini, becerilerini ve yaşam tarzlarını da ortaya koyar.

Ben de bir kadın olarak, kadının toplumun ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamak onun önemini açıklamak amacıyla bu çalışmamın başlığını ‘Kur'an Kıssalarında Kadın Karakteri’ olarak belirledim.

Çalışma önce bir özet ile başlamış, daha sonra araştırmanın gerekçeleri, gerekliliği ve hikâyeyi ele alan çalışmalarla ilişkili yeri belirtilmiş, daha sonra çalışma bir giriş ve beş bölüme ayrılmıştır.

İlk bölümde ‘kıssa’ kelimesinin sözlük ve terim manasını vererek başladık, sonrasında Kur'an kıssalarından ve faydalarından bahsederek Kur'an'da kadın ve zevce

¹² Lokman, 14.

¹³ Şura, 49,50.

¹⁴ Rûm, 21.

¹⁵ Nisâ, 7.

(eş) ayrımını yaptım ve hikâye (kıssa) anlatma sanatında karakterize etmeyi ve boyutlarını tanımlamaya çalıştık.

İkinci bölümde, Kur'an'daki kadın karakteri türlerinden bahsettik. Edebî sanatın farklı dallarında kabul görmüş bazı önemli kişilere göre genel kişilik türlerine her türden örnekler vererek bir çerçeve belirledik. Daha sonra bu çerçevede, Kur'an'daki kadın karakterlerini analiz etmeye çalıştık. Kur'an'daki kadın karakterleri, yukarıda bahsedilen genel karakter türleri çerçevesinde üç ana kategoriye ayrılabilir:

1. Ana Karakterler
2. Yardımcı Karakterler
3. Figüran Karakterler

Her kadının karakterini ve Kur'an kıssalarındaki hangi kategoriye ait olduğunu belirterek, tezlerimizi Kur'an ayetleriyle örnekleyerek destekledik. Kur'an ayetlerinin tercümeleleri Türkiye Diyanet Vakfı Kur'an Mealinin yayınlanmış olduğu <https://kuran.diyamet.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Üçüncü bölümü Kur'an'daki Karakter Örneklerine ayırdık. Kur'an-ı Kerim, çeşitli insan örnekleriyle dolu zengin bir kaynaktır. Bu örnekler arasında, en önemli kadın karakterleri olan özellikle anne, kız kardeş, eş, âşık kadın vb. karakterleri ele aldım ve her birini birden fazla örneklendirerek açıklamaya çalıştık.

Dördüncü Bölüm karakter oluşturma tekniklerine ayırdım. Bu bölümde Kur'an-ı Kerim'in, özellikle de kadın karakterleri tasvir etmede kullandığı, betimleme, anlatım ve diyalog gibi yöntemleri ele aldık.

Son bölümde ise Karakterlerin Dilbilimsel İşaretlerine değinerek Kur'an-ı Kerim'deki kadın karakterlerin isimlendirilmesi üzerinde durduk. Bazı karakterlerin isimleri belirtilirken, bazılarının isimlerin belirtilmemesinin ve bu durumun arkasındaki nedenleri inceledik.

KONU SEÇİMİ

Konuyu seçmemize neden olan birkaç etken var:

- Kur'an-ı Kerim, Allah'a (c.c.) itaat, kulluk ve şirkten kaçınma gibi mesajlarını iletme için önemli ölçüde kıssa anlatımına yer verir.
- Kıssalarda yer alan kadın karakterler, bu kıssaların sanatsal yapısında önemli bir rol oynar.
- Kur'an'daki kadın karakterleri inceleyen çoğu çalışma, sanatsal yönü göz ardı edip sadece kıssaları ve ondan çıkarılacak dersleri ele almıştır.
- Kur'an'daki kadın karakterlerin sanatsal yapısını derinlemesine inceleyen bir çalışma eksikliği var. Bu çalışma, Kur'an kıssalarındaki kadın karakterlerin konumlarını belirlemek ve dersler vermenin yanı sıra bu eksikliğe dikkat çekerek bu eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

ÇALIŞMANIN AMAÇLARI

- Kur'an'daki kadın karakterleri incelemek, farklı karakter tiplerini ve örneklerini belirlemek, Kur'an'ın bu karakterleri tasvir etme yöntemlerini analiz etmek,
- Kur'an'daki Kadın Karakterleri Anlamak. Olayları, diyalogları ve karakterlerle ilgili detayları analiz etmek, İslamî açıdan rollerini ve etkilerini vurgulayarak bu ilham verici hikâyelerinden dersler ve değerler çıkarmak,
- Bazı kadınların İslam tarihinde oynadıkları ve diğer Müslüman kadınlar için rol model olabildikleri önemli rollere bakarak, kadın kıssalarının kadınları güçlendirmede, güçlerini artırmada elde edebileceği etkiyi incelemek,
- Kur'an-ı Kerim'de kadın kıssalarında yer alan bazı şer'î hükümlerin ve eğitimsel faydaların gözden geçirilmesi,
- Kadınların doğuştan gelen bazı özellikleri, özellikle hayâ, iffet, kıskançlık ve diğerleri hakkında bilgilendirmek,
- Kur'an-ı Kerim kıssalarında geçen olaylarda kadınların maruz kaldığı baskılar karşısındaki tavırları üzerinden güçlü ve zayıf yönlerini anlamak.

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Kur'an kıssaları ve kadın hakkında çalışılmış birçok eser vardır. Bunlardan bazıları: 2012 yılında ele alınan Esmâ Abdül Amri'nin 'el-Mer'etü fi Kısasi'l-Kur'ani Delâlat ve İber' adlı eseri. Müslüman kadınlar için ihtiyaç duyduğumuz, zamanımızda kaybolmuş olan güzel dini değerlere ilişkin Kur'an kıssalarında bahsedilen hikmet, ibret ve dersler çıkarmak için eğitici, analitik bir çalışmadır. Bu değerlerin kaybolmasıyla esen rüzgâr önünde Müslüman bir kızın da bu asil değerlerden yoksun bir hayat sürüp kayboluşu ve batıya tutunmaya çalışması anlatılmaktadır.

Rifa' et-Tahâvî'nin 'Nisâu-l Kur'an' adlı kitabı, Kur'an'da geçen kadın kıssalarını ele almıştır. Kıssalarını ayrıntılı olarak sunarak onlardan almamız gerek derslere işaret etmektedir.

Muhammed bin Nasır el-Hamid'in 2001 yılında yayınlanan "Kıyasu'n-Nisâi fi'l-Kur'ani'l Kerimi ve'l-İberu ve'l-Ahkâmu el-Müstefadeü minha' adlı kitabında Hz. Meryem, Hz. Hatice ve Hz. Fatıma gibi Kur'an'daki kadınların kıssalarını sunarak onların İslam'daki rollerine ve konumlarına değinmiştir.

Cabir eş-Şal'ın " Kıyasu'n-Nisâi fi'l-Kur'ani'l Kerim" adlı kitabı 1985 yılında yayınlanmış olup, yazar kitabında Kur'an-ı Kerim'de kadının rolü ve konumunu incelemiştir. Kur'an'daki kadın kıssalarını ele almış ve bu kıssalara ayrıntılı bir analiz sunmuştur.

Muhammed Ali Kutub'un Nisâu Havle Rasûl' adlı kitabı ise, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen kadınların kıssalarını ele almıştır. Kadınların rollerini, tutumlarını ve o kıssalardan çıkarılacak dersleri metodolojik ve derinlemesine tefsir ederek sunmaktadır.

Mahmud Abbas el-Akkad'ın 'el-Mer'etu fi'l-Kur'ani'l Kerim' adlı kitabı da Kur'an ayetleri ışığında kadının konumunu ele almakta, ayetlerin anlamlarını kendi bakış açısıyla yorumlamaktadır. Erkeğin kadına dönmesinin felsefesini, tesettür ayetlerini ve önemine dair kendi bakış açısını anlatmaktadır. Ayrıca evlilik, boşanma, dini ve dünyevi haklar gibi kadınla ilgili sosyal konulara da değinmektedir. Ayrıca Peygamber'in eşleriyle olan evlilikleri üzerinde de durmakta ve son olarak da, Kur'an'ın kadına yönelik tavsiyelerini açıklamaktadır. Özellikle kadın meselelerine bakış açısını ortaya koymaktadır.

Kur'an-ı Kerim'deki kadın kıssaları üzerine yapılan çalışmalar çok çeşitli boyutları ve yaklaşımları kapsamaktadır. Bu çalışmalar arasında aşağıdakiler de dâhil olmak üzere çeşitli farklılıklar vardır:

- Metodoloji: Kur'an'da kadınlar hakkındaki kıssalar, kullanılan okuma, yorumlama ve analiz açısından farklılık göstermektedir. Bazıları Kur'an

metinlerinin tahlili yöntemine dayanmakta iken, bazıları da tarihsel, sosyal veya kadına ait özel bakış açısı metodolojine dayanabilir.

- Bakış Açısı: Kur'an'daki kadın kıssalarını inceleyen çalışmalar, kıssalara dair kadına cinsel açıdan algılar sunmaktayken bazı çalışmalar da kadının toplumdaki konumuna bakarak kadının eğitimsel açıdan değerlendirmektedir. Bu farklılıklar, çalışmanın amacına, yazarın bakış açısına ve kullanılan yöntemine göre değişir.
- Amaç: Aynı şekilde bu kıssaları inceleyen çalışmalar, farklı amaçlar gütmektedir. Kıssaları kapsamlı bir şekilde anlamayı ve onlardan öğrenilen dersleri göstermeyi amaçlarken, diğerleri Kuran'daki kadın kıssalarındaki özel çağrışımları ve anlamları keşfetmeye odaklanmaktadır.
- Odak Noktası: Yapılan çalışmalar, Kuran'daki belirli kadınlar hakkında odaklandığı konularda farklılık gösterir. Hz. Meryem'e veya Hz. Peygamber'in eşlerine ya da Kuran'da adı geçen diğer kadınların kıssalarına vurgu yapılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'deki kadın kıssalarının araştırılması şu sebeplerden dolayı büyük önem taşımaktadır:

- Kur'an'ın mesajını daha iyi anlamak: Bu kıssalar, Kur'an'ın kadınlarla ilgili mesajını daha derin bir şekilde anlamamıza yardımcı olur. Bu mesajlar, kadınların Allah ile olan ilişkilerini, toplumdaki rollerini ve haklarını ve diğer insanlarla olan ilişkilerini kapsar.
- İslam'daki kadın imajına dair katkı sağlamak: Gerçek Kadın Görüntüsünü Ortaya Koymak: Bu çalışmalar, Kur'an'ın kadınlara bakış açısını ve İslam'da kadınların gerçek yerini ve rolünü ortaya koyar. Böylece geleneksel ve kültürel önyargılardan arınmış bir şekilde İslam'ın kadınlara yüklediği misyonu anlamamızı sağlar.
- Kadınların güçlendirilmesine ve teşvik edilmesine katkı sağlamak: Kadınlara dair olumlu bir bakış açısı geliştirmeye ve toplumda aktif bir şekilde yer almalarına teşvik etmeye yardımcı olabilir. Bu kıssalar, Kur'an'daki farklı alanlarda başarı göstermiş ve zorlukların üstesinden gelmiş güçlü ve ilham verici kadın modelleri sunarak, kadınların potansiyelini ve toplumdaki önemini gösterir.
- Farkındalık yaratmak ve bilgi ve kültürel olarak yükselmek: Yapılan çalışmalar ve araştırmalar, Kur'an-ı Kerim'deki kadın kıssaları hakkında bilgi ve farkındalığın yayılmasına, bunların öneminin netleştirilmesine katkı

sağlamaktadır. Böylece, tartışma ve diyalog için fırsatlar sağlar ve insanlar arasında hoşgörü ve karşılıklı saygıyı teşvik eder.

- Eşitlik ve adalet vurgusu: Kur'an'daki kadın kıssaları, cinsiyet eşitliği ve adaleti destekleyen önemli bir kaynak olabilir. Bu kıssaların incelenmesi ve analiz edilmesi, aşağıdaki yollarla bu kavramların gelişmesine katkıda bulunabilir. İslam'ın Kadın hakları konusunda sınırlayıcı olduğuna dair önyargıların ve yanlış anlamaların önüne geçer.

Kur'an-ı Kerim'deki kadın kıssaları ile ilgili yapılan çalışmalar bireysel ve toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar vermektedir. İşte bazı olası sonuçlar:

- Kadınların güçlendirilmesi: Çalışmalar, toplumda kadın hakları ve kapasiteleri konusunda farkındalığın artırılmasına ve eğitime katkıda bulunabilir. Böylece kadınların özgüvenlerini ve her alanda söz sahibi olarak katılımlarını geliştirmelerine yardımcı olur.
- Toplumsal değişimi teşvik etmek: Kuran'daki kadın kıssalarını ve taşıdıkları dersleri daha iyi anlayarak, kişilerin ve toplumun kadınlarla ilgili bakış açılarını, toplumsal şartları ve olumsuz inançları değiştirmek mümkündür.
- Hoşgörü ve karşılıklı saygıya katkıları: Bu kıssaların incelenmesi ve analiz edilmesi, kadın algısını değiştirebilir ve cinsiyetten bağımsız olarak başkalarını kabul etme ve saygı duyma konusunda geliştirebilir.
- Adalet ve eşitliği teşvik: Kişi, Kuran'daki kadın kıssalarını inceleyerek İslam dinindeki eşitlik ve adalet ilkelerini daha iyi anlayabilir ve böylece toplumda daha fazla adalet ve eşitliği sağlanabilir.
- İşbirliği ve dayanışmaya katkıları: Kur'an'daki kadın kıssaları, işbirliği ve dayanışmayı teşvik etmede önemli bir rol oynayabilir. Bu kıssaları incelemek ve analiz etmek, yoluyla kadınların güçlendirildiği ve desteklendiği, daha işbirlikçi ve dayanışmacı bir toplum inşa edilmesine katkı sağlar.

BU ÇALIŞMA İLE ÖNCEKİ ÇALIŞMALARA ARASINDAKİ FARK

Kur'an'daki kadın kıssalarını inceleyen önceki birçok çalışma, bu kıssalardaki kadın karakterlerin sanatsal inşası üzerinde yeterince durmamıştır. Çoğu çalışma, bu kıssaları özetlemeye ve onlardan çıkarılması gereken derslere odaklanmaya yönelmiştir. Bu çalışma ise, Kur'an'daki kadın karakterlerin sanatsal inşası üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle karakter türleri, modeller, karakter oluşum yöntemleri ve dil özellikleri bakımından üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın temelini, Kur'an'daki kadın karakterlerin sanatsal inşasını takip etmek ve okuyucuyu Kur'an'ın bu karakterleri oluştururken kullandığı sanatsal yönlerle tanıştırmak oluşturmaktadır. Elbette bu kıssalardan çıkarılması gereken dersler ve ibretler de önemlidir, ancak bu çalışma sanatsal inşaya odaklanmaktadır.

Araştırmada, kadın karakterlerin duygularını anlamanın, sadece dersler ve anlamlar çıkarmaktan öte, sanatsal bir bakış açısıyla ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu amaca yönelik olarak, metinde kullanılan betimleme, diyalog ve haber verme teknikleri kullanılmıştır. Örneğin, Hz. Meryem'in fedakârlıkları ve sabrı, karakterinin sanatsal inşası aracılığıyla bize aktarılır. Aynı şekilde Hz. Hacer'in karakterini incelerken, terk edilme sınavı, güçlü imanı ve Allah'a itaati karşımıza çıkar. Musa'nın annesinin, Firavun'un zulmü karşısında oğlunu korumak için gösterdiği sabır da bu şekilde betimlenir. Firavun'un karısı, Belkıs, şehirdeki diğer kadınlar, Züleyha ve Yusuf'a olan aşkı, meczup kadın, oduncu kadın ve diğer ilham verici hikâyeler de bu araştırmada ele alınmıştır. Bu hikâyeler, bize ilahi rehberlik, bilgelik ve mantıklı düşünmenin önemini öğretir. Bu kadın karakterlerden derin dersler ve anlamlar çıkarılabilir. Güçlü bir dini ve ahlaki yaşam inşa etmede oynadıkları önemli rolü de göz ardı edilmemelidir.

Bu araştırmanın tamamlanmasıyla birlikte, okuyuculara Kur'an'daki kadın karakterlerin sanatsal inşası hakkında yeni bir bakış açısı sunulmuştur. Bu sayede, okuyucular çalışmada vermeye çalışılan dersleri çıkarabilirler.

YÖNTEMİ

Bu çalışmada, belirlenmiş olan araştırma hedeflerine ulaşmada en uygun ve en iyi yöntem olduğu için betimsel içerikli analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sadece Kur'an'daki kadın kıssalarıyla sınırlıdır. Bu kıssalarda yer alan ayetler bir araya getirilerek bu ayetlerde geçen kadın karakterlerin türleri, modelleri, karakter oluşum yöntemleri ve dil özellikleri bakımından incelenmiştir. Her bir başlık altında, hedefe ulaşmada yardımcı olacak teorik bilgiler sunulmuştur. Ayrıca her bir başlık altında Kur'an'daki kadın karakterlerden örnekler verilerek her biri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu sayede okuyucunun, bu karakterlerin sanatsal inşasını anlamasına ve bu karakterlerden çıkarılabilecek dersleri ve anlamları kavramasına yardımcı olması amaçlanmıştır.

1. KISSANIN TANIMI

1.1 Kıssanın Sözlük Anlamı ve Tanımı

Kıssanın Tanımı: Arapça kökenli bir kelime olup sözlükte ‘kassa’ fiilinden türemiştir. Türkçede kesmek, kısaltmak veya anlatmak anlamına gelir. Kur’an-ı Kerim’de: “*Biz sana Kur'an'ı vah yetmekle, en güzel kıssaları anlatıyoruz*”¹⁶ ‘en iyi açıklamayı yaptım’ anlamında gelmiştir. Başka bir ayette de “Mûsâ'nın annesi, onun kız kardeşine, “*Musa'yı takip et*” dedi. *Kız kardeşi de O'nu, kimseye farketirmeden uzaktan gözledi.*”¹⁷ ‘onu takip et’ anlamında kullanılmıştır.¹⁸

İbn Manzur'a göre ‘kıssa’, haber veya bilgi anlamına gelir. Bir kişi bana haberini ya da hikâyesini anlattığında, onu ‘kâs’ veya ‘kassas’ olarak adlandırırız. ‘Kasas’, anlatılan haber anlamına gelir ve zamanla bu kelime ‘kıssa, hikâye’ anlamında da kullanılmaya başlamıştır. ‘Kıssa’ yazılı hikâyeler anlamına gelip, bir haberin peşine düşmek ve onu takip etmek anlamındadır. Bir kişi falancayı takip ederek onun hikâyesini araştırmaya başladığı anlamına gelir.¹⁹

Terim olarak ise hikâye (kıssa): Birtakım âlimler, hikâyenin bir ifade kalıbı olduğunu ifade ederler. Yazarın belirli olayları anlatırken, bir veya birden fazla karakter arasında geçen bu olayları tasvir ve heyecan unsurlarıyla aktararak okuyucu veya dinleyiciyi belirli bir noktaya, yani ‘olay örgüsü’ne ulaştırdığını ve bu noktada sonuca ulaşmak için merak uyandırdığını savunur. Bazı eleştirmenler ise olay örgüsü ve sonucun hikâyenin sanatı için gerekli olmadığını düşünmektedir.²⁰

Bazıları ise hikâyeyi yani kıssayı şöyle tanımlar: Bir veya birden fazla dizi olayın bir araya gelmesidir. Kıssanın her bir parçası kendi başına yeterli değildir. Kıssa, bir özet veya kısa bir bilgi değil, geniş ve kapsamlı bir bütündür. Bol ve coşkulu bir hayat nehri gibidir, geniş ufuklara sahiptir ve yazar bu nehirde istediği gibi kesintisiz bir şekilde akar ve hikâyesinin sonuna ulaşır. Hikâyedeki olayların birliği açık ve nettir. Hikâye, insan ve gerçekliği inceledikçe ve iç dünyayı ve yaşamın gizemlerini daha fazla ortaya koydukça yücelir. Bize hayatın tamamını aktarır. Hikâye türü iki anlam taşır:

¹⁶ Yûsuf, 3.

¹⁷ Kasas, 1.

¹⁸ Ebu'l-Kasım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşeri, *Esâsu'l-Balâga*, Thk. Abdurrahim Mahmud (Kahire: Matbaatu Urfând, 1953), 770-771

¹⁹ Cemaleddin Muhammed b. Makram b. Manzur, Mısırlı Afrikalı Ebu el-Fadl. *Lisanü'l-Arabi* (Beyrut: D'aru's-Sâdir, 1968), 7: 74.

²⁰ Azîze Mureyidin. *el-Kıssa ve'r-Rivâye* (Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 1980), 12.

Genel anlam, hikâyenin tüm malzemelerini ve unsurlarını içeren bir yapı anlamına gelir; özel anlam ise ifadeyi, dil araçlarını ve sözcüksel özelliklerini ifade eder.²¹

Sonuç olarak, edebi bir anlatım sanatı olan hikâye, olayları ve deneyimleri organize ve sıralı bir şekilde anlatan, karakterler, mekân, zaman ve diyalog gibi çeşitli unsurları içeren bir edebi nesir sanatıdır. Bu sanatın genel amacı, genellikle kısa bir zaman diliminde ve sınırlı bir mekânda tek bir olayı sunarak yaşamın bir yanını veya bir duruma dair bir ifadeyi aktarmaktır. Hikâye sanatı ayrıca alıcının ilgisini ve merakını uyandırmayı da amaçlar ve hikâye yazarı ilgi çekici ve keyifli bir hikâye oluşturmak için çeşitli teknikler ve stiller kullanır. Hikâye kurgusal veya gerçek olabilir, derin mesajlar veya anlamlar taşıyabilir, basit olabilir ve genellikle insanların günlük yaşamlarını yansıtır.

1.2. Kur'an Kıssaları

Geçmiş milletlerin durumlarını, önceki peygamberlerin ve yaşanan olayların ve daha birçok şeyin haberlerini verir. Kur'an-ı Kerim, geçmişteki birçok olayı, milletlerin tarihini, ülkeleri ve diyarları ve orada olanları içerir. Her bir kavmin izlerini takip eder ve Kur'an-ı Kerim hepsini, buldukları çağlardaki ve yaşamlarındaki gibi konuşan bir resim olarak anlatır.²²

Kur'an Kıssalarının üç türü vardır:²³

Birinci Tür: Peygamber Kıssaları: Bu tür, peygamberlerin kavimlerine yaptıkları tebliğleri, Allah'ın (c.c.) onlara verdiği mucizeleri, kavimlerinin onlara karşı olan tutumlarını, tebliğin aşamalarını ve gelişimini, hem müminlerin hem de inkârcıların akıbetlerini anlatır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh, İbrahim, Musa ve Harun, İsa, Muhammed (a.s.) ve diğer peygamberlerin ve elçilerin anlatılmıştır.

İkinci Tür: Kur'an'daki Diğer Kıssalar: Bu tür, geçmişteki olayları ve peygamberlikleri kesin olarak bilinmeyen, ölümle kişileri anlatır. Bu kıssalar, öldürülme korkusu ile yurtlarından çıkarılan kavmlerin, Talût ve Calût'un, Hz. Adem'in iki oğlu Habil ile Kabil'in, Ashabı Kehf'in, Zülkarneyn'in, Karun'un, Ashabı Sebt'in, Hz. Meryem'in kıssaları ve Fil vakası.

Üçüncü Tür ise: Resûlullah (s.a.v.)'in zamanında meydana gelen olaylarla ilgili kıssalar, Âli İmran Suresi'nde bahsedilen Bedir ve Uhud Savaşı, Tevbe Suresi'nde bahsedilen Huneyn ve Tebük Savaşı gibi olayları anlatan kıssalar. Ayrıca Ahzab

²¹ Şakî Daif, *Fi'n-Nakdi'l-Edebi*, 9.baskı (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 2004), 220-225.

²² Muhammed Mabad, *Nefehât Min 'Ulûmi'l-Kur'an* (Kahire: Dâru's-Selâm, 2005), 106

²³ Mabad, *Nefehât Min 'Ulûmi'l-Kur'an*, 106-107.

Suresinde İslâm'a karşı düşmanlık besleyenlerin İslâm'ı yıkmaya ve zayıf düşürmeye yönelik saldırılarına konusunda uyarıldığı ve onların müslümanlara karşı birlikte harekete geçebilecekleri olaylar, Hz. Peygamberin hicreti ve İsra hadisesi gibi olaylar.

Kur'an'daki kıssalar, İslam kültürünün ve edebiyatının mücevherleridir. İçlerinde insanın günlük hayatında faydalanacağı birçok ders, nasihat ve hikmet barındırırlar. Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin ve elçilerin deneyimlerinden ve bu kıssalardan yer alan diğer şahsiyetlerden ve olaylardan doğan birçok hikâyeyi içerir. Bize Allah'ın (c.c.) mesajlarını, yaratılışın ve hayatlarındaki hikmetini aktarırlar. Büyük bir zenginlik olan bu kıssalar, ilahi hükümleri, eğitici dersleri ve günlük hayatımızda büyümemize ve gelişmemize yardımcı olacak büyük dersleri barındırırlar.

Aynı şekilde bu kıssalar, derinlemesine ilgi ve incelemeye değerdir. Okuyucuların ve araştırmacıların ilgisini çeken birçok edebi ve ifade biçimi unsuru içerirler. Hz. Âdem, Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed (a.s.)'ın kıssaları bize mükemmel roman, edebi ve ilham verici karakter örnekleri de sunmaktadır. Bu kıssalarda, iman, tövbe, sabır, şükür, doğruluk, adalet, hikmet gibi çeşitli konular ele alınmıştır. Bu olaylar doğrudur ve ahlaki ve manevi değerlere dayalı bir rehberlik sunar. Ayrıca edebi sanatlar ve etkileyici bir dil kullanımıyla insanları doğru yola yönlendirir.

Bu kıssaları doğru bir şekilde anlamak için, içinde yer aldıkları tarihi ve kültürel bağlamı göz önünde bulundurmamak önemlidir. Bu hikâyelerin belirli bir tarihi ve sosyal arka planı vardır ve onları anlamak, zaman içinde milletlerin ve insanların karşılaştığı gelenekleri, görenekleri ve zorlukları göz önünde bulundurmaya gerektirir.

Edebiyattaki hikâyeler ile Kur'an'daki kıssalar arasında önemli bir fark vardır. Kur'an'daki kıssaların karakterleri, çoğu edebi eserdeki hayali karakterlerden farklı olarak gerçektir. Gerçek isimleri, vasıfları, yaşadıkları zaman ve mekân ve hayat şartlarıyla bilinirler. Bu konuda hiçbir şüphe yoktur ve Kur'an bunu birçok ayette teyit eder. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: “*Biz sana onların haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz*”²⁴ ve başka bir ayette de “*Yemin olsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır.*”²⁵

"Kur'an'daki tüm kıssalar, zaman içinde geçmiş olan tarihi olayları açıklamıştır. Kıssalarda yer alan kişiler ve olaylar, bunlarla bağlantılı mekânlar ve zamanlar hepsi gerçektir. Bu kıssalar, seçilmiş kelimelerden ve harika üsluplardan oluşan güzel resimler

²⁴ Kehf, 13.

²⁵ Muhammed Ahmed. “*el-Bunye el-Fenniyye Fi Kissati Yusuf Alehi's-Selâm*”. Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8/15 (Ocak 2019), 158.

halinde gözler önüne serilen tarihi gerçeklerden başka bir şey değildir."²⁶ Diğer hikâyeler gerçekle veya tarihle ilgisi olmayan olayları ve karakterleri içerebilirken, Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssalar sadece Hz. Peygamber döneminde yaşanan ve geçmişe ait tarihsel olayları anlatır. Kur'an-ı Kerim, 'kıssa' kelimesini ilk semavi mesajların gönderildiği ilk çağlarda yaşanan haberler ve bu haberlerin etrafında cereyan eden hak ve batıl, aydınlık ve karanlık arasındaki mücadeleler için kullanmıştır.²⁷

1.3. Kur'an Kıssalarının Faydaları

Kur'an Kıssalarının birçok önemli faydası vardır. Bunlardan en önemlileri şunlardır:²⁸

- Allah'a Davetin Temellerini Açıklamak: Allah Teâlâ göndermiş olduğu her bir şeriatın ilkelerini bazen kıssalar yoluyla açıklayarak sunmuştur. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurur: *"Daha önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, "Muhakkak ki benden başka hiçbir ilah yoktur. Öyleyse bana ibadet edin" diye vahyetmişizdir.*²⁹
- Önceki peygamberleri tasdik etmek, anılarını yaşatmak ve eserlerini ölümsüzleştirmek.
- Hz. Muhammed'in (s.a.v.)'in geçmiş ümmetler hakkında verdiği haberleri ve Risalet'inin doğruluğunu göstermek.
- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ve müminlerin kalplerini Allah'ın (c.c.) dinine sabitlemek ve hak dinin ve müminlerin zafere, batılın ve ehlinin ise hüsrana uğrayacağına dair güvenlerini artırmak. Ayeti kerimede buyurulduğu üzere: *"(Ey Rasulüm) Daha önceki peygamberlerle ilgili verdiğimiz haberleri, kalbini imanda sabir tutmak ve imanını pekiştirmek için sana söylüyoruz. Bu kıssalarda sana hak, mü'minlere de bir öğüt ve hatırlatma verilmiştir."*³⁰
- Ehl-i Kitap'a karşı, Cenab-ı Hakk'ın kendilerine açıkladığı delilleri ve hidayeti gizlemelerinden dolayı güçlü bir delille muhalefet etmek ve onların kitaplarında bulunanlarla onlara meydan okumak. Nitekim Kur'an onlar hakkında *"Tevrat'ın nuzûlünden önce, İsrail'in (Yâkup'un ve kahinlerin) kendilerine haram kıldığı şeyler dışında, yiyecek olarak verdiğimizizin hepsi*

²⁶ Alahmad, "Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim Kıssasındaki Karakterlerin Yapısı", 61.

²⁷ Abdu'l-Karim el-Hatib, *el-Kasasul'l-Kur'ani fi Menzûmihi ve Mefhûmihi*, 2.Baskı (Beyrut: Dâru'l-Marife. 1975), 40.

²⁸ Mabad, *Nefehât Min 'Ulûmi'l-Kur'an*, 107.

²⁹ Enbiya, 25.

³⁰ Hûd, 120.

İsrailoğullarına helâl kılınmış idi. Onlara eğer doğru söylüyorsanız, haydi Tevrat'ı getirip okuyun de."³¹ buyurulmuştur.

- Kıssalar sadece anlatılmak için değil, aynı zamanda kıyamet gününe kadar insanlara ibret olmaları içindir.

1.4. Kadınlar

Kadınlar, insanlığın yarısını oluşturur ve dünyanın her yerinde ve bütün toplumlarda temel bir rol oynarlar. Eşsiz bir insan grubudur ve hayatın her alanını zenginleştiren güç, dayanıklılık, yaratıcılık, şefkat, merhamet ve duygusallık gibi özelliklere sahiptirler. Aileden ekonomiye, toplumdan siyasete kadar her alanda hayati roller üstlenirler.

Kur'an-ı Kerim'de kadınlara büyük önem verilmektedir. Birçok ayet, kadınların haklarını ve toplumdaki konumlarını açıkça ortaya koymaktadır. Kur'an, kadınlarla ilgili birçok İslami tavsiye, yönlendirme ve hükümleri içerir.

Kur'an'daki kadın kıssaları, birçok açıdan oldukça önemlidir. Bu kıssalar, genellikle kadınlara saygı ve değeri gösterir ve Müslüman toplumda kadınların konumunu ve rolünü vurgularlar. Bu kıssalardan, hayatın birçok yönüyle ilgili birçok ders ve öğüt çıkarmak mümkündür. Hz. Meryem, Asiye, Hatice, Fatıma ve daha pek çok farklı kadın figürü bu kıssalarda yer alır. Her biri farklı özelliklere, değerlere ve diğer kadın figürlerinden farklı deneyimlere sahiptir. Bu çeşitlilik, kadın deneyiminin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtır.

Arapçada 'Nisâ', kelimesi 'kadın' anlamına gelen 'mer'etun' kelimesinin çoğuludur. Kur'an-ı Kerim'de 'nisâ' kelimesi yirmi beş defa geçmektedir. Ayrıca, "Nisâ Suresi" adında bir sure de bulunmaktadır. Âli İmran 93, Bakara 36, Nisa, 98 ve Ahzab 32. Ayetler 'Nisâ' kelimesinin geçtiği ayetlerden bazılarıdır.

Allah Teâla bu ayetlerde tüm kadınlara hitap etmektedir ve bu ayetler onlar için uyulması gereken birer düstur hükmündedir. Ancak tek bir istisna vardır: Allah Teâla'nın sadece Resulullah'ın (s.a.v.) eşlerine hitap ettiği tek ayet şöyledir: *"Ey Peygamber'in eşleri! Siz, diğer kadınlardan herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, erkeklerle konuşurken (cilveli) bir tarzda konuşmayın ki onlardan, kalbinde şehvet ve nifak gibi kötü niyeti olan kimse (sizle ilgili nefsi kuruntulara) ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin.."*³²

³¹ Âli İmran, 93.

³² Ahzab, 32.

Kur'an-ı Kerim'de kadınları anlatan birçok kelime yer almaktadır. Bunlardan biri de kızlar veya kız anlamına gelen 'benâatun' veya 'ibnetun' kelimesidir. Bu sözcük, Kur'an'da 14 defa geçmektedir. Bu kelimelerin geçtiği ayetlerden bazıları şöyledir:

"Şuayb ona, sekiz yıl benim yanımda çalışmana karşılık şu iki kızından birisi ile seni evlendirmek istiyorum. Eğer sen bu çalışma süresini on yıla tamamlarsan o da senden olur. Bu konuda seni zorlamak da istemiyorum. Yanımda kalırsan beni salih kimselerden olduğumu göreceksin inşaallah" dedi."³³

*"Allah, namusunu ve iffetini güzelce koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmran kızı Meryem'i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi."*³⁴

*"Bir de onlar, kendileri için erkek çocukları kendilerine yakıştırdılar; kızları ise Allah'a nispet ederler. Allah böyle şeylerden münezzehtir."*³⁵

*"Zaten daha önce bu çirkin işler yapan kavmi, (konuklarıyla ilişkide bulunmak üzere) koşarak Lût'un yanına geldiler. Lût onlara: "Kavmim! İşte bunlar benim kızlarımdır. Onlarla evlenmeniz sizin için daha iyi ve temizdir. Allah'tan korkun ve beni misafirlerime karşı rezil etmeyin. İçinizde hiç akli başında bir adam yok mu?"*³⁶

Kur'an-ı Kerim'de kadın anlamına gelen birçok kelime yer almaktadır. Bunlardan biri de 'mer'etun' kelimesidir. Bu kelime, Kur'an'da 25 defa geçmekte olup bu surelerin bazıları, Kasas, Tahrim, Tebbet, Neml, Nisâ, ve Yûsuf sureleridir.

Kur'an-ı Kerim'de dişi anlamına gelen 'ünsâ' kelimesi 20 defa geçmekte olup bu surelerin bazıları Necm, Nisa, Bakara sureleridir.

Kur'an-ı Kerim'de eş anlamına gelen birçok kelime yer almaktadır. Bunlardan biri de kadın eş anlamında 'zevc' kelimesidir. Bu kelime, Kur'an'da 49 defa geçmektedir. Zevc kelimesinin geçtiği Bakara ve Enbiya bunlardan iki tanesidir.

Kur'an-ı Kerim'de 'boşanmış kadınlar' anlamına gelen kelimelerden biri de 'mutallikât' kelimesidir. Bu kelime, Kur'an'da 4 defa geçmektedir. Bunlardan iki tanesi şunlardır:

"Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay hali (hayız veya temizlik müddeti) beklerler. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa, Allah'ın kendi rahimlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helal olmaz. Kocaları bu süre içinde barışmak isterlerse, onları geri almağa daha çok hak sahibidirler. Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru

³³ Kasas, 27.

³⁴ Tahrim, 12.

³⁵ Nahl, 57.

³⁶ Hüd, 78.

*hakları vardır. Yalnız erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*³⁷

*“Boşanmış kadınların örfe göre geçimlerinin sağlanması onların hakkıdır. Bu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir borçtur.”*³⁸

Kur'an-ı Kerim'de kadınlara delalet eden kelimelerden bazıları da “teyze - haletun”, “hala - ammmetun” ve “kız kardeş- uh'tün” kelimeleridir. Bu kelimeler, Kur'an'da birçok ayette geçmekte olup bunlardan iki tanesi şöyledir:

*“Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle zıfafa girdiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, -eğer anneleri ile zıfafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur- öz oğullarınızın karıları, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”*³⁹

*“Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur. Kendi evlerinizde veya babalarınızın evlerinde veya annelerinizin evlerinde veya erkek kardeşlerinizin evlerinde veya kız kardeşlerinizin evlerinde veya amcalarınızın evlerinde veya halalarınızın evlerinde veya dayılarınızın evlerinde veya teyzelerinizin evlerinde veya anahtarlarına sahip olduğunuz evlerde ya da dostlarınızın evlerinde yemek yemenizde de bir sakınca yoktur. Bir arada veya ayrı ayrı olarak yemek yemenizde de bir sakınca yoktur. Evlere girdiğiniz zaman birbirinize, Allah katından mübarek ve hoş bir esenlik dileği olarak, selam verin. İşte Allah, düşünesiniz diye âyetleri size böyle açıklar.”*⁴⁰

Mmümin kadınlar kelimesi ise "mü'minat" kelimesi ile ifade edilmiş olup bu kelime, Kur'an'da 11 defa geçmektedir ve bazıları şunlardır:

*“Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*⁴¹

³⁷ Bakara, 228.

³⁸ Bakara, 241.

³⁹ Nisa, 23.

⁴⁰ Nur, 61.

⁴¹ Tevbe, 71.

"Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, "Bu apaçık bir iftiradır" deselerdi ya!" ⁴²

"Allah, münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve Allah'a ortak koşan kadınlara azap etmek; mümin erkeklerin ve mümin kadınların da tövbelerini kabul etmek için insana emaneti yüklemiştir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." ⁴³

Kur'an-ı Kerim'de 'saliha kadınlar' anlamına gelen (Kânitât-itaatkâr kadınlar, Sâdikât doğru sözlü kadınlar, Mutesaddikât tasadduk eden veya sadaka veren kadınlar, Sâimât-oruç tutan kadınlar, Hafizât-iffetli kadınlar ve Zâkirât-Allah'ı çokça anan kadınlar) ifadeleri kullanılmıştır. Ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur: *"Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."* ⁴⁴

Cenâb-ı Hakk'ın çağrısına kulak vermeyen, kalbiyle inanmadığı halde diliyle inandığını söyleyen, münafık kadınlar anlamına gelen 'munâfikât' kelimesi Kur'an'da 5 defa geçmektedir. Bu kelimenin geçtiği ayetlerin bazıları şunlardır:

"Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerindedir (birbirlerinin benzeridir). Kötülüğü emredip, iyiliği yasaklarlar, ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular; Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar, fâsıkların ta kendileridir." ⁴⁵

"Münafık erkeklerle münafık kadınların, iman edenlere, "Bize bakın ki sizin ışığınızdan biz de aydınlanalım" diyecekleri gün kendilerine, "Arkanıza (dünyaya) dönün de bir ışık arayın" denilecektir. Derken aralarına kapısı olan bir sur çeker. Bunun iç tarafında rahmet, onlar (münafıklar) tarafındaki dış cihetinde ise azap vardır." ⁴⁶

Müşrik kadınlar anlamına gelen 'muşrikât' kelimesi Kur'an'da 5 defa geçmektedir. Bu kelimenin geçtiği bazı ayetler şunlardır:

⁴² Nur, 12.

⁴³ Ahzab, 73.

⁴⁴ Ahzab, 35.

⁴⁵ Tevbe, 67.

⁴⁶ Hadid, 13.

“Bir de, Allah'ın, hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve Allah'a ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Kötülük girdabı onların başına olsun! Allah onlara gazap etmiş, onları lanetlemiş ve kendilerine cehennemi hazırlamıştır. Orası ne kötü bir varış yeridir!”⁴⁷

“İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü'min bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de, iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler.”⁴⁸

“Zina eden erkek ancak, zina eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya Allah'a ortak koşan bir erkek evlenir. Bu mü'minlere haram kılınmıştır.”⁴⁹

Hizmetçi kadın anlamına gelen ‘emetun’ kelimesi ise şu ayette geçmektedir: “İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü'min bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de, iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler.”⁵⁰

Cennet kadını anlamına gelen ‘hûrî’ kelimesi Kur'an'da dört defa geçmiştir.

“İşte böyle. Ayrıca onları iri siyah gözlü hurilerle evlendirmişizdir.” (Duhan, 54).

“Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir.”⁵¹

Evlü kadınlar için kullanılan ‘muhsanât’ sözcüğü Kur'an'da sekiz defa geçmiş olup bazıları şunlardır:

“Bu gün size temiz ve hoş şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâl, sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir. Mü'min kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla; evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir.

⁴⁷ Fetih, 6.

⁴⁸ Bakara, 221.

⁴⁹ Nur, 3.

⁵⁰ Bakara, 221.

⁵¹ Rahman, 72.

Her kim de inanılması gerekenleri inkâr ederse bütün işlediği boşa gider. Ahirette de o, ziyana uğrayanlardandır.”⁵²

“(Savaş esiri olarak) sahip olduklarınız hariç, evli kadınlar (da size) haram kılındı. (Bunlar) üzerinize Allah'ın emri olarak yazılmıştır. Bunların dışında kalanlar ise, iffetli yaşamak ve zina etmemek şartıyla mallarınızla (mehirlerini verip) istemeniz size helal kılındı. Onlardan (nikâhlanıp) faydalanmanıza karşılık sabit bir hak olarak kendilerine mehirlerini verin. Mehir belirlendikten sonra, onunla ilgili olarak uzlaştığınız şeyler konusunda size günah yoktur. Şüphesiz ki Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁵³

Kuran-ı Kerim, anne, kız kardeş, teyze, hala ve mümin kadınlar gibi farklı rollerdeki kadınlara dair çeşitli bakış açıları ve bilgiler sunar. Bu bilgilerle insanlara örnek teşkil edecek kadın karakterlerini zikrederek kadınlara hayatın ve ailenin farklı alanlarında rehberlik eder. Bu durum, Kuran'ın kadın için her açıdan bir hayat planı çizdiğini, önemseydiğini gösterir. Kuran-ı Kerim, kadına dair dengeli bir portre çizer. Bu portrede kadını küçümseyen, aşağılayan veya insanlık onurunu zedeleyen herhangi bir unsur bulunmaz. Aksine, kadına dair yeni bir dini düşüncenin temelini atar ve cahiliye döneminde yaygın olan hurafeler ve aşağılayıcı uygulamaların son bulması hükmünü getirir.

1.5. Kur'an'da Zevce (Eş) Ve Kadın Arasındaki Fark

Allah (c.c.), Kur'an'da ‘zevce’ sözcüğünü, bir kadın ile kocası arasında din ve inanç bakımından bir uyumun, ayrıca ruhsal bir ahengin olduğu durumlarda kullanmıştır. Bu sözcük, evliliğin ideal halini ve eşler arasındaki derin bağı temsil eder. ‘Kadın’ sözcüğü ise Kur'an'da daha geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Hem evli hem de bekâr tüm dişi insanları kapsar. Ayrıca, inançları veya kocalarıyla olan ilişkileri uyumlu ya da uyumsuz, her ne olursa olsun tüm evli kadınları da içerir.⁵⁴

Hz. Nuh ve Hz. Lût peygamberlerin (a.s.) eşleri, inanç bakımından kocalarından farklıydılar. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de ‘zevce’ (eş) olarak değil, ‘kadın’ olarak anılmışlardır. *“Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara*

⁵² Maide, 55.

⁵³ Nisa, 44.

⁵⁴ Aişe Abdurrahman Bintü's-Şatı', *el-İ'zâu'l-Beyânî li'l- Kur'an ve mesâ'il İbnu'l-Ezrak*, 3.baskı (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, h.1419), 229-231.

hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, "Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!" denildi".⁵⁵

Mısır Aziz'inin karısı ve İmran'ın karısı ifadelerinde olduğu gibi Mısır Aziz'inin karısı, kocasıyla anlaşamayan bir kadın gibiydi. Hatta Hz. Yusufu baştan çıkarmaya çalışarak ona ihanet etmeye kalkışmıştır. Buradaki kadın sözcüğünün kullanımı, Züleyha'nın ahlaksız daveti ile Yusuf (a.s.)'a karşı işlediği günahı vurgular. Başka bir ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur: *"Hani, İmran'ın karısı, "Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin" demişti."*⁵⁶ Bu ayette, evlilik bağının ölüm nedeniyle ayrıldığını gösterir. Bu yüzden burada 'eş-zevce' değil kadın sözcüğü kullanılmıştır.⁵⁷

Hz. Zekeriya'nın eşi örneğinde, bir kadının 'eş' anlamını tam olarak nasıl gerçekleştiremediğini gösteren bir örnek olarak verilebilir. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Zekeriya'nın eşi kısır olduğu dönemde 'kadın' olarak anılmışken, hamile kaldığında ve Hz. Yahya'yı doğurduktan sonra 'Zekeriya'nın eşi' olarak anılmaya başlar. Nitekim ayeti kerimede *"Biz de onun duasını kabul ettik ve kendisine Yahya'yı bağışladık. Eşini de kendisi için, (doğurmaya) elverişli kıldık. Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışırlar, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi."*⁵⁸ buyurulmuştur.

Eş anlamına gelen 'zevc' kelimesinin Kur'an'da kullanımı, erkek ve kadın arasındaki ruhsal uyumun ve evlilik birliğinin önemini vurgulamaktadır. Allah Teâla şöyle buyurmaktadır: *"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."*⁵⁹

Eğer bir evlilikte sevgi, merhamet ve huzur varsa, o zaman gerçek bir evlilikten bahsedebiliriz. Bu durumda kadına ve erkeğe 'eş' denmesi doğrudur. Bu durum, İslam'da evlilik hukukunun anlamına da vurgular. Bu hukuk, sadece bir erkek ve bir kadın arasındaki basit bir birliktelik hukuku değildir. Aksine, yüce ve kutsal anlamlar üzerine kurulmuş; insan neslinin devamını ve insanın gereksinimlerini karşılamayı,

⁵⁵ Tahrîm, 10.

⁵⁶ Âli İmran, 35.

⁵⁷ Abdülazîm Mat'anî, *Hahâisu't-Ta'biru'l-Kur'anî ve Simâtuhu'l-Belâgiyye* (Kahire: Mektebetu Vahba, 1992), 291-293.

⁵⁸ Enbiya 90.

⁵⁹ Rum, 21.

maddi ve manevi ihtiyaçlarını içeren yüce hedeflere ulaşmak için tesis edilmiş bir ilişkidir.⁶⁰

⁶⁰ Bintü'ş-Şatı', *el-İ'zâu'l-Beyâni li'l- Kur'an ve mesâ'il İbnu'l-Ezrak*, 230.

2. HİKÂYE SANATI

2.1. Hikâye Sanatında Karakter Tanımı

Karakter: Hikâye sanatında temel bir unsurdur ve olaylara katılan ve hikâyenin gelişiminde etkili bir rol oynayan insan, hayvan veya hayali bir varlıktır. Bununla kastedilen hikâyedeki temel unsur (kişilik)'i ispat etmektir, bu nedenle 'karakter' sözcüğü kendi anlamı dışında kullanarak, bir şeyi benzediği başka varlığının adıyla kullanılarak istiare yapılmıştır. ¹

Hikâye sanatında karakterin birçok farklı tanımı vardır. Bunlardan bazıları:

- Karakter bir yazarın eserinin ürünüdür.²
- Metinde anlatılandan ziyade okuyucunun metinden inşa ettiği, ya da kafasında şekillenen kişiliktir. ³
- Bir yazarın hayal gücü tarafından yaratılan ve dil aracılığıyla somutlaştırılan bir yapıdır. Yazar, bir karakter yarattığında ve ona bu veya şu kadar büyük bir ima gücü kazandırılarak oluşturulan 'edebi aldatmaca' olarak tanımlanır.⁴
- Anlatıcının hayal gücüyle yaratılan ve dille somutlaştırılan bir kompozisyon karakteridir.⁵

Bu tanımların hepsi, hikâyedeki karakterin yazarın bir ürünü olduğunu teyit ediyor. Gerçek hayatta bir insanın sahip olduğu aile, akraba, ilişkiler, ad ve soyad gibi unsurlara sahip olsa da, hikâyede yazarın bir ürünü olarak kalır ve bu temelde değerlendirilir.⁶

2.2. Hikâye Sanatında Karakterin Önemi

Karakter, hikâye sanatının temel en önemli temel unsurlarından birdir ve hikâyenin kurulmasında ve anlam kazanmasında merkezi bir rol oynar. Olayları yöneten, olayları düzenleyen ve hikâyeye anlatı boyutunu kazandıran lokomotif güçtür. Karakter, hikâyenin diğer tüm unsurlarının kesiştiği tek unsurdur. Zaman ve mekân gibi

¹ İbni Manzur, Lisanul Arab 45.

² Hamid Lhamdâni, *Bunyetu 'n-Nassi 's-Serdî min Menzûr 'n-Nakdi 'l-Edebî*, (Beyrut: el-Merkezu's-Sekâfi'l-Arabî, 1991), 50.

³ Muhammed Azzâm, *Şiiriyetu 'l-Hitâbi 's-Serdî* (Dimâşk: İttihâd el-Kuttâb el-'Arab, 2005), 9.

⁴ Hasan Bahrâvî, *Bunyetu 's-Şekli 'r-rivâ 'î*, I. Baskı, (Beyrut: el-Merkezü's-sekâfi'l-'Arabîyyi, 1990), 213.

⁵ Semeruhi el-Faysal, *Bina 'u'r-rivayeti 'l-'arabiyyeti 's-Sûriyye* (Dimâşk: İttihâdu'l-kuttâbi 'l-'arab, I. Baskı, 1995), 87

⁶ Mohamad Alahmad, *Hayri Zehebi 'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri* (İstanbul: Kitâbî yayınları, 2021), 14.

hikâyenin akışı için gerekli olan koordinatlar da karakterle kesişir. Hikâyedeki insan tiplerini ve genel fikirler ve görüşler de karakterin etrafında döner. Karakterler, yazarın hikâyeye iletmek istediği mesajın ve anlamın somutlaşmış halidir.¹

Hikâye sanatında karakterin merkeziliği, bazı eleştirmenleri hikâyeyi karakter üzerinden tanımlamaya yönlendirmiştir. Bu tanımlardan biri, Hasan Bahrâvî'nin 'Kıssatu likâi eş-Şahsiyyat ba'duhâ meâ ba'dihâ ve İhbâru bi'l-'Alâkât elletî Tenşeu Beynehâ' " adlı eserindeki tanımıdır.²

Hikâyede karakterin anılan bu önemi nedeniyle, bazı araştırmacılar şunları söylemiştir: Bir karakteri olmayan hikâyeye, kuru betimleme ve içi boş sloganlardan oluşan, insanî etkiden ve olayların gidişatını etkileyecek bir güce sahip olmayan bir şeye dönüşür.³

Hikâyede karakter, etkileyici bir hikâyenin kalbi ve ruhudur. Okuyucuyu cezbeden ve ilgisini çeken şey, karakterlerin dünyası ve onların yaşadıklarıdır.

Hikâyenin temasını, mesajını ve olay örgüsünü anlamak için karakterleri anlamak önemlidir. Karakterlerin eylemleri ve seçimleri, hikâyenin gidişatını belirler ve yazarın vermek istediği mesajı açığa çıkarır. Okuyucu, karakterlerle empati kurarak hikâyeye daha fazla bağlanır. Karakterlerin duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşarak hikâyeden daha fazla keyif alır. Karakterler, hikâyeye derinlik ve anlam katar. Farklı kişilikleri, motivasyonları ve deneyimleri aracılığıyla insan doğasını ve sosyal gerçeklikleri yansıtırlar. Ayrıca hikâyedeki karakterlerin gelişimini incelemesine olanak tanır.

Hikâyedeki karakterleri incelerken, edebiyat eleştirisinin sunduğu çeşitli metodolojilerden yararlanmak önemlidir. Bu araçlar, karakterleri daha derinlemesine anlamamıza ve hikâyeye katkılarını daha iyi değerlendirmemize yardımcı olur. Bunlar metin analizi, davranış sorgulaması, Hikâyenin geçtiği dönemin tarihi ve sosyo-kültürel koşullarını araştırarak karakterlerin oluşumunu ve davranışlarını etkileyen tarihsel araştırmalardır. Bunun yanı sıra karakterlerin farklı kültürel geçmişlerini ve bu geçmişin davranışlarını nasıl etkilediğini anlamak ve hayata bakış açısını geliştirmek önemlidir.

2.3. Kur'an-ı Kerim'de Karakterler

Hem Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda hem de diğer edebiyat türlerindeki hikâyelerde karakterler, hikâyenin temelini oluşturur. Olay örgüsü karakterler etrafında

¹ Alahmad, "Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim Kıssasındaki Karakterlerin Yapısı", 62.

² Bahrâvî, *Bunyetu's-Şekli'r-rivâ'î*, 20.

³ Abdülfettah Osman, *Bina u'r-Rivaye Dirâse fi'r-Rivâyeti'l-Mısriyye* (Kahire: Mektebetü's-Şebâb, 1982), 107.

gelişir ve hikâyenin anlamı ve mesajı karakterler aracılığıyla aktarılır. Hikâye metinlerinde karakter, hayati bir rol oynar. Olay örgüsünü harekete geçirir, anlam ve sembolizm katar. Hikâyeyi başından sonuna kadar söyleyen, yapan, düşünen ve yönlendiren kişidir. Ve kişilik aynı zamanda "insan anlamlarının yürümesi ve genel fikirlerin odak noktasıdır.

Yaşamın bel kemiğidir ve onlardaki hareketin odak noktasıdır ve hikâyeyi baştan sona söyleyen, yapan, düşünen ve yönlendiren kişidir. Karakter aynı zamanda 'İnsani değerlerin yürümesi ve genel fikirlerin odağı'dır.¹

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda ve edebiyat sanatlarındaki hikâyelerde karakter, hikâyenin özünde yer alan temel bir unsurdur. Zaman, mekân ve olaylar gibi hikâyeyi oluşturan diğer unsurlar da hikâyenin karakterlerinin düşüncelerini, amaçlarını ve hikâyedeki eğilimlerini ortaya çıkarmaya yardımcı olur.

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda karakterler gerçektir ve tarihsel bir varlıkları vardır. Peygamberler, elçiler ve diğer tarihi şahsiyetler gibi. Edebiyat türü hikâyelerde karakterler gerçek veya kurgusal olabilir. Daha çok yazarın hayal gücünden doğan karakterlerdir. Yazarlar, edebiyat türü hikâyelerde karakterleri oluştururken, gerçeklik ve hayal gücü arasında bir denge kurmaya özen gösterirler. Bu denge, hem yazarın fikrini iletmesine hem de okuyucuda keyif ve ikna duygusu uyandırmasına yardımcı olur.

2.4. Hikâye Sanatında Karakterin Boyutları

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda karakterler gerçektir ve tarihsel bir varlıkları vardır. Bu karakterler, peygamberler, elçiler, krallar ve diğer tarihi kişiler gibi farklı gruplardan oluşur. Hikâyeler, bu karakterlerin yaşadıkları olayları, etkileşimleri ve bu olayların sonuçlarını aktarır.

Edebi hikâyelerde karakter genellikle birkaç boyut içerir, bunlardan en önemlileri şunlardır:

Fiziksel Boyut: Fiziksel boyut, bir hikâyedeki karakterin dış görünüşünü ifade eder. Bu boyut, karakterin cinsiyeti, yaşı, boyu, kilosu, ten rengi, yüz şekli ve giydiği kıyafetler gibi gözle görülebilen ve fark edilebilen özellikleri kapsar.

Kur'an-ı Kerim'deki hikâyelerde karakterlerin fiziksel özelliklerinin nadiren bahsedildiği ve özellikle kadın karakterlerde bu durumun daha da az olduğu

¹ Muhammed Güneymî Hilâl, *e'n-Nekdu'l-Edebi'l-Hadîs*, (Beyrut: Matba' tu Nahdati Mısır, 1987), 562.

görülmektedir. Bunun nedeni, Kur'an'ın fiziksel özelliklerden çok psikolojik özelliklere odaklanan bir davet kitabı olmasıdır. Ebu Hureyre'nin Hz. Peygamberden rivayet etmiş olduğu Sahihi Müslim'de geçen bir hadisinde şöyle buyurulmuştur: *"Allah sizin bedenlerinize, mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar."*¹ Ayeti kerimede ise *"Ey insanlar! Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdâr olandır."*² buyurulmaktadır.

Sosyal Boyut: Bu boyut, bir hikâyedeki karakterin sosyal statüsü, ekonomik durumu, eğitim seviyesi, ilgi alanları ve yaşadığı yer gibi unsurları kapsar. Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda, hem kadın hem de erkek karakterlerin sosyoekonomik durumlarına dair bilgiler yer alır. Bu bilgiler, karakterlerin kimliklerini ve eylemlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Kur'an-ı Kerim kıssalarında araştırmacı, Sebe Melikesi Belkıs karakterinin sosyal statüsünü, ayette zikredilen gelen Hüdhüd kuşu sözlerinden bilebilir. Şöyle ki: *"Ben, onlara (Sebe halkına) hükümdarlık eden, kendisine her şeyden bolca verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadın gördüm."*³

Bu ayetten, Belkıs'ın krallığı üzerinde büyük bir güce ve yetkiye sahip olduğu anlaşılıyor. Süleyman ona tahtını gösterdiğinde, Belkıs tahtı tanıyor ve ona ait olduğunu kabul ediyor. Bu da Belkıs'ın krallığındaki en yüksek otorite olduğunu ve tahtın ona ait olduğunu gösterir.

Belkıs'ın bilge ve zeki bir kadın olduğu ayetlerden açıkça anlaşılıyor. Süleyman'ın ona sorduğu sorulara verdiği cevaplar, onun zekâsını ve bilgeliğini göstermektedir. Bu da krallık yönetiminde ve önemli kararlar almada ona yardımcı olmuştur. Bu durum ayeti kerime şöyle geçmiştir: *"Belkıs gelince, "Senin tahtın böyle mi?" denildi. O da, "Sanki o! Fakat zaten daha önce bize bilgi verilmişti ve biz teslimiyet göstermiştik" dedi. Daha önce Allah'tan başka taptığı şeyler ona engel olmuştu. Çünkü o inkâr eden bir kavimden idi. Ona "köşke gir" denildi. Köşkü görünce onu(zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı. Süleyman ona "Bu, (zemini) billurdan döşenmiş bir köşktür" dedi. Belkıs, "Ey Rabbim! Şüphesiz ben nefsimi zulmetmiştim. Şimdi ise Süleyman ile birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum" dedi."*⁴

¹ Ebu'l-Huseyn Müslim b. ei-Haccac el-Kuşeyri Müslim, *sahih-i müslim*. Thk. Muhammed Fuad Abdulkaki, (Beyrut: Dâru İhyê'i't-Turâs, 1955), 2564.

² Hucurat, 13.

³ Neml, 23.

⁴ Neml, 42-44.

Sosyal boyut açısından Belkıs'ın durumu, çevresiyle olan ilişkisi ve bunun davranışları üzerindeki etkisiyle ortaya çıkan sosyal statüsünden ortaya çıkar.

Psikolojik Boyut: Belkıs'ın psikolojik boyutu, hikâyede derinlik ve karmaşıklık katar. Hikâyede, Belkıs'ın çeşitli duyguları ve motivasyonları açığa çıkar ve bu da onu daha gerçekçi ve insani bir karakter haline getirir.

Kur'an-ı Kerim, kıssalarında, ayette geçen ip eğirme karakterinde olduğu gibi kadının sabahleyin iplik eğirmesi ve öğleden sonra eğirdiği iplikleri çözmesi şeklinde tekrarlayan bir davranıştan bahsedilir. Bu durum kadın karakterlerindeki bu boyutun bazı özelliklerini ortaya koymuştur. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur: *“Bir topluluk diğer bir topluluktan daha (güçlü ve) çoktur diye yeminlerinizi aranızda bir hile ve fesat sebebi yaparak, ipliğini iyice eğirip büktükten sonra (tekrar) çözüp bozan kadın gibi olmayın. Allah bununla sizi ancak imtihan eder. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri kıyamet günü size elbette açıklayacaktır.”*¹

Bir önceki ayette zikredilen bu kadının davranışından anlaşılan o ki, beceriksiz ve akıl ve ruh sağlığı yerinde değildir. Hiç kimse o kadın gibi ipliğini sağlamca büküp yaptıktan sonra çözüp bozamaz.

Kur'an-ı Kerim Cenab-ı Hakk'ın yoluna çağıran dini metinlerden ibaret bir kitap değil aynı zamanda kıssalarında önemli kadın karakterler çizerek gözlerdeki ve kalplerdeki bulanıklığı gideren ahlaki ve etik değerler açısından eğiten insanları hakka ve iyiliğe yönlendiren zengin bir kaynaktır.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan kadın karakterler, tek tip bir modellemeyle sunulmaz. Kıssalarda birçok farklı kişilik özelliklerine, inançlara ve ahlaki değerlere sahip iyi ya da kötü kadın karakterlere yer verilir. Kötü karakterlere uyulmaması konusunda da uyarır.

Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim kıssalarında iyi kadın karakterlerinin iyiliği somutlaştırmasını ve sadece O'na ibadet etmelerini, davranışlarını düzeltmelerini böylece insanlığa hidayet etmelerini istemiştir. Kötü kadın karakterlerinin kötülüğü ve kötülüğün yaygınlaştırılması yönünde hareket ettiklerini göstererek onlardan uzak durulmasını istemiştir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan kadın karakterlerin çeşitliliği, Allah'ın (c.c.) hikmetinin ve insan fitratının derinliğinin bir göstergesidir.

Kur'an-ı Kerim'in yönlendirmeleri, insanın iç dünyasını, kalbini, duygularını ve iradesini inşa etmeye odaklanır. Bu içsel inşa, denge ve istikrar üzerine kurulduğunda,

¹ Nahl, 92.

Allah'ın hidayetiyle sağlam bir zemine oturur. Bu sayede insan, hayatın zorluklarına karşı şikâyet etmeden ve usanmadan göğüs gerebilir ve her daim güçlü hissedebilir.

Kur'an-ı Kerim kıssalarında genel olarak kadın karakterlerinde, aşağıda belirtildiği gibi bir takım unsurlardan oluşan bir dizi özelliği görebiliriz:

Fitrat: İnsanın doğuştan sahip olduğu özelliklerin ve eğilimlerin bütünüdür. Bu özellikler, insanın davranışlarını ve tercihlerini belirlemede önemli rol oynar. Allah Teâlâ, bütün insanları bir fitrat üzere yaratmıştır. Bu fitrat, iman, hak ve iyiliğe meyiletme gibi temel değerlere açık ve hazır bir yapıdadır. Yani her devirde insanlar, din ve değerlerine tam anlamıyla yatkın bir fitrat ile dünyaya gelirler. Ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur: *“Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrata sınıksız tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler.”*¹ Ayette geçen bu fitrat Kur'an-ı Kerim'de yer alan tüm kadın karakterlerin temelini oluşturur.

Eğitim ve Öğretim: Kişi bunu anne babasından alır ve kişiliğinin oluşumunda önemli yer alır. Öğretim, sistematik, açık ve net bir şekilde bilgi ve fikirleri bireylere aktarma işlemidir. Bireyin bilişsel becerilerini geliştirmeyi ve bilgi dağarcığını genişletmeyi amaçlar. Öğretim genellikle okul ve kurslar gibi resmi ortamlarda öğretmenler tarafından verilir. Yeni nesiller yetiştirmek için toplum tarafından benimsenebilir. Ulusları inşa etmenin, medeniyetleri geliştirmenin ve bireyleri ilerletmenin temelidir. Eğitim öğretim olmaksızın mümkün değildir.

Eğitim veya terbiye, İslam'ın önem verdiği ve teşvik ettiği temel ilkeler ve görevler arasındadır. Eğitim ve öğretim vasıtasıyla sağlam ve güçlü bir ümmet inşa edilebilir. Eğitim, bireyin davranışlarını geliştirmek ve onu yüce değerlere yönlendirmek anlamına gelir. Terbiyenin temeli ise öğretimden geçer. Kur'an-ı Kerim bunların önemini vurgulamış ve birçok ayette bu konuya işaret etmiştir. *“Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı "alak" dan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.”*²

İrade: İnsanın eylemlerini seçme ve yönlendirme yeteneğidir. Kişiliğinin oluşumunu ve kaderini belirlemede önemli rol oynar. Güçlü bir irade, İslami bir kişilik inşa etmenin temel unsurlarından biridir. Müslüman bireyin kişiliğini güçlendirir, azmini ve kararlılığını artırır ve ruhuna güven aşılar. Böylece iyilik yapmaya ve istediğini başarmaya teşvik edilir. Zayıf iradeli ve azimli bir kişi ise kendini başkalarına

¹ Rum, 30.

² Alak, 1-5.

teslim edebilir ve bu da İslami bir kişilik için istenmeyen bir durumdur. Zira İslam'a ve onun yüce değerlerine hizmet etme ve yayma görevi, güçlü bir irade ve yüksek bir azim gerektirir.¹

İman: İman, İslami bir kişilik inşa etmenin en önemli unsurlarından biridir. Kalpte yerleşmiş bir iman ve Allah'ın (c.c.) varlığına kesin bir inançtır. Yalnızca Allah'a ibadet etmeyi ve O'nun ezeli ve değişmez sıfatlarını herhangi bir tahrif, keyfiyet olmaksızın kabul etmeyi içerir.² Allah'a (c.c.) ve peygamberlerin getirdiklerine inanmaktır. Kişiliğin oluşumunu etkiler ve onu iyilik ve erdem yönünde yönlendirir. İman sahibi, Allah'ın (c.c.) yarattığı varlıklar üzerinde düşünmeye ve tefekkür etmeye teşvik edilir. İman, kul ile Allah (c.c.) arasında güçlü bir bağ kurar. Bu bağ sayesinde kul, Allah'a (c.c.) yakın olduğunu hisseder ve huzur bulur. İman, kalbe huzur ve güven duygusu verir. Kul, Allah'ın (c.c.) her zaman onunla olduğunu ve onu koruduğunu bilir. Bu sayede zorluklar karşısında daha sabırlı ve metanetli olur. İman, insanı kötülüklerden ve günahlardan uzaklaştırır. Cenab-ı Hakk'a iman eden insan, O'na ve O'nun öğretilerine teslim olur, her işinde belli ve sağlam bir yöntem ve referansa sahiptir.³

Amel: Amel, insanın yaptığı faaliyetler ve eylemlerdir. Kişiliğin oluşumunu ve gelişmesini etkiler. Amel, bir Müslümanın kişiliğini inşa etmede önemli bir temel oluşturur. Müslüman, ister basit bir iş olsun isterse büyük bir sorumluluk, yaptığı her işte önemli bir rol oynar. Yeter ki yaptığı iş helal ve şerefli olsun. Bu sayede hayatın imarına ve gelişmesine katkıda bulunur.

Örnek Kişilik: Örnek alınacak kişi veya rol model, insanın taklit ettiği ve etkilendiği kişidir. Kişiliğin oluşumunu ve yönlendirilmesini etkiler. İslamî bir kişiliğin ideal özelliklerine ulaşabilmesi için, bu kişiliğe sahip olanın iyi bir örnek alması gerekir. Kuran'da Firavunun karısı, İmran'ın kızı Meryem gibi birçok örnek kişi bulunur. Bunlardan Rasûlullah (s.a.v.)'in örnekliliği için şöyle buyurulmuştur. *“Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”*⁴

Doğruluk ve Dürüstlük: Doğruluk veya dürüstlük İnsanın gerçeği söyleme yeteneğidir. Müslüman bir bireyin kişiliğinin oluşumunu etkiler ve onun inşasında önemli bir rol oynar. İbadetlerde doğruluk, ihlase ve işe bağlılığa işaret eder. Dürüstlük aynı zamanda karakter inşasında da en önemli ahlaki değerlerden biridir. Çünkü

¹ Hüsen b. Muhammed el-Mehdî, *Seydu'l-Afkâr fi'l-Edep ve'l-'Hikem ve'l-Emsâl* (Yemen: Vizâratu's-Sekâfe, 2009), 2: 335

² Muhammed Tâhir el-cevâbî, *el-Muctema ve'l-'Usra fi'l-İslâm*, 3.baskı, Riyad: Dâr Âlami'l-Fikr, 2000), 27-28.

³ Abdullah er-Rahîlî, *Kelîmât fi Munâsebât* (Riyad: Mektebetü'l-Melik Fahd ed-Devliyye, 2000), 75.

⁴ Ahzab, 21.

Müslüman kişinin başkalarıyla arasında özgüven oluşmasına, başkalarıyla sağlıklı ve güçlü ilişkiler kurulmasına da katkı sağlar.

Duygular: İnsanın sahip olduğu ve onu etkileyen bir dizi karmaşık psikolojik durumdur. Kişiliğin oluşumunda önemli rol oynarlar ve İslami bir kişilik inşa etmede de kritik öneme sahiptirler. Duygular, bir bireyin davranış ve tutumlarını şekillendirmede çok önemli bir rol oynar ve başkalarıyla ve çevrelerindeki dünyayla etkileşimlerini etkiler. Kişinin duygularını ifade etme yeteneği ve başkalarının duygularını doğru bir şekilde anlama yeteneği, bir kişi ile çevresindekiler arasında güçlü ve sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olur ve ayrıca başkalarını olumlu yönde etkilemesine yardımcı olur. Duygular, insanın eylemlerini ve seçimlerini yönlendirmede önemli bir rol oynar. İslami bir kişilik inşa etmede de duyguların motive edici ve yönlendirici etkisi göz ardı edilemez.

Duyguların olumlu ya da olumsuz olabileceğini ve bir Müslüman'ın onları nasıl düzgün bir şekilde yöneteceğini ve bunlarla nasıl başa çıkacağını öğrenmesi gerektiğini belirtmek önemlidir. Çünkü bu anlayış başkalarıyla etkili iletişimini geliştirir ve kendisinin ve onların sorunlarını çözmeye başkalarıyla işbirliği yapmasına yardımcı olur.

Duyguların kişilik üzerinde büyük bir etkisi olduğu söylenebilir. Duygusal farkındalığı geliştirmek ve duyguları yönetme becerilerini kazanmak, dengeli ve sağlıklı bir kişilik inşa etmeye katkıda bulunur. Bu sayede Müslüman birey, hayatta karşılaştığı farklı zorluklara karşı daha iyi bir şekilde uyum sağlayabilir ve etkileşim kurabilir.

İlham: Allah'ın insana bahşettiği bir duygudur. Kişiliği şekillendirmede ve onu iyilik ve erdemliliğe yönlendirmede önemli rol oynar.

Zekâ: İnsanın öğrenme ve kavrama yeteneğidir. Kişiliğin oluşumunu ve gelişimini etkiler.

Yaratıcılık: İnsanın yeni şeyler ortaya koyma yeteneğidir. Kişiliğin oluşumunu ve gelişimini de etkiler.

Hikmet: Doğru kararlar verme yeteneğidir. Kişiliğin oluşumunu ve onu doğru yola yönlendirmeyi etkiler.

Cesaret: Riskleri ve zorlukları göğüsleme yeteneğidir. Kişiliğin oluşumunu ve onu güçlü kılmayı etkiler.

Sabır: Zorluklar ve sıkıntılara tahammül etme ve direnme yeteneğidir. Kişiliğin oluşumunu ve onu olgunlaştırmayı etkiler.

Tevazu veya Alçakgönüllülük: Kişinin olgunlaşmasını sağlayan, kendi hatalarını ve eksiklerini kabul etme yeteneğidir.

Cömertlik: Kişinin sahip olduklarından verme ve bağışlama yeteneğidir.

Güvenilirlik: Kişinin kendisine verilen emaneti koruma yeteneğidir.

Bahsedilen bu nitelikler, Müslüman bir insanın kişiliğinde bulunması gereken pek çok özelliğin yanı sıra, bu niteliklerin aksine olan özelliklerden Müslüman bir kişinin uzak durması ve bunlardan sakınması gerekir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan kadın karakterler yoluyla, iman, itaat, ahlak ve fazilet gibi temel değerlere vurgu yaparak, mümin bir kadın nasıl olmalı sorusunun cevabını sunar. Bu karakterler, iyi ve güzel ahlakın önemini teşvik ederken, kötülüklerden ve sapkınlıklardan uzak durmanın gerekliliğini de vurgular.

3. KARAKTER ÇEŞİTLERİ

3.1. Ön Bölüm

Hikâyedeki karakterler, ‘anlatıda oynadıkları role göre’ şu şekilde sınıflandırılır:

Ana Karakter: Hikâyenin başından itibaren belirli bir hedefe ulaşmak için hareket eden ve bu hedefe ulaşmada başarısız veya başarılı olabilen karakterdir.

Yardımcı Karakter: Aşamalı bir işlevi olan ve ana karakteri destekleyen karakterdir.

Figüran Karakter: Olayların gelişmesini tamamlayan güçlü karakterdir. Boşlukları doldurur ve hikâyenin ayrı unsurları arasında sanatsal bir bağlantı görevi görür. Figüran karakterlerin hikâyedeki küçük rolleri, onların önemlerini azaltmaz. İyi bir hikâye yazarı, Figüran karaktere de ana karaktere gösterdiği özenle yaklaşır ve figüran karakterin, hikâyenin olmadan devam edemeyeceği bir işlevi görmesini sağlar.¹

Yardımcı ve Figüran karakterlerin iki temel işlevi vardır, yani ana karakterin görevini kolaylaştırmaktır ki buna "karakterlere yardım etme" veya o niyetle hareket etmektir. Ya da hikâyede ana karakterin karşısında olan ve bunu planlayan kişidir ve ‘karşı karakter’ olarak adlandırılabilir. Yardımcı karakterler, hikâyenin gelişmesinde ve anlam kazanmasında önemli rol oynarlar. Ana karakterin yanında hikâyeye derinlik, çeşitlilik ve katman katarlar.²

Hikâye karakterleri sadece tek başına var olan varlıklar değildir. Birbiriyle etkileşime girer ve bu etkileşimler hikâyenin gidişatını belirler. Bu etkileşimler ağ şeklinde bir yapı oluşturur ve hikâyenin tüm unsurlarını birbirine bağlar. Garimas'ın da aralarında bulunduğu bazı akademisyenler, hikâye anlatımında etkililik kavramını açıklarken, ana karakterlerle sınırlı olmayıp romandaki tüm karakterlerle sınırlı olduğu görüşündedirler. İyi ve tutarlı bir roman, okuyucunun etkinliği olmayan bir karakter bulamadığı bir romandır, çünkü her karakterin anlatı eseri içinde kendi işlevi olmalıdır.³

Kur'an-ı Kerim kıssalarındaki kadın karakterlere bakıldığında, bunların bir kısmı karakter tipine ait, bir kısmı yardımcı, bir kısmı da figüran niteliktedir.

3.1.1. Ana Karakterler

¹ Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 16.

² Şuraybit Şuraybit Ahmed, *Tetavvuru'l-Binyeti'l-Fenniyyeti fi'l-Kıssati'l-Cazâiriyyeti'l-Muâsıra 1947-1985*, (Dimâşk: İttihadu'l-küttabi'l-'Arab, 1998), 33.

³ Halil Musa, *Melâmihu'r-Rivâyetu'l-Arabiyyati's-Suriyye* (Dimâşk: İttihadu'l-küttabi'l-'Arab, 2006), 84.

Hikâyedeki ana karakter, başlangıçtan itibaren belirli bir hedefe ulaşmak için hareket eder. Ancak bu hareket, onun hikâyede her zaman amacına ulaşmayı başardığı anlamına gelmez. Bazen başarılı olup istediğinizi elde edebilir, bazen de istediğinizi elde edemeyebilirsiniz.

Ana karakterler genellikle hikâyenin akışı içinde gelişir ve onun büyümesini ve yaşadığı olaylardan ders almasını sağlayan duygusal veya ahlaki dönüşümlere ve değişimlere uğrar. Ana karakter, güç ve cesaretle zorluklara ve zorluklara göğüs geren bir kahraman olabileceği gibi, iç çatışmalar yaşayan karmaşık bir karakter de olabilir. Ana karakter, hikâyenin özünü oluşturan ve eserde ilgi uyandırma ve gelişme yükünü taşıyan kişidir.

Havva, Meryem ve Züleyha karakterleri de dâhil olmak üzere Kur'an-ı Kerim kıssalarında bazı kadın karakterler bu tipe dâhildir. Bu karakterlerin Kur'an kıssalarında büyük önemi vardır. Âdem ile Havva hikâyesinde olaylar bu iki karakter etrafında dönmekte olup Havva, Âdem'le birlikte hikâyenin ana kadın karakteriydi. Meryem kendi hikâyesinde, tüm hikâyenin etrafında döndüğü eksendi. Yusuf'un hikâyesinin büyük bir bölümünde Züleyha, Yusuf'un yanında ana karakterdi.

Bu üç karakter, bir yandan anlatı çalışmasının kendi etrafında dönmesini sağlayan, diğer yandan da bunları alıcıya ulaştırmak için anlatı çalışmasının konusuna ışık tutmak için kullanan zorluklara ve çatışmalara maruz kalmıştır.

Her ne kadar Kur'an, kıssalarında Havva'nın adını açıkça belirtmese de, Havva'ya atıfta bulunan 'eş' kelimesi, Kur'an'da bahsedilenlerde onu Âdem (a.s.)'in yanında ana karakter yapmaya yeterlidir. Kur'an-ı Kerim'de Havva'dan üç ayette bahsediliyor. Birincisi Bakara Suresi'nde *"Ey Adem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz. Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırды. Onları içinde buldukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik."*¹

İkincisi A'raf suresi 22. Ayettten 27. Ayete kadar Hz. Havva'nın bahsi geçen ayetler şöyledir: *"Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz..."*

Üçüncüsü ise Taha suresinde *"Biz de şöyle dedik: "Ey Âdem! Şüphesiz bu (İblis) sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun. Şüphesiz senin için orada aç kalmak, çıplak kalmak yoktur. Orada ne susuzluk çekersin,*

¹ Bakara 35,36.

*ne de güneş altında kalırsın. Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi? Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı."*¹

Bahsedilen ayetlerde Havva, Hz. Âdem ile birlikte bir ana karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ayetlerde Havva, hem günaha hem de affedilmede Hz. Âdem'e ortak olarak tasvir edilmiştir. Allah'ın yasakladığı ağaçtan yemesiyle hata işlemiş, tıpkı Hz. Âdem gibi şeytanın vesvesesine kapılmış ve yasağa uymamıştır. Fakat sonrasında pişmanlık duyarak Allah'a tövbe etmiştir. Buna rağmen Allah, Havva'yı ve Hz. Âdem'i cennetten kovmakla cezalandırmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem kıssasında 35. Ayetten 37. Ayete kadar Hz. Meryem, hikâyenin ana karakterini oluşturmuştur. Ayeti kerimelerde şöyle buyurulmuştur. *"Hani, İmran'ın karısı, "Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin" demişti. Onu doğurunca, "Rabbim!" dedi, "Onu kız doğurdum." -Oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- "Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim..."*

Âli İmran suresi 42. Ayetten 47. ayete kadar olan bölümde Meryem'in kıssası şöyle anlatılmaktadır. *"Hani melekler, "Ey Meryem! Allah seni seçti. Seni tertemiz yaptı ve seni dünya kadınlarına üstün kıldı." "Ey Meryem! Rabbine divan dur..."*

Meryem suresi 16. Ayetle 32. Ayetler arasında Hz. Meryem'in kıssası şöyle geçmektedir. *"(Ey Muhammed!) Kitapta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germiştir..."*

Başka bir surede de *"Meryem oğlu İsa'yı ve annesini büyük bir mucize kıldık ve her ikisini de oturmaya elverişli, akarsulu yüksek bir yere yerleştirdik" (Mu'minun, 50). zikredilmiş, Tahrim suresinde de "Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, "Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!" demişti. Allah, bir de iffetini sapasağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin*

¹ Taha, 117-121.

kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmran kızı Meryem'i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi.”¹.

Meryem Suresi'nde Meryem, hikâyenin merkezinde yer alan ana karakterdir. Allah (c.c.), Meryem'in babasını, annesini ve kardeşini zikrederek hikâyesine başlar. Annesi tarafından Meryem adını verildiğini ve Allah'a adandığını, Allah'ın da onu kabul ettiğini anlatır. Daha sonra Meryem'in Zekeriya tarafından himaye edilmesi ve Allah'a ibadet etmesi ve ona yakınlaşması anlatılır.

Hikâyenin en önemli kısmı ise Allah'ın Meryem'i seçerek, bir koca olmadan İsa'ya hamile bırakması ve onu insanlara bir mucize olarak göndermesidir. Meryem'in İsa'ya hamile kalması, doğum sancuları, sabrı ve diğer yaşadıkları da hikâyede yer alır.

Kur'an-ı Kerim'de 44 defa adı geçen Meryem, hikâyede korkmuş ve başına gelecek şüpheleri dile getirir gibi görünen, saf, iffetli ve Allah'ın gelişine kadar şerefini korumuş bir kadındır. Nitekim ayeti kerimede “Doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti. "Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!" dedi.” (Meryem, 23) buyurulmuştur. Meryem'in oğlu peygamberlerdendi ve birçok ayette onun adı oğlu İsa'nın ismi ile beraber zikredilmiştir. Allah'ın ona bahsettiği seçkin statü birden fazla ayette açıkça görülmekte ve İmran ve Harun ailesine atfedilmektedir. Ayeti kerimede şöyle beyan edilmiştir. “Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi.”²

Hz. Meryem, tüm ayetlerde Allah'ın emirlerine itaat ederek, O'nun emirlerini temsil ederek yer almış ve tüm Müslüman kadınlar için bir rol model olmuştur. Kur'an'da “Hani melekler, "Ey Meryem! Rabbine divan dur. Secde et ve (onun huzurunda) rükû edenlerle beraber rükû et" demişlerdi.” (Meryem, 42-43). buyurulmuştur. Allah (c.c.) Kuran'daki ayetlerde geçen kıssalarda kadının duygularını ve onurunu koruma konusundaki endişelerini de teyit etmektedir. Meryem Suresi'nde Hz. Meryem'in hikâyesi buna güzel bir örnektir. Nitekim ayeti kerimede “(Meryem), "Ey Rabbim! Bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur?" dedi. Allah, "Öyle ama Allah dilediğini yaratır. O bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir" dedi.”³ buyurulmuştur. Daha sonra kendisine sadece sıradan bir çocuk doğurmayacağı, aynı zamanda ona isim vereceğini ve dünyada ve ahirette kendisinin olacağını söylediği haberi geldi ve bu, bu kişinin ve onun büyüklüğünün ve Allah'a yakınlığının bir parçası olduğu müjdesidir. Surede bu ayetin öncesinde de “Hani

¹ Tahrim, 11,12.

² Meryem, 28.

³ Meryem, 47.

melekler şöyle demişti: "Ey Meryem! Allah seni kendi tarafından bir kelime ile müjdeliyor ki, adı Meryemoğlu İsa Mesih'dir. Dünyada da, ahirette de itibarlı ve Allah'a çok yakın olanlardandır." buyurulmuştur.

Meryem, babası İmran vefat etmişken annesinin karnındayken dünyaya geldi. Annesi onu Allah'a adanmış ve Meryem'in büyüdüğü yer mabed olmuştu. Orada ibadet ve tefekkürle vakit geçiriyordu. Allah'ın lütfu ile Meryem'e rızık gönderiliyordu. Hz. Zekeriya onu her ziyarete geldiğinde, yanında taze meyve ve sebzeler gibi besinler bulurdu. Hz. Zekeriya, Meryem'in velisi olduğu için bu rızık kaynağını merak ederdi. Bu durum Kur'an'da şöyle zikredilmiştir. "Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölme her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. "Meryem, Bu sana nereden geldi?" derdi. O da "Bu, Allah katından" diye cevap verirdi. Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir."¹ Hz. Meryem, kendini Allah'a adanmış ve mihrapta yaşayan bir genç kızdı. Ömrünü ibadet ve tefekkürle geçiriyordu. Gecelerini zikir, dua, namaz ve gündüzünü oruçla geçirirdi. Meryem'in en büyük mucizesi, evli olmadan oğlu İsa'ya hamile kalması ve onu doğurmasıdır. Bu mucize, Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve dilediği her şeyi yaratabileceğini gösteren bir işarettir. Aynı zamanda, Allah'ın ilk insan olan Âdem'i yaratmasını da hatırlatır. Bu konu ise ayetlerde şöyle geçmektedir. "Allah, bir de iffetini sapasağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmran kızı Meryem'i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi."² Meryem, suresine kendi adını veren ve Allah'ın Kuran'da ismiyle andığı tek kişidir. O, âlemdaki tüm kadınların efendisidir ve âlemlere büyük bir şahsiyet ve rol model olmayı hak etmiştir.

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in eşi Aişe önemli bir ana karakterdir. O'nun hakkında dönen olaylar Nur suresin 11 ila 22. ayetlerde şöyle zikredilmiştir. "O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir gürühtür...". Ayetlerdeki kıssada münafıkların söylediği yalanlara değinildiği ve onun Cenab-ı Hakk nezdindeki masumiyetinden bahsedildiği için tüm olaylar Aişe (r.a.) karakteri etrafında dönmektedir.

Yusuf (a.s.) kıssasında da Züleyha ana karakter olarak yer almış olup 23. yetten 32. ayete kadar olan kısımda şöyle geçmektedir: "Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona

¹ Âli İmran, 37.

² Tahrim, 12.

kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım, çünkü..."

Aynı surede başka ayetlerde de şöyledir. "Kral, "Onu bana getirin" dedi. Elçi Yûsuf'a gelince (Yûsuf) dedi ki: "Efendine dön de ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz Rabbim onların hilesini hakkıyla bilendir." Kral kadınlara, "Yûsuf'tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz ne idi?" dedi. Kadınlar, "Haşa! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz" dediler. Aziz'in karısı ise, "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. Şüphesiz Yûsuf doğru söyleyenlerdendir" dedi. (Yûsuf), "Benim böyle yapmam, Aziz'in; yokluğunda, benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah'ın, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindi" dedi. "Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi."¹.

Sebe Melikesi Süleyman (a.s.)'ın kıssasında ana karakter olarak yer almıştır. Neml suresi 20. Ayetten 44. Ayete kadar olan ayeti kerimelerde şöyle zikredilmiştir. "Süleyman kuşları gözden geçirip dedi ki: "Hüdhüd (kuşu)'nu aranızda göremiyorum? Hani nerede gelmemiş, neden ortalıklarda yok?" "Bana katılmama mazeretini açıklayıcı bir delil getirmezse onu mutlaka ağır bir şekilde cezalandıracağım, onun kafasını koparacağım." Çok geçmeden Hüdhüd oraya geldi ve Süleyman'a: "Senin bilmediğin haberler getirdim. Sana Sebe'den sağlam bilgiler getirdim." dedi. "Sebe halkına hükümdarlık yapan, her nimetin kendisine çokça verildiği ve oldukça büyük bir tahtı ve güçlü bir iktidarı olan bir kadın hükümdar var..."

Ebu Leheb'in karısı ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir. "Ebû Leheb'in elleri kurusun. Zaten kurudu. Ona ne malı fayda verdi, ne de kazandığı. O, bir alevli ateşe girecektir, Boynunda bükülmüş hurma liflerinden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir)."².

Aptal kadın karakterinin ana karakter olarak geçtiği bir ayet bulunmaktadır. Şöyle ki: "Bir topluluk diğer bir topluluktan daha (güçlü ve) çoktur diye yeminlerinizi aranızda bir hile ve fesat sebebi yaparak, ipliğini iyice eğirip büktükten sonra (tekrar) çözüp bozan kadın gibi olmayın. Allah bununla sizi ancak imtihan eder. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri kıyamet günü size elbette açıklayacaktır."³.

¹ Yûsuf, 50-53.

² Tebbet, 1-5.

³ Nahl, 92.

3.1.2. Yardımcı Karakterler

Yardımcı karakterler, hikâyelerde önemli bir rol oynar ve ana karakterin gelişimine ve hikâyenin derinleşmesine katkıda bulunur. Bu karakterler, ana karakterin arkadaşları, aile üyeleri veya akıl hocaları olabilir. Hikâyeye ek bakış açıları eklemeye ve ana karakterin gerçeğinin veya iç gerçeğinin diğer yönlerini vurgulamaya katkıda bulunur. Bu karakterler karşıt bakış açılarını sunabilir veya ana karakterdeki eksik bilgi veya bilgileri vurgulayabilir. Yardımcı karakterler ana karakter için ek motivasyon sağlar ve bazen de beklenmedik zorluklara neden olabilirler. Gerilimi ve çatışmayı artırarak hikâyeyi başka yöne çekerek daha ilginç ve heyecanlı olmasına katkıda bulunurlar. Başarılı bir hikâyenin temel unsurlarından biri, iyi seçilmiş ve iyi geliştirilmiş yardımcı karakterlerdir.

Yardımcı karakterler, ana karakterin hikâyesine doğrudan veya dolaylı olarak çatışarak hikâyeye gerilim ve heyecan katabilirler. Ayrıca ana karakterin hikâyesini ilerletmeye yardımcı olabilirler. Ana karakterle olan etkileşimleri ve eylemleri ve duyguları üzerindeki etkileri aracılığıyla kahramanın kişiliğine daha derinlemesine bir bakış sağlayabilir. Bazıları, ana karakterin karşılaştığı farklı koşulları veya etik eğilimleri yansıtan karakter özelliklerine veya hikâyelere sahip olabilir.

Yusuf'un annesi karakteri, Yusuf (a.s.) kıssasındaki ikincil yani yardımcı karakterlerden biridir. Ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir. *"(Mısır'a gidip) Yûsuf'un huzuruna girdiklerinde; Yûsuf ana babasını bağrına bastı ve "Allah'ın iradesi ile güven içinde Mısır'a girin" dedi. Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yûsuf'a) saygı ile eğildiler. Yûsuf dedi ki: "Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra; Rabbim beni zindandan çıkararak ve sizi çölden getirerek bana çok iyilikte bulundu. Şüphesiz Rabbim, dilediği şeyde nice incelikler sergileyendir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."*¹

Yüce Allah, Yusuf'un kıssasında Yakup'un (a.s.) karısı ve çocuklarıyla birlikte Mısır'a gittiğini ve orada Yusuf'un annesi ve babasına, onların şerefi olarak Yusuf'un onları yöneticilerin makamında oturtmasıyla onere ettiğini belirtmiştir. Kardeşleri de ona selam verip secde etmişlerdi. Bu secde bir ibadet ya da tapınma anlamında değil, onu şerefendirme ve onurlandırmak içindi.²

¹ Yûsuf, 99,100

² İbn Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân An Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, Thk. Ahmed Şâkir (Mekke: Dâr Et-Terbiye ve't-Turâs, t.s), 16: 264.

Musa kıssasında Hz. Musa'nın annesi yardımcı karakter olarak geçmiştir. Ayeti kerimede *"Hani annene ilham edilmesi gereken şeyleri ilham etmiştik: Onu (bebek Mûsâ'yı) sandığın içine koy ve denize (Nil'e) bırak ki, deniz onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alsın. Sana da, ey Mûsâ, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım. Hani kız kardeşin (Firavun ailesine) gidiyor ve "size onun bakımını üstlenecek kimseyi göstereyim mi?" diyordu. Derken, gözü aydın olsun, üzülmesin diye seni annene döndürdük. (Sana baktı, büyüdü) ve (kazara) bir cana kıydın da biz seni kederden kurtardık seni sıkı bir denemeden geçirdik (ve kaçıp Medyen'e gittin). Medyen halkı içinde yıllarca kaldın sonra (peygamber olman için) takdir edilmiş bir zamanda (Tûr'a) geldin ey Mûsâ!"*¹

Kasas suresinin 6. Ayetinden 13. ayete kadar olan bölümde Hz. Musanın annesi hakkında şöyle zikredilmiştir. *"Yeryüzünde onları kudret sahibi kılalım ve onların eliyle Firavun'a, Hâmân'a ve ordularına, çekinegeldikleri şeyleri gösterelim. Mûsâ'nın annesine, "Onu emzir, başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman onu denize (Nil'e) bırak, korkma, üzülme. Çünkü..."*

Ayeti kerimelerde Hz. Musa'nın annesinin karakteri yardımcı karakterdir ve hedefe ulaşmaya yardımcı olan bir karakter türüdür. Zira annesi kıssanın ana karakterine Musa (a.s.)'a hizmet etmek için tutulmuştu. O üzerine düşeni görevi; Musa aleyhisselam'ı koruyup gözetti onu emzirdi. Sonra da onu bir sandığa koyup denize ya da suya bırakmıştır. Tüm bunlar Cenabı Hakkın takdiri ile Musa'nın annesi vasıtasıyla olmuştur. Hz. Musa büyüüp kavmine ve Firavuna dönmesi yani Yüce Allah'ın onu Firavun ve halkını Allah'a ibadet etmeye çağırmak üzere peygamber olarak seçmesine vesile olarak yaşanan ikincil olaylardır.

Aynı şekilde Musa kıssasında Hz. Musa'nın kız kardeşi de yardımcı karakterdir. Ayeti kerimede şöyle geçmektedir. *"Annesi, Mûsâ'nın kız kardeşine, "Onu takip et" dedi. O da Mûsâ'yı, onlar farkına varmadan uzaktan gözledi. Biz, daha önce onun, sütanalarının sütünü emmemesini sağladık. Kız kardeşi, "Size onun bakımını, sizin adınıza üslenecek ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?" dedi."*²

İmran'ın karısı, Kur'an-ı Kerim kıssalarında ikincil karakter olarak yani yardımcı karakter olarak geçmektedir. Âli İmran Suresi'nde şu şekilde bahsedilmiştir: *"Hani,*

¹ Taha, 38-40.

² Kaas, 11-12.

İmran'ın karısı, "Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin" demişti. Onu doğurunca, "Rabbim!" dedi, "Onu kız doğurdum." -Oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- "Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum." Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölme her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. "Meryem, Bu sana nereden geldi?" derdi. O da "Bu, Allah katından" diye cevap verirdi. Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir." ¹

Meryem'in karakteri yardımcı ya da ikincil bir karakter gibi görünse de hikâyenin amacına ulaşmasına yardımcı olan önemli karakterlerden biridir. Bu karakter, kızına Meryem adını veren annenin, çocuğuna isim koyma hakkını, çocukları yetiştirme ve bunu doğru yolu seçerek yapma hakkını anlatmaktadır. Bu nedenle İmran karısı kızını mabedte büyütme kararı alabilmiştir.

Yardımcı karakter olarak anılan kişilerden birisi de Firavun'un karısıdır. Ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir. "Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, "Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!" demişti." (Tahrim, 11). Başka bir ayette de "Firavun'un karısı şöyle dedi: "Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz." Oysaki onlar (olacak şeylerin) farkında değillerdi." ² buyurulmuştur.

Bir başka yardımcı karakter işe Hz. Lut'un karısıdır. Kur'an'da şöyle geçmiştir. "Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, "Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!" denildi. Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, "Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!" demişti." ³. A'raf suresinde ise "Bunun üzerine biz de onu ve karısı dışında aile fertlerini kurtardık. Karısı ise azab içinde kalanlardan oldu." ⁴. buyurulmuştur.

¹ Âli, İmran, 35-37.

² Kasas, 9.

³ Tahrim, 10-11.

⁴ Araf, 83.

İbrahim (a.s.)'in eşi hakkında şöyle bahsedilmiştir. *"İbrahim'in karısı ayakta idi. (Bu sözleri duyunca) güldü. Ona da İshak'ı müjdeledik; İshak'ın arkasından da Yakûb'u. Karısı, "Vay başıma gelenler! Ben yaşlı bir kadını ve bu kocam da bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Gerçekten bu çok şaşılacak bir şey!" dedi. Melekler, "Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketi size olsun ey (peygamber ocağının) ev halkı! Şüphesiz O övülmeye layıktır, şanı yücedir." dediler.*"¹ Zâriyât suresinde ise *"(Yemediklerini görünce) onlardan İbrahim'in içine bir korku düştü. Onlar, "korkma" dediler ve onu bilgin bir oğul ile müjdelediler. Bunun üzerine karısı bir çığlık kopararak yönelip elini yüzüne vurdu. "Ben kısır yaşlı bir kadını (nasıl çocuğum olabilir?)" dedi. Onlar dediler ki: "Rabbin böyle buyurdu. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir."*"².

Musa (a.s.)'in eşi hakkında Kasas suresi 23. ayetten 26. ayete kadar olan bölümde şöyle bahsedilmiştir. *"Medyen suyuna varınca, suyun başında (hayvanlarını) sulamakta olan bazı insanlar gördü..... Kızlardan biri, "Babacığım, onu ücretle tut. Her hâlde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır" dedi. Musa aleyhisselam kıssasında yani Musa'nın Firavun'u Allah'a davet ettiği hikâyede ikincil bir karakter gibi görünen bu karakter, hikâyenin anlatımında oldukça yer kaplıyor ve ana karakterin amacına ulaşmasında yardımcı bir karakter olarak karşımıza çıkıyor.*

Hz. Peygamberin eşi Hafsa validemizin de yardım karakter olarak geçtiği ayeti kerime şöyledir. *"Hani sen Allah'ın kendisine nimet verdiği, senin de (azat etmek suretiyle) iyilikte bulunduğu kimseye, "Eşini nikâhında tut (onu boşama) ve Allah'tan sakın" diyordun. İçinde, Allah'ın ortaya çıkaracağı bir şeyi gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa kendisinden çekinmene Allah daha layıktı. Zeyd eşinden yana isteğini yerine getirince (eşini boşayınca), onu seninle evlendirdik ki, eşlerinden yana isteklerini yerine getirdiklerinde (onları boşadıklarında), evlatlıklarının eşleriyle evlenmeleri konusunda mü'minlere bir zorluk olmasın. Allah'ın emri mutlaka yerine getirilmiştir.*

Mücadele suresinde geçen kıssada da kadın yardımcı karakter olarak zikredilmiştir. *"Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyetle bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. İçinizden kadınlarına zihar yapanlar bilsinler ki, o kadınlar onların anaları değildir. Onların anaları ancak,*

¹ Hud, 71-73.

² Zariyat, 28-30.

kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar (zihar yaparlarken) hoş karşılanmayan ve yalan bir söz söylüyorlar. Şüphesiz Allah çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.”¹

3.1.3. Figüran Karakterler

Bir karakteri anlamak için, onun başına gelen, katıldığı veya gerçekleştirdiği olayları incelemek gerekir. Bir karakterin gerçekleştirdiği bir olay, nasıl gerçekleştiği, ortamı ve sebebi bilinirse bize karakterin doğası ve düşünceleri hakkında bilgi verir.²

Figüran karakterler, olayların gelişimiyle sınırlı, çok küçük bir role sahiptirler, anlatının yapısını tamamlama işlevini yerine getirirler. Hikâyede olayların ya da kahramanların bağlantıların kurulmasına ve doğru anlaşılmasına yardımcı olurlar. Hikâyedeki rolü olay örgüsüne derinlik ve karmaşıklık katmak ve bunun ana karakter üzerindeki etkisini sağlamaktır. Figüran karakterler hikâyeye yeni unsurların kazandırılmasına ya da ana karakterin önemli olaylara yönlendirilmesine katkı sağlar.

Hz. Musa ve Hızır (a.s.) kıssasındaki çocuğun annesi de bahsedildiği gibi figüran karakterlerden biridir. Kehf suresinde kıssa şöyle aktarılmıştır. *“Çocuğa gelince, anası babası mü'min insanlardı. Onları azgınlığa ve küfre sürüklemesinden korktuk. Böylece, Rablerinin onlara, bu çocuğun yerine daha hayırlı ve daha merhametli bir çocuk vermesini diledik.”³*

Ahkaf suresinde işaret edilen kadın karakteri de figüran karakter olarak geçmiştir. *“Anne ve babasına, "Öf size! Benden önce nice nesiller gelip geçmiş iken, beni tekrar diriltilecek olmakla mı tehdit ediyorsunuz?" diyen kimseye onlar Allah'a sığınarak, "Yazıklar olsun sana! İman et, Allah'ın va'di gerçektir" diyorlar, o da, "Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir" diyordu.”⁴* Ayet, mümin bir anne ile oğlunu Allah'a iman etmeye çağıran, fakat davetlerini reddeden mümin bir babanın kısa hikâyesini içermektedir.

Figüran karakterlerden birisi de Lut (a.s.)'ın karısının geçtiği kıssadır. *“Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Allah (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmayı (ve kefareti ödemeyi) size meşru kılmıştır. Allah sizin yardımcınızdır. O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁵*

¹ Mücadele, 1-2.

² Mohamad. “Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim Kıssasındaki Karakterlerin Yapısı”, 69.

³ Kehf, 80-81.

⁴ Ahkaf, 17.

⁵ Tahrim, 10-11.

Yine bir başka karakter de Firavun'un karısıdır. *"Firavun'un karısı şöyle dedi: "Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz." Oysaki onlar (olacak şeylerin) farkında değillerdi."*¹ Bu karakter hikâyede figüran gibi dursa da olayların gidişatındaki rolü çok önemlidir. Çünkü hikâyenin kahramanının Musa'ya çağrışı iletmede özetlenen hedeflerine ulaşmasında önemli bir nedendi. Hikâyedeki etkili yardımcı karakterlerden birine sahiptir.

Zekeriyya (a.s.)'ın eşi de figüran karakter olarak geçmiştir. *"şöyle demişti: "Rabbim! Şüphesiz kemiklerim gevşedi. Saçım sakalım ağardı. Sana yaptığım dualarda (cevapsız bırakılarak) hiç mahrum olmadım. Gerçek şu ki ben, benden sonra gelecek akrabalarım(ın isyankâr olmaların)dan korkuyorum. Karım ise kısırdır. Bana kendi tarafından; bana ve Yakub hanedanına varis olacak bir çocuk bağışla ve onu hoşnutluğuna ulaştırmış bir kimse kıl! (Allah şöyle dedi:) "Ey Zekeriyya! Haberin olsun ki biz sana Yahya adlı bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce onun adını kimseye vermedik."*²

¹ Kasas, 9.

² Meryem, 4-6.

4. MODELLEMELER

4.1. Karakter Modelleri

4.1.1. Hikâyelerde Modellerin Önemi

Her hikâyeye, yazarın okuyucuya sunmak istediği belirli modelleri içerir. Bu modeller, sosyal modeller, yönetim modelleri ve mesleki modeller gibi çeşitli kategorilere ayrılabilir. Özellikle aile bireylerinden Baba, anne, kız, oğul, karı, koca vb. Başta kral, bakan ve asker olmak üzere yönetici modeller ve ayrıca tüccar, çiftçi, işçi ve diğerleri gibi profesyonel modeller vardır.

Yazar, hikâyede bir model sunmaya çalıştığında, bu modele onu ifade eden bir takım özellikler eşlik eder. Burada şunu belirtmek gerekir ki anlatıda önemli olan, karaktere ilişkin bilgilerin çokluğu ya da sunulmuş şekli değil, karakterin kendi deneyimini öne çıkarma ihtiyacını karşılamada yeterli olmasıdır.¹

Karakterin hikâyedeki işlevini yerine getirebilmesi için, yazarın karakterin gerçekleştirdiği olaylarla olayların psikolojisini ve ruh hali ile uyumunu dikkate alması gerekir.²

Karakterlerin çeşitliliği yaratıcılığı artırır ve öykünün zenginleştirilmesine ve anlatı çalışmalarında sunulan fikir çeşitliliğine katkıda bulunur. Farklı tipte karakterlere sahip olmak anlatı çalışmasında dengenin sağlanmasına yardımcı olur. Farklı karakterler aracılığıyla, farklı bakış açıları ve farklı yönelimler sunulur. Bu da tek bir yönelimden kaçınmaya ve birden fazla bakış açısı sunmaya yardımcı olur.

Hikaye türü sanat eserlerinde farklı karakterler kullanmak, okuyucuların hikayeye empati kurmalarını ve duygusal bir bağ kurmalarını sağlayan önemli bir unsurdur. Okuyucular farklı karakterlerle tanışıp onlarla empati kurabildiklerinde, karakterlerin duygusal durumlarını paylaşabilir ve deneyimlerini keşfedebilirler. Hikâyelerdeki karakterler, aynı zamanda eğitimsel ve yönlendirici bir rol oynar. Karakterler önemli konuları ele alıp farklı bakış açılarıyla ele aldıklarında, okuyucular yeni bilgiler edinme ve farklı bakış açıları kazanma fırsatı yakalarlar. Anlatı sanatındaki farklı karakterler, topluluğun kültürel çeşitliliğini yansıtır. Bu, farklı kültürler arasındaki iletişimi ve

¹ Alahmad. *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 51.

² Azzâm, *Şiiriyetu'l-Hitâbi's-Serdî*, 10.

anlayışı geliştirmeye ve çeşitliliğin ve karşılıklı saygının değerini vurgulamaya katkıda bulunur.

Kur'an-ı Kerim kıssalarında yer alan kadın karakter modelleri açısından pek çok modele yer verilmiş olup, Kur'an kıssalarında anne, eş başta olmak üzere kaygıların ön plana çıktığı sosyal modeller özellikle anne ve kız hâkim olmuştur. Çünkü Kur'an-ı Kerim, toplumu, bu toplumun üyelerinin mutluluğunu sağlayacak şekilde inşa etmeyi amaçlayan bir hükümler kitabıdır ve bu toplumu, toplumun temellerini temsil eden modellerden inşa etmeye başlar. Toplumun inşası, toplumun temellerini temsil eden modellerden başlar ve genel olarak toplumlardaki diğer modeller anne, eş ve kız modellerinden daha önemli değildir.

Burada şunu söylemek gerekir. Bu, Kur'an-ı Kerim'in diğer modelleri ihmal ettiği anlamına gelmez, çünkü Kur'an-ı Kerim'in kıssalarında kraliçe, bilge, meczup, âşık ve diğer modeller yer alır.

4.1.2. Anne Modeli

Kur'an-ı Kerim kıssalarında kullanılan karakterlerin başında anne modeli gelmektedir; zira bu hikâyeler toplumdaki birden fazla anne modelini içermektedir. Araştırmacı, Kur'an-ı Kerim kıssalarında annelerin rol modellerini anlayıp analiz ederek, annenin çocuklarını yetiştirmedeki rolünü ve çocuklarının kişiliklerinin gelişimi ve oluşumu üzerindeki etkisini anlayabilir. Anne, çocukların yetiştirilmesinde hayati bir role sahiptir ve gelişimin çeşitli aşamalarında onların kimliğinin ve davranışlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynar.

4.1.2.1. Musa (a.s.)'ın Annesi

Firavun'un gördüğü bir rüyadan korktuğu için bütün çocukları öldürdüğü yılda Musa adında bir çocuk dünyaya gelmiştir. Musa'nın annesinin hikâyesi Kur'an-ı Kerim'de iki yerde geçmektedir. Taha Suresi 38'den 40. ayete kadar olan bölümdedir. Diğeri ise Kasas Suresi 6. ayetten 13. ayete kadardır. Bu ayetlerde Musa'nın annesinin Cebrail (a.s.)'dan vahiy aldığından bahsedilmektedir.¹ Oğlu Musa'yı emzirdiği, sonra onu bir kutuya koyup Firavun'un zulmünden korktuğu için Nil'e attığı anlatılmaktadır. O sıralarda Firavun gördüğü rüyada, ölümünün İsrailoğullarından bir çocuğun elinde olacağı düşüncesiyle İsrailoğullarının tüm çocuklarını öldürülmesi emri vermiştir.

¹ Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 2.baskı (Kahire: Dâru'l-Kutubi'l-Mısriyye, 1964), 13: 232.

Ancak vahiy yoluyla Cenab-ı Hakk'ın bir vaadi olarak Musa'nın annesine O'nu korunacağı, kendisine geri verileceği ve peygamberlerden biri olacağı bildirilmiştir. Musa'nın annesine Musa'yı denize atması emredilmişti ve oğluna olan aşırı üzüntüsünden dolayı kafası karışmıştı. Allah (c.c.) Musa'yı ilginç bir şekilde annesine geri vermişti. Şöyle ki: Musa'yı hiçbir kadın emziremiyordu. Ne zaman ki annesi gelip onu emzirince Musa emmeye başlamış ve böylece Cenâb-ı Hak'ın vaadi yerine gelmiş oldu.

Kur'an kıssalarında geçen Hz. Musa'nın annesi, Cenab-ı Hakk'a inanan, çocuğuna sadık, iyi bir anne için rol model olmuştur. O, ilhamını Rabbinden alan, emir ve yasaklarına uyan, O'nun lütfuna güvenen ve tevekkül eden, O'nun rahmetinden hiçbir zaman umudunu kesmeyen anneler için gerçek bir örnektir. O, şefkatli bir anne ve güçlü, samimi, merhametli, şeksiz ve şüphesiz bir inanca sahip ve Yüce Allah'ın emirlerine bağlı örnek bir anne modeli oluşturmuştur.

4.1.2.2. İmran'ın Karısı

İmran'ın karısı (Meryem'in annesinin) kıssası Kuran-ı Kerim'de Al-i İmran suresinin 35. ve 37. ayetleri arasında anlatılır. Ayetlerde geçtiğine göre, bu anne, karnındaki çocuğu Allah'a adanmış ve Allah da bu adağı kabul etmiştir. Doğan çocuk bir kız olunca ona Meryem adı verilmiştir. Allah Teâla, Meryem'i de güzel bir şekilde kabul etmiş ve onu güzel bir şekilde büyütmüştür.

Kur'an-ı Kerim kıssalarında yer alan İmran'ın karısı, Allah'ın kendisi için verdiği nimetlere razı olan bir anne modelidir. Bir erkek çocuk doğurmak istemiş, ancak Meryem doğduğunda buna memnuniyetini de dile getirmiştir. Kendisini ve çocuklarını şeytanlardan koruması için Allah'a dua etmiştir. Kızına bakmayı ve onu Yüce Allah'ın emirlerine uymaya ve O'nun yasakladığı şeylerden uzaklaşmayı önemseyen ve bu minvalde çocuğunu yetiştiren bir anne için örneklik teşkil etmiştir. Bu yüzden kızının Hz. Zekeriya'nın gözetiminde iyi bir dini eğitimle yetiştirilmesini istemiştir.

4.1.2.3. Hz. Meryem

Kur'an-ı Kerim'de zikredilen kıssalarda Meryem'in isminden 34 kez bahsedilmiş, O'nun ismine bir sure ithaf edilmiştir. Âli İmran suresinin 42. ayetinden 47. ayetine kadar; Meryem suresinin, 16. ayetinden 32. ayetine kadar, Mü'minin Suresi 50. ayeti ve Tahrim Suresinin 11. ve 12. ayetleri Meryem (a.s.)'dan bahsetmektedir.

Kur'an-ı Kerim kıssalarında Meryem, babasız olarak yaratılan Hz. Âdem'in mucizesi ve Hz. Havva'nın yaratılış mucizesi gibi bir erkekle evlenmeden ilahi bir mucize ile hamile kaldığı için önemli bir anne bir modeldir. Meryem, sabırlı, sadık ve mümine bir anne örneğidir.

Meryem'in hikâyesini başından sonuna kadar iyi düşünen bir kişi, Meryem'in annesinin Allah'a olan güçlü bağlılığını fark edecektir. Cebrail (a.s.) ona görüldüğünde "Eğer sakınan biriysen, senden Rahman'a sığınırım" demiştir. Bu iman gücü, O henüz küçük genç bir kız ve hayatta hiçbir tecrübesi yokken ama kocası olmadan hamile kalan ve doğum yapan, tüm bu sıkıntılara katlanan bir kadını ayakta tutan güçtür. Bu güç o'nu halkı ile babasız doğan çocuğu İsa konusunda yüzleştirmesini sağlayan güçtür. Allah O'nun ayaklarını sabit kıldı ve mucizevi bir şekilde konuşan bebek oğlu aracılığıyla onu zafere taşıdı. Bu mucize, Allah'ın kudretinin bir göstergesi ve Meryem'in annesinin saflığının ve iffetinin bir kanıtıydı. Bu duru ayeti kerimede "Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuş diye) ona işaret etti. "Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?" dediler. Bebek şöyle konuştu: *"Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. "Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâti emretti."*¹

4.1.2.4. Yusuf (a.s.)'in Annesi

Kur'an-ı Kerim'de Yusuf suresinin 99 ve 100. ayetlerinde bu konuya işaret edilmiştir. Bu iki ayette Hz. Yusuf'un Mısır'da annesini, babasını ve kardeşlerini koruduğu, anne ve babasını onların şerefine tahta oturttuğu belirtilirken, annesi, babası ve kardeşleri de onu şereflendirmek amacıyla secde ederek onu karşıladılar.

Araştırmacı, Yusuf'un annesi örneğinden onun, oğluna hürmet eden ve bu salih evladına minnet duyan bir anneyi temsil ettiğini anlayabilir. Bu yüzden onu, yaptığı güzel şeyin karşılığı olarak ona secde ederken görüyoruz. Annenin çocuğunun güzel davranışını tanınması, annelerin Kur'an-ı Kerim'de Yusuf (a.s.)'in annesinin örneğinden öğrendikleri olumlu bir özelliktir.

4.1.2.5. Ahkâf Suresindeki Mümine Bir Anne

Ahkâf Suresi 17. Ayette kısa bir kıssada oğullarını Allah'a ibadet etmeye davet eden ve kıyamet günündeki azaptan korkan bir anne ve babadan bahsedilmektedir.

Bu anne, oğlunu Allah'a itaat ederek yetiştirmeye çalışan ve oğlu için Cenab-ı Hakk'ın azabından korkan mümin bir annenin örneğidir.

Kur'an-ı Kerim kıssalarındaki anne örneklerini takip eden herkes, o annelerin hepsinin Allah'a inanan ve O'na itaat eden, karşılaştığı imtihanlara karşı sabreden özelliklere ve karaktere sahip kişiler olduğunu görecektir. Ayrıca çocuklarını Cenab-ı Hakk'ın emrettiği şekilde yetiştirmeye çabalayan olumlu özelliklere sahip kişiler olduğuna şahit olacaklardır.

¹ Meryem, 29-31.

Kuran-ı Kerim'de yer alan anne modelleri, her biri farklı yönleri ile öne çıkan ve müminler için birer örnek teşkil eden figürlerdir. Bu modellerin ortak özellikleri ise iman, itaat ve sabır gibi erdemlerdir.

4.1.3. Eş (Zevce) Modeli

4.1.3.1. Hz. Havva

Havva validemizin neden bu isimle anıldığı konusunda iki görüş vardır: Birincisi, onun bir canlıdan yaratılmış olması, ikincisi ise her canlının annesi olmasıdır.¹ Havva validemizin adı Kur'an-ı Kerim'de açıkça geçmese de sünnette geçmektedir. Allah Teâlâ, Hz. Adem'i yarattıktan sonra, onun yanında olması ve yolunda yol arkadaşı olması için, sonra da insanlığın iyiliği için Havva validemizi yaratmıştır. Ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir. *“Allah sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir. (İnsan) eşiyle birleşince eşi hafif bir yük yüklenir (gebe kalır) ve (bir müddet) onu taşır. Gebeliği ağırlaşınca her ikisi de Rableri Allah'a, "Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız" diye dua ederler.”*²

Havva kıssası Kur'an'da üç ayrı yerde geçmiştir. Birincisi bakara suresinin 35 ve 36. Ayetlerinde, ikincisi A'raf suresinin 19. ayetinden 27. ayetine kadar olan kısımda geçmiştir. Üçüncüsü ise Tâhâ suresinin 117. ayetinden 121. ayete kadar olan bölümde geçmiştir.

Havva'nın hikâyesi, ilk olarak eşi Âdem (a.s.) ile birlikte cennette yaşadıklarıyla başlar. Allah (c.c.) onlara cennetteki tüm nimetleri vermiş, ancak bir ağaçtan meyve yemelerini yasaklamıştır. Şeytanın vesvesesiyle Havva ve Âdem yasak meyveden yerler ve bu durum onları cennetten çıkarılmaya kadar götürür. Hz. Âdem ve Havva yaptıkları hatalarından dolayı tövbe ederler ve Allah (c.c.) tövbelerini kabul eder. Cennetten çıkarılmalarından sonra yeryüzüne inerler.

Kur'an-ı Kerim kıssalarında Havva'nın her konuda kocasına bağlı olduğu, şeytanın vesveselerine kapıldıkları, ikisi birlikte Cenab-ı Hakk'a isyan ettikleri, sonrasında tövbe edip hatalarını kabul ettikleri sonrasında da yeryüzüne indirildikleri görülür. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim kıssalarında örnek bir eş olarak zikredilen Havva ile kocası Adem'in davranışları arasında bir uyum olduğunu söyleyebiliriz.

¹ Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *A'Lâmü'n-Nübüvve* (Beyrut: Dâr ve Mektebetü'l-Hilâl, h.1409), 56.

² Araf, 189.

4.1.3.2. Nuh (a.s.)'ın Eşi

Tahrim Suresi'nin 10. ayetinde Nuh (a.s.)'ın karısının hikâyesi anlatılmış ve Cenab-ı Hak bu ayette onu, kocası Nuh (a.s.)'a ihanet eden, kâfir bir kadın olarak tanımlamış ve kıyamet gününde cezasının Cehennem olacağını bildirmiştir. Kur'an-ı Kerim kıssalarında geçen ayetler incelendiğinde Nuh (a.s.)'ın karısının kocasına ihanet eden bir kadın modeli olduğu ve buradaki ihanetin, Nuh (a.s.)'ın getirdiklerine inanmadığı yönünde olduğu görülmektedir. Bu konuyu Muhammed Kutub kitabında şöyle açıklamıştır: “Nuh (a.s.)'ın getirdiği dini inkâr edip, sırlarını kavmine açıklayarak O'na ihanet etmiştir. Bu şekilde inkâr ederek doğru yoldan sapmış olarak devam etmiştir.”¹

Hz. Nuh (a.s.) tevhit mesajını iletme görevini taşımadan önce Valihe adında bir kadınla evlenmiş ve Allah'ın elçisi ve davetçisi oluncaya kadar onunla devam etmiştir. Hanımı makam, soy ve otorite sahibi idi. Davetine ev halkını yani eşini davetle başladı ama eşi ona inanmamıştı. Dalaleti seçerek kâfirlerin yanında yer aldı. Ancak kavminin yararı için Nuh (a.s.)'a göz kulak oldu.² Tufan sırasında ise Hz. Nuh'a inananlar gemiye bindi ama karısı gemiye binmedi. Onun sonu da boğulup giden kâfirler gibi cehennemde ebedi olarak kalmak oldu.³

4.1.3.3. Zekeriyâ (a.s.)'ın Eşi

Meryem Suresinin 5. ayetinden 9. ayetine kadar Hz. Zekeriyâ'nın karısından bahsedilmektedir ve bu kıssadan anlaşıldığına göre bu kadın ihtiyarlık çağına gelinceye kadar doğum yapmamış; kısır olarak yaşamış, sonra Allah onun duasını kabul etmiş ve duasına icabeten Yahya (a.s.)'a hamile kalmıştır. Konu incelendiğinde bu eşin, yaşlandıktan sonra Allah'ın kendisine lütufta bulunduğu oğlu Yahya Peygamber aracılığıyla, Cenab-ı Hakk'a inanan salih bir kadın olduğu anlaşılacaktır. Dolayısıyla Zekeriyâ'nın karısının iyi ve sadık bir eş örneği olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.3.4. Eyyûb (a.s.)'ın Eşi

Enbiya suresinin 84. Ayetinde Eyyûb (a.s.)'ın eşine işaret edilmektedir. Bu ayette, Eyyûb (a.s.)'ın hanımının imanlı, salih ve sabırlı bir kadın olduğuna; kocalarına itaat eden salih kadınlardan biriydi şeklinde işaret edilmektedir. “Kocası Eyyûb (a.s.)

¹ Kutub, *Zevcâtu'l-Enbiyâ ve Ummehât'l-Müminîn*, 24.

² Kutub, *Zevcâtu'l-Enbiyâ ve Ummehât'l-Müminîn*, 24.

³ Kutub, *Zevcâtu'l-Enbiyâ ve Ummehât'l-Müminîn*, 26-27.

sıkıntılara karşı güzel bir sabırla karakterize edilmiştir. Zira onun ne parası, ne çocuğu, ne de arkadaşı kalmıştı ve kimsesi de kalmamıştı. Karısı dışında ona yakınlık gösteren kimse yoktu. Eyyûb (a.s.) şiddetli sıkıntı çekmesine rağmen ona sabrederdi ve ondan yiyecek ve içecek istediğinde getirirdi. Geceler Allah'a hamd ederek geçirirlerdi. Başlarına gelen bu musibetten dolayı bağışlanmaları için dua ederdi.¹

4.1.3.4. Lût (a.s.)'ın Eşi

Kur'an-ı Kerim'de adı geçmeyen Lût (a.s.)'ın eşi iki yerde geçmektedir. Birincisi Tahrîm Suresinin 10. ayetinde, ikincisi ise Âraf Suresinin 83. ayetinde. Kur'an-ı Kerim'de Lût (a.s.)'ın eşi kocasına itaat etmeyen kâfir bir kadın olarak belirtilmiştir. Bu nedenle Allah, onu ve kavmini yok ederek cezalandırmış ve Lût (a.s.)'ı onlardan kurtarmıştır.² Bu kadın, sapık, bozuk, güzel ahlaktan sapan, dünyada kendilerinden önce hiç kimsenin yapmadığı ahlaksızlıkları yapan kavmi ile ittifak kurmuştu. Kocasını Lût (a.s.)'ın sırlarını açığa çıkarmıştı. Lût (a.s.)'ın kavmini cezalandırmak için insan kılığında Lût (a.s.)'a gelen melekler üzerine halkını kışkırtmıştı.

4.1.3.5. Firavunun Eşi Müzâhim Kızı Asiye

Kur'an-ı Kerim'de Firavunun eşi Asiye'den mümin kadınlara örnek olarak bahsedilmiştir. Kasas Suresi'nin 9. ayetinde ve Tahrîm Suresi'nin 11. ayetinde zikredilmiştir. Firavun'un karısı da Musa (a.s.)'ı bebekken ölümden kurtaran kişidir. Yani annesi Musa'yı doğurduğunda onu emzirmişti. Ancak Firavun doğan erkek çocukların öldürülmesini emredince, annesi da Asiye'nin yanına gitti ve Cenâb-ı Hakk'ın kendisine yapmasını emrettiği şeyi ona yaptı. Sonra onu küçük bir tabuta koydu ve içinde onun için hazırlıklar yaptı. Daha sonra da onu Nil nehrine götürüp tabutla birlikte nehrin içine bıraktı. Bu sırada Firavun Nil kenarında bir mecliste oturuyordu. O otururken Nil Nehrine bırakılan tabut yanlarından geçmişti. Eşi Müzâhim Kızı Asiye'de yanında oturmaktaydı. Eşi şöyle dedi: “Bu denizde bir şey var onu bana getirin. Hizmetçileri hemen onu getirip onun yanına gittiler. Tabut açılıp bakıldığında içinde beşikte bir çocuk olduğunu gördüler. Allah Teâlâ onun kalbine sevgi ve muhabbet

¹ Zeynep el-‘Âmilî, *ed-Duru'l-Mensûr fî Tabakât Rabbâti'l-Hudûr* (Mısır: el-Matbaa'l-Kubra el-Amiriyye, h.1332), 211.

² et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân An Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, 396.

duyguları attı ve çocuğu sevdi. Bunun üzerine Firavunun eşi Asiye “Onu öldürmeyin, belki bize faydası olur veya onu evlat ediniriz” dedi.¹

Asiye, zamanın en büyük saraylarında yaşamış, pek çok cariye ve kölenin hizmet ettiği bilinen ve tarihte iz bırakmış, ayrıca Kur'an'da zikredilmeye de layık görülmüş güçlü ve efsaneleşmiş bir kraliçedir. O kendini Allah'a (c.c.) iman etmeye ve teslim olmaya adanmıştı. Firavun yüce Allah'a düşmanlık etmekten kaçınmayan biri olarak ona Allah'ı inkâr ile azap arasında bir tercih hakkı vermişti.

Bu efsane kadın kahraman, tüm güveni ve inancıyla, Allah'ı inkâra karşı azabı seçmiş ve dinine dünya hayatını vermeyi reddetmiştir. Bu nedenle Firavun, onu bizzat kendisi denetleyerek Hz. Musa'ya inanmasından dolayı ona işkence uygulamıştır. Ancak o tüm işkencelere rağmen inancında sebat etmişti. Askerlerine onu yere yatırıp dört kazığa bağlamalarını emretmişti. Asiye, acımasızca kamçılanırken bile sabırla Allah'a (c.c.) tevekkül etmekteydi. Zalim Firavun, Asiye'nin göğsüne bir değirmen taşı koydurup üzerine büyük bir kaya yuvarlatılmasını emretti. Bu vahşi uygulamaya başlamadan önce, Firavun son bir kez Asiye'ye Allah'ı (c.c.) inkâr etmesi halinde onu affedeceğini söylediğinde ise Asiye dört tarafından çivilenmiş asılı bir şekilde dururken gökyüzüne baktı ve tarihte bir kadının yapmış olduğu en güzel dua ile Firavun'a da küçümseyici bir bakışla şunları söylemişti: “*Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!*”

²Bu yüce kişilik ev almadan komşu almıştı; Allah'ın komşusu olmayı seçmişti! Ayeti kerimede ‘indeke’senin katında kelimesi ‘beyten’ kelimesinden önce zikredilerek Allah (c.c.)’ın katına vurgu yapılmıştır. Böylece ruhu, meleklerin kanatları gölgesinde cennete yerleşmek üzere yaratıcısına yükselmişti. Bu büyük kahraman, tarihteki en büyük kadınlardan biri olmayı hak etmiş ve cennet kadınlarının efendisi olmuştur.³

Müzâhim Kızı Asiye, kocasının sadakatsizliği ve zulmüne rağmen sebat etmesi, imanının sağlamlığı ve kuvvetiyle en yüksek mertebelere ulaşan mümin kadınlar için bir modeldir.

4.1.3.6. Musa (a.s.)’ın Eşi

Cenab-ı Hak, Kasas Suresi 23. ayetten 29. ayete kadar onun kıssasını zikretmiştir. Bu kıssadan Musa (a.s.)’ın eşi’nin Hz. Şuayb (a.s.) ’ın kızı Safura olduğu

¹ Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdris er-Râzî, *Tefsiru'l-Kur'ân*, Thk. Esaad et-Tayeb (Riyad: Mektebetu Nizâr Mustafa El-Bâz, h.1419), 9: 945.

² Tahrim, 11.

³ Cihâd el-Turbanî, *Mi'e Min 'Uzanâ'i Ümmeti'l-İslam Ğayyaru Mecra't-Târih* (Kahire: Dâru't-Takva, 2010), 250.

anlaşılmaktadır. Hz. Musa 'nın büyüyüp olgunluğa eriştiğinde, yaşadığı bölgeden ayrılarak Mısır'a halkının haberi olmadan gelmişti. Ayeti kerimede bu durum şöyle zikredilmektedir: *"Mûsâ halkın habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada biri kendi tarafından, diğeri düşmanı tarafından; kavga eden iki adam gördü. Kendi tarafından olan, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Mûsâ da ona bir yumruk indirip onu öldürdü. Mûsâ, "Bu şeytanın işidir. O gerçekten apaçık bir saptırıcı düşmandır."*¹. Ayette belirtildiği üzere Kıptî (Mısırlı) ölmüştü ve Musa Firavunun kendisini cezalandıracağını düşündüğü için korkmuştu. Arkadaşı Musa'yı Kur'an'da geçtiği şekliyle şöyle uyarmıştı: *"Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam geldi. "Ey Mûsâ! İleri gelenler seni öldürmek için aralarında senin durumunu görüşüyorlar. Şehirden hemen çık. Şüphesiz ben sana öğüt verenlerdenim" dedi. Mûsâ korku içinde etrafı gözetleyerek şehirden çıktı ve "Ey Rabbim! Beni bu zalim kavimden kurtar" dedi"*². Mısır'dan Medyen'e doğru yola çıktı. El-Me'alim adlı eserde belirtildiğine göre Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *"Medyen suyuna varınca, suyun başında (hayvanlarını) sulamakta olan bazı insanlar gördü. Bunların yanında da koyunlarını suya salmamak için uğraşan iki kız gördü..."* şeklinde ayet devam etmektedir. Bunun üzerine Musa (a.s.) öne çıkıp halkın çevresine toplandı ve iki kadının koyunlarını suladı, sonra da şiddetli sıcağın dolayısı ile karnı acıkmış bir halde bir ağacın gölgesine oturdu. Ayeti kerime bu durum şöyle geçmektedir: *"Rabbim! Bana göndereceğin her hayra muhtacım"*³.

Hz. Şuayb (a.s.)'ın kızları o gün erkenden eve dönünce onlara dedi ki: *"Ne kadar da acele ettiniz! Koyunları daha geç suluyordunuz, herkes suladıktan sonra geliyordunuz, bugün onları sulamadınız mı yoksa? Babalarına dediler ki: Bize merhamet eden bir adam bulduk. Bugün koyunlarımızı bizim için suladı. Ayeti kerimede bu kassa şöyle geçmektedir: "Nihayet kızlardan biri utana utana yürüyerek ona gelip, "Bizim için koyunlarımızı sulamanın ücretini vermek üzere babam seni çağırıyor" dedi. Mûsâ onun (Şuayb'ın) yanına gelip başından geçenleri ona anlatınca Şuayb, "Korkma o zalim kavimden kurtuldun" dedi. Kızlardan biri, "Babacığım, onu ücretle tut. Her hâlde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır." dedi."*⁴. Babasının sözü üzerine kızı Musa'yı davet etti. O da kızın arkasından yürüyerek onu takip etti ve rüzgârın onun elbiseleriyle oynadığını gördü, bu yüzden durdu ve ona şöyle dedi: *"Arkamdan yürü ve bana yolu göster, çünkü biz bir evin insanlarıyız ve kadınların*

¹ Kasas 15.

² Kasas, 20-21.

³ Kasas, 24.

⁴ Kasas, 25-26.

topuklarına bakmayız. Şuayb'ın kızı da öyle yaptı. Musa, Şuayb'ın yanına gelinceye böylece kadar yürüdüler. Şuayb Musa'ya sofradayken 'Otur delikanlı, çok yaşayasın'. Musa 'Allah'a sığınırım' dedi Şuayb da neden ki? Aç değil misin? Dedi. Musa: Evet, açım ama koyunlarınızı suladığım için mi bunu yapıyorsunuz dedi. Şuayb: Allah'a yemin olsun ki, bu bizim geleneğimizdir. Dedelerimiz de böyle yapardı. Biz misafirlerimize ikram ederiz, onları doyurmayı severiz deyince Musa oturdu ve Şuayb'la birlikte yemek yedi.

O sırada kızlarından biri ona: 'Ey baba, onu işe al' dedi ve Şuayb, ona Cenâb-ı Hakk'ın şöyle buyurduğunu anlattı: "Ben, şu iki kızımdan birini seninle nikâhlamak istiyorum. Karşılığında bana sekiz yıl çobanlık yapacaksın. Onu on yıla tamamlarsan o da senden bir lütuf olur. Bundan sonra Musa (a.s.) on yıl çobanlık yaptı, sonra Şuayb (a.s.)'dan Mısır'a gitmek için izin istedi ve o da ona izin verdi. Bunun üzerine Musa ailesiyle birlikte Medyen'den ayrılarak Mısır'a doğru yola çıktı.¹

Hiz. Musa'nın eşi, sahip olduğu bazı özellikler ile sevgi dolu, mümin ve dürüst bir eş örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiz. Musa ile evlenmeden önce, babasına Hiz. Musa'nın dürüst ve güçlü bir adam olduğunu övmüştür. Bu durum, Hiz. Musa'ya karşı sevgi ve saygı duyduğunu gösterir. Bu özellikleri ile Hiz. Musa'nın eşi, tüm eşler için örnek alınması gereken değerlere sahiptir.

4.1.3.7. İmran'ın Eşi

Allah Teâlâ, Âli İmran suresi 35. ayetten 37. ayete kadar İmran'ın eşinden bahsetmektedir ve onun iyi bir eş ve iyi bir örnek olduğu bildirilmektedir.

4.1.3.8. Ebu Leheb'in Karısı

Hiz. Peygamber (s.a.v.)'in amcası Abduluzza'nın eşidir. Amcası Hiz. Peygambere çok eziyet eder; eşi Süfyan'ın kız kardeşi olan Harb'ın kızı Ümmü Cemil de Resûlullah'a düşmanlığı ile bilinir ve kocasına, Hiz. Peygambere zulmetmesi etmesi için yardım ederdi. Dikenleri taşıyıp eziyet olsun diye Hiz. Peygamberin geçeceği yola koyardı. Allah Teâlâ, bu yüzden onu odun taşıyıcısı diye adlandırmıştır.²

Ebu Leheb'in eşi, Kur'an'da adı açıkça geçmese de, kocasının küfrüne, şer ve kötülüğüne ortak olan kötülüğü temsil eden bir kadın figürü olarak karşımıza çıkar. Bu kadın kocasını, hidayet ve iman yolunda ilerlemesine yardım etmek yerine, Hiz.

¹ Yasin b. Hayrallah b. Mahmud b. Musa el-Hatib el-Ömeri, *er-Ravdatu'l-Feyhâ' fi 'Alâmi'n-Nisâ'*, Thk. Husâm Abdel Hakim (Beyrut: Müessesü'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000), 5-6.

² Ömer b. Muzaffar İbn el-Vardî, *Târih İbn el-Vardî*, 1. baskı (Beyrut: Dâr el-Kutubi'l-İlmiyye, 1996), 1: 101-102.

Peygamber (s.a.v.)'e zarar vermeye ve onun Allah (c.c.)a ibadet etme çağrısına karşı durmaya teşvik eden zalim bir kadın örneğidir.

4.1.3.9. Hz. Peygaber (s.a.v.)'in Eşi Aişe

Hz. Aişe validemiz Raşid Halifelerin¹ ilki Hz. Ebu Bekir (r.a)'ın kızıdır. Kur'an-ı Kerim, Nur Suresi'nin 11. ayetinden 20. ayetine kadar onun kıssasına yer vermiş ve kıssada anlatılan olaylar 'İfk Hadisesi' etrafında şekillenmiştir. Hz. Muhammed onunla Hicri 2.yılın Şevval ayında Bedir Savaşı'ndan sonra evlenmiştir. Hz. Aişe (r.a) çok ibadet eder, sürekli olarak teheccüde kalkar, nafile oruç tutar ve kadınlara farz namazları kıldırırdı. O kadar çok hayâ sahibi idi ki, Resûlullah'ın (s.a.v.) ve Ebu Bekir'in defnedildiği eve girdiğinde elbisesini giyerek girer ve "O benim kocam ve babamdır" derdi. Bu yüzden oraya Hz. Ömer defnedildikten sonra ise oraya ancak dış kıyafetini sıkıca giydikten sonra girerdi.²

Hz. Aişe savaflara katılır ve Uhud savaflına da yaralıları sulamak için çıkan kadınlardan biri olarak katılmıştı. İfk olayındaki iddialarla ilgili Nur Suresinin nazil olana dek suçlanmıştı. Nur suresinin ilgili ayetleri indiğinde temize çıkmış ve rahatlamıştı. Aişe (r.a.), Hz. Peygamber'in sahabesiydi ve İslam dininin pek çok hükmünün ve pek çok hadisin rivayet edilip aktarılmasında önemli katkıda bulunmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ona olan sevgisinden dolayı kadınlar, dilek ve şikâyetlerini Hz. Peygambere iletmesi için ona gelip anlatırlardı. Hakim, Müstedrek'inde bu konuda şöyle demiştir: Şeriat hükümlerinin dörtte biri Hz. Aişe tarafından aktarılmıştır.

Sahabenin ileri gelenleri içinden çıkamadığı meselelerde gelip Hz. Aişe'ye danıştırlardı. Ebu Musa el-Eşarî şöyle demiştir: Ne zaman bizi zorlayan bir meseleyi Hz. Aişe'ye sormuşsak mutlaka onu bilir, cevapsız bırakmazdı. Ondan daha bilgili birini görmedim.³ Aişe validemiz o kadar fasih ve belagatlı bir konuşmacıydı ki, Ahnef bin Kays onun hakkında şunları söylemiştir: Ebu Bekir es-Sıddık, Ömer bin Hattab, Osman bin Affan ve Ali bin Ebu Talib'in (Allah onlardan razı olsun) hutbelerini dinledim ve bu güne kadar gelen tüm halifelerin konuşmalarını da takip ettim. Fakat hiç kimsenin ağzından Aişe validemizinki kadar güzel ve etkileyici bir konuşma duymadım.

¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* (Beirut: Dâr el-Kutubi'l-İlmiyye, 1990), 8: 46.

² Ali Mizyed, *Minhâcu'l-Muhdesîn fi'l-Karni'l-Âvvelî'l-Hicrî ve Hatta Asrune'l-Hâzir* (Kahire: el-Heye'l-Mısıryye li'l-Kitâb, t.s), 137.

³ Abdulhamid Tahmâz, *es-Seyyidah Aişa Ümmü'l-Müminîn ve 'Âlimetu Nisâ el-Âlimîn*, 5.baskı (Dimak: Dâru'l-Kalem, 1994), 174.

Hız. Peygamber'in vefatından sonra da kadınların haklarını savunmaya devam eden Aişe, kadınların onurunu zedeleyen herhangi bir şey söyleyen herkesi kınamış ve onlara karşı çıkmıştır. Bu bağlamda İslam'ın öngördüğü çerçevede kadınların ve haklarının güçlü bir savunucusuydu. Hız. Peygamber'in sünnetini ve şeriat hükümlerini ihlal eden kadınları çok eleştiren Aişe, İslam dini ve Kur'an, tefsir, hadis ve fıkıh gibi İslami ilimlerle ilgili en bilgili kadınlardan biriydi.

4.1.3.10. İfk Olayına Genel Bir Bakış

İfk olayı, Hız. Muhammed döneminde münafıkların uydurduğu bir olaydı. Münafıkların hem Aişe bint Ebi Bekir'i hem de sahabe Safvan bin El-Mu'tal'ı suçlamışlar ancak Nur Suresinin nazil olmasıyla bu ithamlar ayetlerle yalanlanmıştı. İthamlarda fuhuş yapmaktan söz edilmiş, ancak bunların masumiyetini bildiren ayetlerin indirilmesiyle bunu çıkaran ve yayanlara iftira cezası uygulanmıştır.

İmam Buhari, Sahih'inde İfk hadisini şöyle nakletmiştir: Bize Muhammed b. Mukâtil, ona Abdullah, ona Yunus, ona Zührî, ona Urve, ona da Âişe (r.anha) şöyle demiştir: İfk hadisesi sırasında Aişe validemize iftira atanlar ona bu çirkin sözleri söylediklerinde, Allah onu bu iftiraldan temize çıkardı. Bu olayla ilgili birçok kişi bana farklı rivayetler aktardı. Bazılarının rivayetleri birbiriyle örtüşüyordu, kimisi de olayı daha detaylı anlatıyordu. En kapsamlı ve doğru rivayet ise Hız. Aişe'nin yeğeni Urve'den naklettiğim rivayettir.

Hız. Aişe (r.a.) rivayetine göre: Resulullah (s.a.v.) bir sefere çıkmak istediğinde eşleri arasında kura çekerdi. Hangi hanımın ismi çıkarsa onu da yanında götürürdü. Ben de bir seferinde kura çekimi sonucunda Resulullah ile birlikte gitmeye hak kazandım. Bu sefer hicabın farz kılınmasından sonraydı. Beni bir mahfede (deve üzerinde taşınabilen küçük bir kabinde) taşıyorlardı. Sefer sona erdiğinde ve Medine'ye dönüş yoluna koyulduğumuzda, bir gece konaklama için mola verdik. Kalktım ve ihtiyaç gidermek için ordugâhın dışına çıktım. İşim bittikten sonra mahfeye doğru dönerken, hurma çekirdeklerinden yapılmış bir kolyemin kopmuş olduğunu fark ettim. Kolyemi aramaya başladım ve bu yüzden biraz geciktim. Beni taşıyan adamlar da geldi ve mahfeyi alıp bindiğim devenin üzerine koydular. Beni mahfenin içinde sanmışlardı. O zamanlar kadınlar çok zayıftı, fazla et yemedikleri için hafiftiler. Bu yüzden taşıyıcılar mahfemin hafif olmasına şaşırmadılar. Ben de küçük genç bir kız olduğum için fark etmediler. Deveyi yola koydular ve ben geride kaldım. Ordu ilerledikten sonra gerdanlığımı buldum.

Onların konakladıkları yere gittim ama kimse yoktu. Kendi kaldığım yere geri döndüm ve beni fark edip geri döneceklerini düşündüm. Evde otururken uyuyakaldım. O sırada Safvan bin Mu'attib es-Süleymi adında bir adam, ordunun gerisinden gelerek evimin yanına geldi. Sabah vakti uyandığımda yerde yatan bir insan silueti gördü. Yaklaştığında beni tanıdı. Daha önce hicaptan önce beni görmüştü. Beni tanıdığımda "Bismillah" dedi ve ben uyandım. Yüzümü örtüm ve o bana tek kelime bile söylemedi. Tekrar "Bismillah" dedi ve devesini indirdi. Ellerini uzattı ve ben devesine bindim. Beni orduya geri götürdü. O sırada öğle sıcağında ordu konaklamış ve dinleniyordu. Bu olaydan sonra iftira atanlardan bir kısmı cezalandırıldı.

Bu sırada benim mahfemi taşıyanlar, içeride olduğumu düşünerek, bineğime yüklemiş ve yola koyulmuşlar. O zamanlar kadınlar az yemek yedikleri için zayıf olup kilolu değillerdi. Zaten küçük yaşta bir kadın olduğum için hizmetçiler mahfeyi yüklemek üzere kaldırdıklarında, ağırlık derecesinden, benim içinde olup olmadığını fark edemeden yüklemiş ve deveyi sürüp gitmişler. Ordu gittikten sonra ben gerdanlığımı buldum ve ordunun konakladığı yere geldim ama orada hiç kimse yoktu. Ben, mahfede olmadığını anladıkları zaman geri dönüp beni almaya gelirler düşüncesi ile daha önce kendimin konakladığı yere geldim. Bu düşünce ile oturduğum sırada, gözlerime uyku çöktü ve uyuyakaldım. Onların konakladıkları yere gittim ama kimse yoktu. Kendi kaldığım yere geri döndüm ve beni fark edip geri döneceklerini düşündüm. Evde otururken uyuyakaldım. O sırada Safvân b. Muattal es-Sulemî ez-Zekvânî, ordunun gerisinden gelerek evimin yanına geldi. Yaklaştığında beni tanıdı. Daha önce hicaptan önce beni görmüştü. Beni tanıdığımda "Bismillah" dedi ve ben uyandım. Yüzümü örtüm ve o bana tek kelime bile söylemedi. Tekrar "Bismillah" dedi ve devesini indirdi. Ellerini uzattı ve ben devesine bindim. Beni orduya geri götürdü. O sırada öğle sıcağında ordu konaklamış ve dinleniyordu. Bu sırada (hakkımda iftira ederek) helak olan çoktan helak olmuştu. İftiraya ilk yeltenen ise Abdullah b. Ubeyy b. Selûl olmuştu. Medine'ye geldiğimizde bir ay hastalandım. İnsanlar, iftiracıların sözlerini yayıyorlarmış. (Ben iftiralarından habersizdim) ama Hz. Peygamber'in (sav), hasta olduğum zaman bana gösterdiği yumuşaklığı, bu hastalığımda göstermemesi şüphemi çekiyordu. Yanıma giriyor, selâm veriyor, sonra "hastanız nasıl?" diyordu. Benim hiçbir şeyden haberim yoktu. Nihayet iyileşme devrine girmiştım. Bir gece ben Ümmü Mıstah'la ihtiyaç giderme yerimiz olan Menâsı tarafına gittim. Biz buraya ancak geceleri çıkardık. Bu âdet, evlerimizin yakınında hela edinmemizden önceydi. O zamanlar bizim hâlimiz, bedevilerin (hacet gidermek için) çölde dışarıya çıkmalarına yahut gezinmelerine benziyordu. Ben, Ümmü Mıstah binti Ebu Ruhm abdi Menaf ile

hacet giderme yerine doğru gittim. Onun annesi Ebu Bekir es-Siddîk'in teyzesidir. Oğlu da Mıstah b. Esase'dir. Ben ve Mıstah'ın annesi eve doğru yürürken onun ayağı takılıp düştü ve "kahrolasın Mıstah" diye (oğluna) beddua etti. Ben "Ne kötü söyledin, Bedir Savaşı'na katılan birine mi sövüyorsun?" dedim. Bana "hey gidi saf kızım, sen ortada dolaşan iftiraları işitmedin mi?" dedi ve iftiracıların sözlerini aktardı.

Bunun üzerine hastalığım üstüne bir hastalık daha arttı. Evime dönünce de Allah Rasulü (sav) yanıma geldi, selâm verdi ve "hastanız nasıldır?" diye sordu. Ben de "ey Allah'ın Rasulü, ebeveynimin yanına gitmeme izin ver" dedim. Ben bu haberi anam ve babamdan sağlamca öğrenmek istiyordum. Rasulullah bana izin verdi, ben de ebeveynimin yanına geldim ve annem Ümmü Rûmân'a "insanların konuşmakta olduğu bu sözler nedir?" dedim. Annem "Kızım, üzülme, sen kendini ve sağlığını düşün. Vallahi senin gibi güzelliğe sahip, kocasının yanında sevimli ve kumaları olan bir kadının aleyhinde çokça dedikodu yapılması doğaldır" dedi.

Ben de "Subhânallah! İnsanlar hakikaten bu sözleri söylüyorlar mı? hayret doğrusu" dedim. Ben o gece babamın evinde yattım. Sabaha kadar gözümün yaşı dinmedi, gözüme uyku da girmedi. Sonra sabahladığımda Rasulullah (s.a.v.), konu ilgili vahyin gelmesi gecikince, eşi ile ayrılması hususunda istişare etmek üzere, Ali b. Ebu Tâlib ve Usame b. Zeyd'i yanına çağırmişti. Usame, ehlibeyt için gönlünde beslediği sevgiye işaret edip "ey Allah'ın Rasulü, vallahi ailen hakkında biz hayırdan başka bir şey bilmeyiz" dedi. Ali b. Ebu Tâlib'e gelince, o da "ey Allah'ın Rasulü, Allah sana darlık vermemiş ki. Onun dışında da bir sürü kadın var. Hizmetçiye de sorun, o size doğrusunu söyler" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sav), Berîre'yi çağırıp "ey Berîre! Âise'de seni şüphelendirecek kötü bir şey gördün mü?" diye sordu. Berîre de "Hayır görmedim. Seni hak Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, benim onda görebildiğim en büyük kusur; küçük yaşta bir kadinken hamur yoğurduğu sırada uyuyakalması, ardından evin koyunun gelip hamuru yemesidir" dedi.

Rasulullah o gün (mescitte) ayağa kalkıp bir hutbe verdi ve Abdullah b. Übey b. Selûl'ün, iftirasından dolayı cezalandırılmasını isteyerek şöyle buyurdu: "Eşim hakkında (iftira ederek) bana eziyet eden bir şahsı cezalandırma konusunda kim bana yardım eder? Vallahi ben, eşim hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Yine bir adamın ismini ortaya attılar ki, bu kişi hakkında da ben hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu kimse, yanında ben olmadan, eşimin yanına girmiş değil." Bunun üzerine Bunun üzerine Sa'd b. Muâz ayağa kalkıp "ey Allah'ın Rasulü, vallahi sana ben yardım edeceğim. Eğer bu adam Evs Kabilesinden ise biz onun boynunu vururuz. Eğer Hazrecli kardeşlerimizden ise, ne yapmak lazımsa Sen emredersin, biz de emrini yerine

getiririz" dedi. Ardından Hazrec Kabilesinin reisi olan Sa'd b. Ubâde ayağa kalktı ve iyi bir insan olmasına rağmen kabile taassubunun etkisiyle "yalan söylüyorsun. Allah'ın varlığına yemin ederim ki, sen onu öldüremezsin, öldürmeye de gücün yetmez" dedi. Hemen peşinden Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak "Allah'ın varlığına yemin ederim ki, sen yalan söylüyorsun. Vallahi biz elbette onu öldürürüz. Sen muhakkak münafıksın ki, münafıklar adına mücadele ediyorsun" karşılığını verdi. Böylece Evs ve Hazrec kabileleri ayaklandı, hatta Rasulullah (s.a.v.) henüz daha minberden inmemişken birbirlerinin üzerine yürüdüler. Hz. Peygamber (s.a.v.) hemen minberden inip bunları yumuşak bir üslup ile yatıştırdı, kendisi de sükût buyurdu.

Ben, gün boyu ağladım. Ne gözümün yaşı dindi, ne gözüme uyku girdi. Sabahleyin babam ve anam yanıma geldi. Ben bu şekilde iki gece, bir gün ağladım. Hatta ağlamaktan ciğerim parçalanacak sandım. Ben ebeveynim yanımda otururken ağladığım bir sırada Ensâr'dan bir kadın gelip yanıma girmek için izin istedi, ben de izin verdim. O da oturup benimle birlikte ağladı. Biz bu durumdayken Rasulullah (s.a.v.) içeriye girdi, gelip yanıma oturdu. Hâlbuki hakkımda dedikodu başladığı günden beri yanımda oturmamıştı. Rasulullah (s.a.v) bir ay beklediği halde kendisine hakkımda bir şey vahyolunmamıştı. Âişe devamlı şöyle dedi: Rasulullah (sav) kelime-i şahadet getirdikten sonra "ey Âişe, hakkında şöyle şöyle sözler kulağıma geldi. Eğer sen bu iddialardan beri isen, yakında Allah seni temize çıkarır. Yok, eğer böyle bir günaha düştünse Allah'tan af dile ve Allah'a tevbe et. Çünkü kul, günahını itiraf edip tevbe edince Allah da ona af eder" dedi. Âişe devamlı dedi ki: Rasulullah (sav) bu sözünü bitirince gözümün yaşı kesildi, hatta bir damla bile aktığını hissetmedim. Hemen babama dönüp "Allah Rasülü'ne benim adıma cevap ver" dedim. Babam "vallahı, Rasulullah'a (s.a.v.) ne diyeceğimi bilmiyorum" dedi. Anneme dönüp "benim adıma, Rasulullah'ın söylediği söze cevap ver" dedim. O da "vallahı ben de Rasulullah'a ne diyeceğimi bilmiyorum" dedi. Âişe devamlı dedi ki: Ben de küçük yaşta bir kadındım. Kur'an'dan çok bir kısmını (ezberden) okuyamıyordum- Bu sebepten ben şöyle dedim: "*Vallahı ben anladım ki, siz insanların dedikodusunu işittiniz, o sizin içinizde karşılık buldu ve siz bu söze inanıp tasdik ettiniz. Şimdi ben size 'ben beriyim' desem -ki zaten Allah benim beri olduğumu bilmektedir-, siz bana inanmazsınız. Eğer ben size bu işi itiraf etsem, -ki zaten Allah benim beri olduğumu bilmektedir- siz bana inanacaksınız. Vallahı aramızdaki bu durumu ancak Yusuf'un babasının durumuna benzetiyorum. Yusuf'un kardeşleri, Yusuf'un gömleği üzerinde yalan bir kan lekesi*

getirdikleri zaman, Yakup, oğullarına "Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır." ¹ demişti."

Sonra Allah'ın beni temize çıkarmasını umarak yatağıma doğru uzandım. Ancak vallahi Allah'ın hakkımda bir ayet indireceğini sanmıyordum. Benimle ilgili bir işin Kur'an'da konuşulacak kadar, kendimin değerli olduğumu düşünmüyordum. Sadece Rasulullah'ın bir rüya görmesini ve Allah'ın beni o rüya ile temize çıkarmasını umuyordum. Vallahi Rasulullah henüz daha yerinden kalkmamıştı ve oradakilerden hiçbiri odadan çıkmamıştı ki Allah Rasulü'ne vahiy geldi. Vahyin ağırlık ve şiddetinden kış günlerinde terlemek gibi vahiy işaretleri onu kapladı. Vahyin inmesi bittiğinde, Hz. Peygamber (s.a.v.) gülümseyerek bana ilk söylediği söz şu oldu: " ey Âişe, Allah'a hamd et, Allah seni kesin olarak temize çıkardı." Bunun üzerine annem bana "Kalk Rasulullah'a teşekkür et" dedi. Ben "Hayır, ben O'na kalkmam. Ben yalnız Allah'a hamd ederim" dedim. Bunun üzerine Yüce Allah, iste şu ayetleri indirdi: "O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir gürühtür. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine o sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşılık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır..."².

Allah benim beratım hakkında bu ayetleri indirince babam Ebu Bekir, hısrımlığından ve fakirliğinden dolayı yardım etmekte bulunduğu Mıstah b. Usâse için "Âişe'ye attığı bu iftiradan sonra vallahi ben de Mıstah'a bir şey vermem" diye yemin etti. Bunun üzerine Yüce Allah "İçinizden yardım sever ve zengin olanlar akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere artık bir şey vermeyeceğiz diye yemin etmesinler. Bağışlasınlar, hoş görsünler; Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir."³ ayetini indirdi. Bu ayetin inmesi üzerine Ebu Bekir "vallahi ben, Allah'ın beni mağfiret etmesini muhakkak severim" dedi ve Mıstah'a yaptığı yardıma devam etti.

Rasulullah (sav), Zeynep bt. Cahş'a da "ey Zeynep! Âişe hakkında ne biliyorsun, ne gördün?" diyerek benim durumumu sorduğunda Zeynep "Ey Allah'ın Rasulü, ben kulağımı, gözümü muhafaza ederim. Vallahi ben Âişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmem" dedi. Âişe der ki: Zeynep (Peygamber'in kadınları arasında güzelliği ve

¹ Yûsuf, 18.

² Nur, 11-21.

³ Nur, 22.

Peygamber'in yanındaki konumu bakımından) benim rakibimdi. Fakat Allah onu takvası sebebiyle (iftiracılara katılmaktan) korudu.¹

Hz. Aişe, imanlı, salih, bilgili bir eş olmanın ve tüm kadınlar için örnek teşkil etmenin en güzel örneğidir. Resûlullah (s.a.v.) onu çok severdi ve diğer eşlerinden üstün tutardı. Onunla şakalaşır, ona sevgi dolu lakaplar takar, onunla sohbet etmeyi ve vakit geçirmeyi severdi. Hatta hastalandığında bile Hz. Aişe'nin yanında kalmayı ve onun kucağında vefat etmeyi tercih etti. Hz. Aişe, Resûlullah'a (s.a.v.) son derece bağlı bir eş idi. Hem barışta hem de savaşta onun yanında yer aldı ve İslam'ın tebliğinde önemli bir rol oynadı. Hadis rivayeti ve fıkıh alanındaki derin bilgisiyle sahabiler ve Tabiûn tarafından saygı duyulan bir alime bir kadın olmuştur.

4.1.4. Kız Çocuğu Modeli

4.1.4.1. İmran'ın Kızı Meryem

İmrân'ın kızı Meryem, İsa (a.s.)'ı evlenmeden doğuran mucizevi bir anne örneği olduğunu daha önce belirtmiştik. Meryem ise İmran'ın kızıdır, annesi Kabil'in kızı Fakuza'dır ve ailesi en salih ve takva sahibi insanlardandı. Hanne, İmran'ın karısı ve Hz. Meryem'in annesidir. Onun da annesi Kabil kızı Fâkuza'dır. Hanne ve İmran'ın aileleri, o dönemdeki insanların en dindar ve takva sahibi ailelerinden biri olarak bilinirdi. Rivayete göre Hanne bir gün bir kuşun yavrularını beslediğini görür ve bundan çok etkilenir. Kendisinin de bir çocuğu olsun ve ona bu kuş gibi şefkatle bakabilsin ister. Bunun üzerine Allah'a dua eder ve ona bir erkek çocuk vermesi halinde onu Beyti Makdis'e adayacağına dair söz verir. Kocasını İmran onunla cinsel ilişkiye girdi, o da Meryem'i alıp o günden kalma bir beze sardı ve Mescid-i Aksa'ya taşıyarak Harun'un oğullarından hahamların yanına yerleştirdi ve onlara şöyle dedi: Bu size adanmış bir cocuktur. Bu durum ayette şöyle geçer: "Onu doğurduğu zaman, 'Rabbim, ben onu dışı olarak doğurdum' dedi." Bunun üzerine hahamlar onun için yarıştı. İmran daha doğum olmadan ölmüştü. Zekeriya, kendisini almasını istedi ve şöyle dedi: Onun teyzesi benim yanımda olduğu için benim onun üzerinde daha çok hakkım var. Bunun üzerine tartıştılar ve kura çekmeye karar verdiler. Kura Zekeriya'ya düştü. Bazı rivayetlere doğduğundan beri hiç emzirilmemişti. Bazı rivayetlere göre de annesi onu emziriyordu. İbnü'l-Verdi'nin Tarih kitabında şöyle deniyor: Meryem (a.s.)'ın annesi Hanne, Zekeriya

¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî. *el-Câmi'u's-şâhîh*, Thk. Mutafa el-Bağa, 5.baskı (Dimak: Dâr İbn Kesîr, 1993), 4: 774, hadis: 4473.

(a.s.)'ın hanımı İ'şâ'nın kız kardeşi idi. Hanne'nin duası hakkında daha önce bahsedildiği gibi, çocuk büyüdükten sonra onu istemiştir. Bir rivayette de Meryem'i doğurduğunda altmış yaşındaydı ve Meryem on yaşındayken ölmüştür¹.

Hanne, Hz. Meryem'i doğurduktan sonra onu bir beze sardı ve Mescid-i Aksa'ya götürdü. Ona 'Meryem' adını verdi. Meryem ismi 'ibadet eden' ve 'hizmetçi' anlamlarına gelmektedir.² Hz. Meryem'in babası İmran, onun doğumundan önce vefat etmişti. Hz. Meryem'i amcası Hz. Zekeriya büyütme üzere aldı ve onu halası Hz. İ'şâ'ya emanet etti. Hz. Meryem büyüdüğünde Hz. Zekeriya, ona Mescid-i Aksa'da bir mihrap yaptırdı. Mihrabın kapısı ortada idi ve ancak merdivenle çıkılabiliyordu. Hz. Meryem'e bakan tek kişi Hz. Zekeriya idi. Ona her gün yiyecek, içecek ve yağ götürüyordu. Bu konu Kur'an'da şöyle zikredilmektedir: *"Hani melekler, "Ey Meryem! Allah seni seçti. Seni tertemiz yaptı ve seni dünya kadınlarına üstün kıldı. Ey Meryem! Rabbine divan dur. Secde et ve (onun huzurunda) rükû edenlerle beraber rükû et" demişlerdi.*"³.

Ebu Hureyre'nin rivayet etmiş olduğu bir Hadisi Şerifte de şöyle geçmektedir: "Dünyanın en hayırlı kadını dört kişidir: İmran kızı Meryem, Firavun'un eşi Müzâhim kızı Asiye, Hatice ve Fatıma'dır" İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Cennette kadınların en hayırlıları Hatice, Fatıma, Meryem ve Asiye'dir."⁴

Kur'an-ı Kerim'deki kıssaları incelendiğinde, İmran kızı Meryem (a.s.) anne babasına itaatkâr ve saygılı, imanlı bir kız için örnek bir model olduğu görülecektir. Bu, annesinin ona seçtiği hayatı kabul etmesi, kendini nefsinin isteklerinden koruması, Allah'a olan güçlü imanı ve O'na itaat etmesinden ve Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de ona şahitlik etmesiyle bütün kadınlar arasında en yüce mertebeye ulaşmasından anlaşılmaktadır.

4.1.4.2. Hz. Şuayb'ın Kızı ve Hz. Musa'nın Eşi Safûra

Sanat eseri bir tablo düşünün; bir kız, başı örtülü ve mütevazı bir şekilde oturuyor ve gözleri yere dönük, utangaç bir şekilde gülümsüyor. Kur'an-ı Kerim'in övdüğü Müslüman örnek bir genç kızı yansıtan bir örnek. Daha önce Musa (a.s.)'ın evlenme hikâyesini zikretmiştik. Allah Teâlâ Safûra'nın Musa (a.s.) ile karşılaşması ve babasına

¹ el-Ömerî, *er-Ravdatu'l-Feyhâ' fi 'Alâmi'n-Nisâ'*, 11.

² el-Ömerî, *er-Ravdatu'l-Feyhâ' fi 'Alâmi'n-Nisâ'*, 11.

³ Âli İmran, 42-43.

⁴ el-Ömerî, *er-Ravdatu'l-Feyhâ' fi 'Alâmi'n-Nisâ'*, 11.

edepli ve hayâlî bir şekilde anlatmasını Kur'an'da şöyle belirtmiştir: “Nihayet kızlardan biri utana utana yürüyerek ona gelip, *"Bizim için koyunlarımızı sulamanın ücretini vermek üzere babam seni çağırıyor"* dedi. *Mûsâ onun (Şuayb'ın) yanına gelip başından geçenleri ona anlatınca Şuayb, 'Korkma o zalim kavimden kurtuldun' dedi.*”¹.

Safûra babasından Musa'yı (a.s.) işe almasını istediğinde gözleminin ne kadar doğru olduğunu ve ne kadar zeki olduğunu zihninin netliğini anlatan ayet ise şöyledir: *"Kızlardan biri, "Babacığım, onu ücretle tut. Her hâlde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır"* dedi.”². Dikkatli gözlemiyle Musa (a.s.)'ın özelliklerini kısa sürede öğrenmiş, üstün zekâsıyla babasını onu işe almaya ikna etmeyi başarmış, ikna edici bir gerekçe sunmuştu. Musa (a.s.)'ın güçlülüğünü ve dürüstlüğünü gören babası da bu gerekçeyi ve teklifi kabul etmişti.

İşte karşımızda, imanlı, salih ve babasına karşı vefalı bir kız örneği var. Bu kız, dikkatli gözlem ve üstün zekâyâ sahip biri olarak koyunları sulama ve gütmek gibi erkeklerin yaptığı işleri de yapmaktadır. Tüm bu özellikler, onu Müslüman kızların örnek alması gereken bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.5. Kız Kardeş Modeli

4.1.5.1. Musa (a.s.) Kız Kardeşi

Musa (a.s.) kız kardeşinin kıssası Kasas Suresi'nin 11 ve 12. ayetlerinde geçmektedir. O, Musa ve Harun (a.s.)'dan daha yaşlıydı. Musa (a.s.)'ın annesi, onu bebekken denize attıktan sonra kardeşinden onun izini sürmesini istemişti. Musa (a.s.) Firavun'un evine yerleşince onu emzirerek beslemek istediler ama Emzirmeyi ve yemek yemeyi kabul etmemişti. Bu yüzden onu nasıl besleyecekleri konusunda kafaları karıştı. Ayeti kerime bu duruma şöyle işaret etmiştir. “Ve biz ona daha önce emzirmeyi yasaklamıştık” dediler ve onu emzirmeyi kabul edecek birini bulurlar umuduyla ebeleri ve kadınları pazara gönderdiler. Kız kardeşi onu görmüştü ama onlara görünmemişti. Onu tanımıyor gibi yaparak onlara: ‘Sizi, ona şefkatle bakacak ve onun samimi öğütleri olan birine yönlendireyim mi?’ dedi. İbn Abbas der ki: Bunu söyleyince ona dediler ki: Yönlendirdiğin ailenin ona olan şefkatlerini nereden biliyorsun? Şöyle

¹ Kasas, 25.

² Kasas, 26.

dedi: ‘Kralın rızasını ve onun menfaatini umarlar’ Böylece onu serbest bıraktılar ve onunla birlikte evlerine gittiler; annesi onu alıp emzirdi.¹

Bu hikâyedeki kız kardeş, zeki, yardımsever ve kardeşinin hayatını kurtarmak için çabalayan bir karakter olarak karşımıza çıkıyor. Aynı zamanda cesur bir kız kardeş örneği olarak da görülebilir. Annesinin ona verdiği, kardeşini kurtarmak için oldukça tehlikeli olan görevi, tereddüt etmeden üstleniyor. Keşfedilmesi halinde ölümle bile sonuçlanabilecek bu riskten korkmuyor. Kısacası, tüm kız kardeşlerin örnek alması gereken ideal bir kız kardeş modeli olarak karşımıza çıkıyor.

4.1.6. Meczip (Dengesiz) Kadın Modeli

Bu kadın modelinin kıssası Nahl suresi 92 ayette geçmiştir.

Nisa Suresi'nin 92. ayetinde, söz verip ahde vefâ etmeyen, sonra da sözünü bozan bir kişiye benzetme yapmak için bir kadın örneği verilmiştir. Bu ayette geçen ‘kadın’ın kimliği hakkında farklı rivayetler mevcuttur. Bu ayette geçen ‘kadın’ın Mekke’de yaşayan ve ‘Rita bint Amr bin Ka'b bin Sa'd bin Taym bin Murra’ adında bir ‘meczip veya ahmak bir kadın’ olduğu rivayet edilir. Bu kadın, ipliği eğirdikten sonra tekrar onu çözmeye çalışarak kendini meşgul etmektedir. Ayette, sözünü bozan kişi, bu kadının ipliği çözmesine benzetilmiştir. Müfessirler ‘bu ayet, Arap kavmi hakkında nazil olmuştur. Onlar bir kavimle ittifak yapınca, onlardan birine büyük ve güçlü bir kavim gelip onu istila ettiğinde ilki ihanet edip ahdini bozmuş ve daha büyük olan kavme geri dönmüştür’ demişlerdir.²

Bu sözlerden bu kadının, iyi bir iş yapmak için çabaladığı ancak daha sonra kendi elleriyle yaptığını bozduğu bir ‘meczip - ahmak kadın’ örneği olduğu anlaşılmaktadır. Allah Teâla, bu örneği, antlaşma yapan, söz veren, yemin eden ve bunu sözlü olarak pekiştiren, sadakat ve bağlılık gösteren, ancak daha sonra bunu hızla bozan kişilere bir örnek olarak vermiştir. Bu bağlamda sözü bozmanın ve bunu tekrar tekrar yapmanın, kâfirlerin özelliklerinden biri olduğunu belirtmek gereklidir. Nitekim ayeti kerimede “*Şüphesiz Allah katında, yeryüzünde yürüyen canlıların en kötüsü, inkâr edenlerdir. Artık onlar iman etmezler. Onlar, kendileriyle antlaşma yaptığın, sonra da her defasında antlaşmalarını hiç çekinmeden bozan kimselerdir.*”³. buyurulmaktadır. Bu anlaşmayı bozma özelliği ayette belirtildiği gibi Allah Teâlâ’nın gazabına duçar olan Yahudilerin bir özelliğidir. “*Onlar ne zaman bir antlaşma yaptılarsa içlerinden bir*

¹ İsmâil Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, t.s), 6: 383.

² el-Kurtubî, *el-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 10: 156.

³ Enfal, 55,53

takımı o antlaşmayı bozmadı mı? Zaten onların çoğu iman etmez.”¹. Aynı zamanda bu özellik, Münafıkların özelliği olup ne kadar da kötü bir özelliktir.

4.1.7. Bilge Kadın Modeli

Havle binti Saleb Mücadele Suresi'nin ilk ayetlerinin kendisi hakkında nazil olduğu kadındır. Ayette Rabbine şöyle seslendiği zikredilmiştir: *'Allah'ım, başıma gelenleri sana şikâyet ediyorum.'* Bunun üzerine Cenab-ı Hakk Mücadele Suresi'nin ilk ayetlerini indirmiştir.” *Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”². Fesahat, belagat, güzellik ve soylu bir aileden gelen Havle, kocası Evs b. Samit'e bir konuda konuşurken tartıştılar ve anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Havle'ye kızarak ona seninle daha cinsel ilişkiye girmeyeceğim anlamına gelen 'Senin sırtın annemin sırtı gibidir' dedi. Karısı Havle, bu sözün ciddiyetinden dolayı, gözleri kan çanağına dönenene kadar ağladı ve ona şöyle dedi 'Vallahi çok büyük bir söz söyledin, bu sözün neye mal olacağını bilmiyorum. Sonra Resûlullah'a gitti ve ona kocası ile aralarında geçen olaydan bahsetti. Rasûlullah Evs b. Samit'i çağırttı ve Rasûlullah ona: 'Amcanın kızı ne diyor?' diye sordu. O da 'Ne dediyece doğrudur. Ona 'sırtın annemin sırtı gibidir' dedim. Bu konuda ne emredersiniz ey Allah'ın Resulü? Allah Resulü şöyle buyurdu: Ben sana izin verinceye kadar ona yaklaşma ve yanına girme. Havle, 'ey Allah'ın Resulü, onun yemek içmek için hiçbir şeyi yoktur ve benden başka onu destekleyecek kimsesi de yoktur' dedi. Sonra ayet nazil oldu: "Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Mücadele, 1). Mücadele suresinin ilk ayetleri bu konu hakkında inmiştir. Peygamber (s.a.v.) de Ayetlerde belirtildiği üzere Evs'e 'zihar' keffaretini emretmiştir.³*

Havle dışarı çıkıp, Resûlullah (s.a.v.)'in yanına gitti, huzuruna çıktı ve kocasıyla arasında geçenleri anlattı, Resûlullah (s.a.v.) de şöyle buyurdu: 'Sen artık ona haramsın.' Asil, vefakâr ve sabırlı sahabe üzgün bir şekilde oradan uzaklaştı ve Kâbe'ye yöneldi. Kalbinde keder ve hüznün, gözlerinde yaşlarla ellerini semaya kaldırdı ve şöyle dedi: 'Allah'ım, sana sıkıntımı, kederimi ve ondan ayrılmanın zorluğunu şikâyet ediyorum, Allah'ım, lütfen Peygamberinin diline ferahlık verecek şeyi indir.' Havle

¹ Bakara, 100

² Mücadele, 1.

³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 8: 281.

duasını bitirir bitirmez Resûlullah (s.a.v.) vahiy aldığı zaman hissettiği haller oldu, baygınlık geçirir gibi oldu ve sonra rahatladı. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: ‘Ey Havle, Allah sana ve arkadaşına bizim okuduğumuzu vahyetti.’ Bunun üzerine kadın sadaka verdi ve yüzünde bir tebessümle kocasının yanına döndü.¹

Bu hikâyede Havle binti Saleb, hakkını hikmetle, sağduyuyla, akılla ve Allah ve Resulünü memnun edecek şekilde alabilen zeki ve mantıklı bir kadın modeli olarak önümüze çıkmaktadır. O, iyi bir mümine ve kocasını kırmadan veya onurunu incitmeden iyilik yoluna yönlendirme yeteneğine sahip duyarlı bir eştir.

4.1.8. Âşık Kadın Modeli

Yüce Allah, Yusuf Suresi'nin 23. ayetinden 32. ayetine ve 50. ayetinden 53. ayetine kadar onun hikâyesinden bahsetmiştir. Bu hikâyeden anlıyoruz ki, Mısır Aziz'i, karısı Züleyha'ya, evlerindeyken Yusuf'u onurlandırmasını tavsiye etmişti. Ancak Züleyha, aşırı güzelliği ve olağanüstü yakışıklılığı nedeniyle efendimiz Yusuf'a âşık oldu ve bu yüzden ona kur yapmaya başladı. Kendisini süsleyip onu odasına aldı ve kapıları üzerlerine kapattı. Bu kıssa Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: “Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi.” Yusuf (a.s.) bunu yapmaktan kaçındı ve kocasının ona karşı olan iyiliğini ve evinde onu onurlandığını hatırladı. Bu yüzden iyiliğine kötülükle karşılık vermeyi reddetti ve Yüce Allah ona bu çirkin davranıştan kaçınmasını emretti.² Mısır Azizinin karısı Züleyha, Yusuf'un kendisinden uzak durduğunu görünce meseleyi bırakmayıp onu arzusuna ikna etmeye çalıştı. Ancak Yusuf (a.s.), onu kendisinden uzaklaştırıp kurtulmaya çalıştı. Çünkü Yüce Allah ona kendisinden bir delil göstermişti. Bu yüzden ondan uzak durdu ve kapıya doğru koştu, kadın onu takip etti ve gömleğini çekti, böylece gömleğini arkadan yırttı ve dışarı çıkmasını önlemek için kilitlemeye çalıştı.³ Kadın kapıya vardığında efendisini yani kocasını karşısında buldu. Kadın suçlamadan kurtulmak için kocasına şikâyetle bulundu ve Yusuf 'un kendisine yaklaşmaya çalıştığını söyledi. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: İkisi de kapıya koşular. Kadın Yûsuf'un gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında hanımın efendisine rastladılar. Kadın dedi ki: "Senin ailene kötülük yapmak isteyeninin cezası, ancak zindana

¹ Bessâm Hammâmî, *Nisâ Havle'r-Rasûl* (Beyrut: Dâr Dâniye, 1993), 449-460.

² Muhammed Ali Sâbûnî, *Muhtasar Tefsîr İbn Kesîr*, 7.baskı (Beyrut: Dâru'l-Kur'an-ı Kerim, 1981), 2: 245.

³ Muhammed b. Ahmed b. Mustafâ Ebû Zehre, *Zehretu't-Tefsîr* (Kahire: Daru'l-Fikri'l-Arabî, t.s), 7: 315.

atılmak veya can yakıcı bir azaptır.”¹ Züleyha Yusufu suçlamakla kalmadı; Aziz’in onu hapsedmesi ya da ağır şekilde dövmesi için kışkırttı.

Bu hikâye şehrin kadınları arasında yayılıp Züleyha’dan, Yusuf’a olan aşkından ve sevgili kocasına ihanet ettiğinden söz edilmeye başlanınca, Züleyha şehrin kadınlarını yanına çağırdı. Onların oturmaları için bir yer hazırladı. Önlerine yemek ve bıçak koydu. Yusuf’un yanlarına gelmesini istedi. Yusuf odaya girince onun yakışıklılığını ve güzelliğini görenler farkına varmadan bıçaklarıyla ellerini kestiler.² Bunun üzerine Züleyha, Yüce Allah’ın ayette de buyurduğu gibi, onu ayartanın kendisi olduğunu itiraf etti: “Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: “İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı. Andolsun, eğer emrettiğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve zillete uğrayanlardan olacak.” Yusuf (a.s.) bu durumu gördüğünde, Yüce Allah’tan kötülüklerini kendisinden kaldırmasını istedi ve hapsedilmeyi harama düşmeye tercih etti. Nitekim öyle oldu ve Yusuf (a.s.) birkaç yıl hapsedildi.³

Hikâyede Züleyha evli ama kocasından başka bir erkeğe âşık olan bir kadın örneği olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşkı yüzünden, Yusuf’a kur yapmak, onu tehdit etmek, suçlamak ve hapse mahkûm etmek gibi büyük hatalar yapmasına neden olmuştur. Ancak yaptığı tüm hatalara rağmen günahlarını itiraf etmiştir ve bu da onun hatalarını hafifleten şeydir.

Züleyha örneğinden çıkarılabilecek ders; Müslüman kadınlar Züleyha’nın düştüğü tuzağa düşmemeli, kendisi ve kocası ve ailesi için Allah’tan korkmalıdır. Şehvetin ne kadar tehlikeli olabileceğini ve bir insanı nasıl günaha ve pişmanlığa sürükleyebileceğini görerek şehvi duygulara karşı sabırlı olmalı, onlardan Allah’a sığınmalıdır.

4.1.9. Lider Kadın Modeli

Lider Kadın modeli, Neml Suresi’nin 20. ayetinden 44. ayetleri arasında anlatılan Belkis’in kıssasında somutlaşmaktadır. Kıssa Hz. Süleyman (a.s.)’ın hüdhüd kuşunu (halk arasında çavuş kuşu olarak bilinen ibibik kuşu) aradığı ve bulamadığı için onu cezalandırmakla tehdit etmesiyle başlar. Hüdhüd geri döndüğünde, Hz. Süleyman’a uzak bir yere gittiğini ve orada, Sebe adında zengin ve güçlü bir krallığın varlığını keşfettiğini söyler. Bu krallığın başında Belkis adında bir kadın hükümdar

¹ el-Kurtubî, *el-Câmi’ Li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, 9: 171.

² Ahmed Çellüş, *Da’vatu’l-Rusul ‘Aleyhimu’s-Selâm* (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2002), 206.

³ Çellüş, *Da’vatu’l-Rusul ‘Aleyhimu’s-Selâm*, 206.

bulunmaktadır. Hüdühüd, Sebe halkının Allah'a değil güneşe tapmakta ve güneşe secde ettiğini, bu krallığın uzaklarda ve zengin bir krallık olduğunu, insanların ihtiyaç duyduğu her şeye sahip olduğunu, krallığın başında büyük bir tahtı olan bir kraliçe olduğunu bildirir. Hz. Süleyman, Hüdühüd'ün anlattıklarını ve özürünü dinledikten sonra ona şöyle demiştir. Senin doğru sözlü mü yoksa yalancı mı olduğunu anlamak için gerçeği ortaya çıkaracağız. Daha sonra hüdühüdün doğruluğu ortaya çıkmış ve Hz. Süleyman onu affetmiştir.¹

Hüdühüd kuşu Süleyman (a.s.)'a onun krallara layık bir kraliçe olduğunu, çünkü krallara verilebilecek her şeyin ona verildiğini söyler. Belkıs'ın üzerinde oturduğu tahtın çok büyük bir taht olduğundan bahsederek onu daha da yüceltir. Hüdühüd kuşu Süleyman (a.s.)'a yokluğunun nedenini anlatmıştı. Sebe'den önemli ve doğru haberlerle döndüğünü açıklamış ve bunun inançtaki bir bozulmayla ilgili olduğunu, çünkü bu krallıktaki insanların Yüce Allah'ı bırakıp güneşe taptıklarını anlatmıştı. Hz. Süleyman da onun getirdiği haberi değerlendirene kadar cezalandırılmasını ertelemiş; haberi eğer doğruysa onu affedecek yanlış çıkarsa cezalandıracaktı. Böylece Hz. Süleyman, Sebe Melikesi'ne 'Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla' başlığıyla bir mektup yazdı ve bunun kendisi tarafından gönderildiğini belirtti. Hüdühüd Kuşu'na mektubu götürüp Sebe Melikesinin ulaşabileceği bir yere atmasını emretti.

Mektup Sebe Melikesine ulaştı, kraliçe mektubu okudu ve içeriğini not aldı. Krallığın önde gelen adamlarını toplayıp mektupta yazılanlar hakkında onlara danıştı. Onlara mektubun Süleyman'dan geldiğini ve Allah'ın adına yazılmış olduğunu söyledi. Mektupta, herkesi Allah'a iman etmeye, ondan sakınmaya, tevazu ve alçakgönüllüğe davet etmekte ve güneşe tapmayı bırakmaya davet ettiğini söyledi. Toplantıya katılanlardan düşüncelerini bildirilerek kararı verme sürecinde kendisine yardım etmelerini istedi. Katılımcılar, mesajın konusu üzerinde müzakere ettikten sonra şöyle dediler: Karar senin, emir senin, biz güçlü ve kuvvetliyiz ne emredersen yerine getiririz.

Sebe Melikesi Süleyman'la savaşmayı göze alamayacağını, savaşacak olursa halkına ve krallığına yıkım ve felaket getireceğini düşündü ve adamlarına şöyle dedi: 'Krallar bir memlekete girdiklerinde yakar yıkar ve orayı yozlaştırırlar. O yerin sakinlerinin gururunu inciterek orayı, oradaki evleri, malı mülkü geçirmeyi isterler. Bu nedenle Süleyman'a büyük bir mali hediye göndereceğim, böylece ne olacağını göreceğiz. Eğer o bir kralısa, kabul eder yok eğer bir peygamberse iade eder. İşte o zaman ne konuşulacaksa her bir olayı konuşup değerlendiririz.'

¹ Gellüş, *Da'vatu'l-Rusul 'Aleyhimu's-Selâm*, 132.

Sebe Melikesinin heyeti Hz. Süleyman'ın yanına vardığında, Süleyman onlara şöyle dedi: 'Paranızla geri dönün, ona ihtiyacım yok, çünkü Allah bana bir risalet görevi ve bir krallık verdi. Bana tüm evreni benim hizmeti verdi; dünyada hiç kimseye verilmeyen şeyi bana verdi.' Heyet Sebe Melikesine, eğer onun Risalet'ine inanmaz ve Allah'a iman etmezse, inançsızlığına devam edip inkârında inat ederse, baş edemeyeceği büyük bir ordu göndereceği, onu krallığından çıkaracağı ve adamlarının aşağılanacağı tehdidini ilettiler.

Heyet, Belkıs'a, Süleyman'ın para ve güçle ilgilenen krallardan biri olmadığını, onu güçle destekleyen ve evreni onun hizmetine sunan Allah'ın dinine çağıran bir elçi olduğunu bildirdi. Belkıs ona gidip konuyu onunla tartışmak için hazırlandı. Hz. Süleyman onun hareket ettiğini öğrendi. Bu nedenle cinlerden ve insanlardan oluşan askerlerini topladı ve onlardan o gelmeden önce tahtını getirmelerini istedi: 'Ey insanlar, onlar bana Müslüman olarak gelmeden önce hanginiz bana onun tahtını getirecek?' diye sordu. Cinlerden biri olan ifrit, 'Sen yerinden kalkmadan ben sana onun tahtını getiririm' diye cevap verdi. İsrailoğulları âlimlerinden bir adam Allah'a yüce ismini anarak seslendi: 'Gözlerini kapatmadan önce onu sana getireceğim.' dedi ve Hz. Süleyman'a 'Ey Allah'ın Peygamberi bakış açını genişlet.' Dedi. Hz. Süleyman bakışını sağa doğru genişlettiğinde taht oradaydı ve oraya varıncaya kadar bakışını geri çevirmedi. Tahtın orada sabit bir şekilde olduğunu gördü ve Allah'ın nimeti ve zaferi için Allah'a şükretti. Kendisine tabi olanların da Allah'a şükretmelerini istedi.

Hz. Süleyman (a.s.), Belkıs'ın tahtını test etmek için askerlerine tahtı değiştirip, altına su ve üzerine de cam koymalarını emretti. Belkıs geldiğinde ona tahtın onun olup olmadığını sordular. Belkıs görünce 'Benim tahtıma benziyor' dedi. Daha sonra Belkıs'a cinlerin inşa ettiği saraya girmesi söylendi. Belkıs sarayı gördüğünde su zannetti ve bacalarını açtı. O anda sesler yükseldi ve sarayın sudan değil, camdan yapıldığını ve altında su olmadığını bildirdiler. Belkıs gerçeği kabul etti, İslam'ı seçti, günahlarından tövbe etti ve Hz. Süleyman ile birlikte Allah'a (c.c.) iman etti.¹

Sebe Melikesi, güçlü ve bilgelikle büyük bir krallığı yönetmiş ve başarılı bir kadın lider modeli olarak liderlik vasıflarını kanıtlamıştır. Kendisine "Tahtın böyle mi?" diye sorulduğunda Belkıs'ın zekâsı ve feraseti ile 'Benim tahtıma benziyor' şeklinde cevap vererek tüm olası ihtimallerini kapsayan zekice bir cevap verdiğine şahit oluyoruz. Onun İslam'ı seçmesi, kendisi, krallığı ve halkı için en iyi seçimdi. Bu seçimle kendisinin krallığını, halkının onurunu korumuş aynı zamanda imana yönelerek sapkın

¹ Süleyman'ın bana yazdığı zamandan beri onun haklı olduğunu biliyordum ve ondan önce İslam'ı kabul etmişim.

düşünceden kurtulmuştur. Seyyid Kutub tefsir kitabında Belkıs'ın, savaşmaktan ve yakıp yıkmaktan çekinmeyen, savaşta her türlü kurnazlığa başvuran ve ilk engelde hemen pes etmeyen, tam savaşçı bir Melike olduğunu bildirmektedir.¹olarak tasvir edildi." şeklinde ifade ettiği kitabında bu konuya değinmiştir.

¹ Seyyid Kutub. *et-Tasviru'l-Fenni fi'l-Kur'an*. 10.baskı (Kahire: Daru's-Şurûk, 1988), 215.

5. YAPISAL DURUM

5.1. Karakter Oluşturma Araçları

Karakterler, hikâyeyi öne çıkaran ve heyecan verici kılan önemli bir faktördür. Hikâyede benzersiz ve etkili karakterler yaratmak birçok teknik ve araç gerektirir. Eşsiz ve etkileyici karakterler oluşturmak için yazarların kullanabileceği çeşitli teknikler ve araçlar bulunur. Yazarlar karakterlerini inşa ederken iki temel yönetime başvururlar:

Analitik Yöntem: Bu yöntemde yazar, karakteri dışarıdan gözlemler ve tasvir eder. Karakterin düşüncelerini, duygularını ve gelişimini analiz eder, bu değişimin nedenlerini sorgular, bazı davranışlarını yorumlar ve eylemleri, tepkileri ve duruşları hakkında açık ve doğrudan fikirlerini sunar.

Dramatik Yöntem: Bu yöntemde ise yazar, karakterin kendisini ve diğer karakterler aracılığıyla ifade etmesine izin verir. Yazar, karaktere doğrudan yorumlar katmaktan kaçınır ve okuyucunun karakteri kendi gözlemleriyle yorumlamasına ve anlamlandırmasına olanak tanır.¹

Fransız eleştirmen ve dilbilimci Philippe Hamon, hikâyede karakter inşasını analiz etmek için iki temel ölçüt önermiştir: Birincisi Kantitatif (Niceliksel) Ölçüt: Bu ölçüt, karakter hakkında doğrudan verilen bilgilerin miktarına odaklanır. Bilgilerin kapsamı ve ayrıntınlığı karakterin inşasında önemli rol oynar. İkincisi ise Kalitatif (Niteliksel) Ölçüt: Bu ölçüt, karakter hakkındaki bilgilerin kaynağını sorgular. Bilgiler doğrudan karakter tarafından mı, diğer karakterlerin yorumları aracılığıyla mı, yazarın açıklamalarıyla mı, yoksa karakterin davranışlarından ve eylemlerinden yola çıkarak mı aktarılır?²

Bir hikâyedeki bir karakter hakkında zengin bilgi, eğer karakterin deneyimlerini vurgulamak için yeterli değilse, hiçbir şey ifade etmez.³ İyi bir yazar, bir karakteri sunmanın çeşitli yollarını optimize edebilen ve böylece karakterlerini kurguladığı hikâye dünyasına uydurabilen kişidir.

Yazarlar, hikâyelerinde karakterleri inşa etmek için farklı teknikler kullanırlar. Her yazarın kendine özgü bir tarzı ve karakterleri okuyucuya sunma yöntemi vardır. Bazı yazarlar karakterleri detaylı bir şekilde betimlerken, kimileri ise bu betimlemeyi

¹ Nidâl es-Sâlih, *en-Nuzû 'u'l-ustûrî fi'r-Rivâyeti'l-'Arabîyyeti'l-Mu'âsıra*, I. Baskı (Dimaşk: İttihadu'l-küttabi'l-'Arab, 2001), 173.

² es-Sâlih, *en-Nuzû 'u'l-ustûrî fi'r-Rivâyeti'l-'Arabîyyeti'l-Mu'âsıra*, 174.

³ el-Faysal, *Bina 'u'r-rivayeti'l-'arabîyyeti's-Sûriyye*, 98.

daha gizemli bir şekilde yapmayı tercih eder. Karakter sunumunda ‘Doğrudan’ ve ‘Dolaylı Yöntem’ olmak üzere iki temel yöntem karşımıza çıkar. Doğrudan yöntemle yazar, karakterleri doğrudan tanıtır. Okuyucuya karakterin fiziksel görünümü, kişilik özellikleri ve geçmişi hakkında açık bilgiler verir. Yazar, karakterin iç dünyasını da doğrudan aktarmayı seçebilir. Dolaylı Yöntemle ise karakterin özelliklerini doğrudan açıklamaz. Okuyucu, karakterin eylemlerinden, sözlerinden ve diğer karakterlerle olan ilişkilerinden yola çıkarak karakter hakkında çıkarımlar yapar.¹

Yazarlar, karakterleri tasvir etmek için genellikle üç temel stil kullanır: Birincisi resimsel stil diyebileceğimiz figüratif tarzdır. Bu stilde yazar, karakteri hareketleri, eylemleri ve içsel veya dışsal çatışmaları aracılığıyla tasvir eder. Yazar, karakterin gelişimini olaylar ve hikâyenin akışı boyunca izler ve dış dünyaya daha fazla önem verir. Seyyid Kutup Kur’an’ın üslup olarak tercih etmiş olduğu bir araç, açıklamanın ilk kuralı ve her amaca hitap eden yöntemdir.²

İkincisi ise içe dönük stildir ki yazar, karakterin iç dünyasına odaklanır. Düşüncelerini, duygularını ve motivasyonlarını derinlemesine keşfeder. Bu stil, okuyucuyu karakterle daha yakın bir ilişkiye sokar ve karakterin bakış açısını daha iyi anlamasını sağlar. Üçün tarz anlatımsal stil olup yazar, karakteri doğrudan ve açık bir şekilde tanıtır. Karakterin fiziksel ve duygusal özelliklerini, düşüncelerini ve eylemlerini ayrıntılı olarak anlatır. Yazar, hikâyeye yorumlar ve analizler ekleyebilir.³

Genellikle hikâyelerde karakterin bir adı vardır. Karakterin akrabaları, malı mülk ve bir işi olabilir. Karakterin doğal yapısı, kimliği, bu karakterin yansıtıldığı bir yüzü ve bu yüzü şekillendiren bir geçmişi olmalıdır. Karakter aynı zamanda meydana gelen tüm olaylarda onun belirli bir şekilde davranmasını sağlamalıdır."⁴

Bir öyküdeki karakterin kimliğini belirlemek için üç haber kaynağına güvenebiliriz. Bunlar: Yazarın anlattıkları, karakterlerin kendilerinin anlattıkları ve okuyucunun karakterlerin davranışlarından çıkardığı sonuçlardır.⁵ Okuyucuya öyküdeki karakterleri tanımlaması için ipuçları sağlayan anlatı metnidir. Dolayısıyla, betimleme, anlatım ve diyalogun öykü karakterlerini oluşturmanın ana yolları olduğunu söyleyebiliriz.⁶

¹ Mohamad Alahmad. “Romancı Ahmed Ziyad Muhabbik’in “Bal Yapan Kobra” Adlı Romanında Çalışan Kadın ve Kendini İspatlama”. *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 12/2 (April, 2020), 308.

² Kutub. *et-Tasvîr ul-Fennî fi'l-Kur'an*, 70

³ Azzâm, *Şiiriyetu'l-Hitâbi's-Serdî*, 18.

⁴ Alain Robbe Grillet, *Nahya Rivâye Cedîde*, Çev. Mustafa İbrahim Mustafa (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, t.s), 35.

⁵ Hamîd. *Bunyetu'n-Nassi's-Serdî min Menzûr'n-Nakdi'l-Edebî*, 51

Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 83.

⁶ Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 83.

5.2. Betimleme

Betimleme, hikâyelerde karakterleri inşa etmek için kullanılan yaygın bir tekniktir. Yazarlar, karakterleri betimlemek için farklı yöntemler kullanırlar. Bazıları karakterlerini ‘fiziksel görünümünü ayrıntılı olarak anlatan bir paragrafla ve ahlaki ve psikolojik doğasını anlatan başka bir paragrafla sunar’.¹ Bazıları da ‘fiziksel betimleme ile ahlaki ve psikolojik betimlemeyi aynı paragrafta iç içe geçirir. Yazar aynı roman içinde bu iki betimleme türüne de başvurabilir.’²

5.3. Anlatı

Anlatı, yazarların karakterlerini tanıtmak için kullandıkları yöntemlerden biridir. Hikâyedeki bazı karakterler, sözleri veya eylemleri aracılığıyla kendileri veya diğer karakterlerle ilgili bilgi verirler. Birinci şahıs zamiri, karakterlerin düşüncelerini, sevinçlerini ve üzüntülerini ifade etme konusunda en yetenekli olanıdır. Yazarlar genellikle karakterlerinin iç dünyasını ifade etmeleri için bu tür bir anlatımı kullanırlar. Bu da bütünleşik bir karakter oluşturmaya yardımcı olur. Bu yöntem her ne kadar karakterin içsel düşüncelerini ifade etmeye özgü olsa da, bazen karakterlerin fiziksel özelliklerini de bu yolla sunmaları mümkündür. Bu inşa biçimi, karakterin kendini tanıması ve bu bilginin başkalarına nasıl aktarıldığı ile ilgilidir.³

Karakterlere başkalarını anlatmak, hikâye yazarının karakterlerini inşa etme yollarından biridir. Bazı karakterlere hikâyedeki diğer karakterler hakkında bilgi verme görevi verir. Bu yöntemle ortaya çıkarılan niteliklerin çoğu, karakterlerin dış tasviriyle ilgilidir. Bu da bir karakterin tasvir edilen karaktere bakışını yansıtır ve genellikle hikâyedeki diğer karakterlerin bakışından farklıdır.⁴

5.4. Diyalog

Diyalog, yazarların hikâyedeki karakterlerini inşa etmek için kullandıkları ifade araçlarından biridir ve diyalog iki türdür: Hikâye karakterlerinin birbirleriyle söz alışverişinde bulunduğu dış diyalog ki; bu tür, hikâye yazımında en eski ve en yaygın olanıdır. Bu tür diyalogla yazar, karakterlerin entelektüel özelliklerini ortaya çıkarabilir. Hikâyedeki olaylara ve hikâyedeki olayların ortaya çıkardığı sosyal konulara karşı

¹ Ronnie Volkswagen ve Osteen Wearen. *Nezariyyetu'l-Edep*, Çev. Muhyiddin Subhî (Beyrut: el-Muessesetu'l-'Arabiyyeli'd-Dirâsâti ve'n-Neşr, 1981), 229.

² Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 84.

³ Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 107.

⁴ Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 112.

tutumlarını belirleyebilir. Bu nedenle diyalog, konuşan karakterlerin entelektüel seviyesini ve sosyal konumunu ifade etmelidir. Karakterin içinde gerçekleşen ve yazarın karakterin özünü ve gerçeğini ortaya çıkarmak için kullandığı iç diyalog (monolog) olarak adlandırılır. Bu diyalog türü, okuyucunun yazarın müdahalesi olmadan karakterin iç dünyasına girmesini sağlar.¹ Bu tür diyaloglar, insan psikanalizin keşiflerinden sonra hikâyelerde popüler hale gelmiştir.

Bu konuda Robert Humphrey şöyle der: Bilinç Akışı akımındaki yazarların psikanaliz teorilerinden ve 20. yüzyılda yeniden ortaya çıkan kişilik teorilerinden haberdar olduklarını ve bu teorilerden doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiklerini savunuyor. Humphrey'e göre bu yazarlar, yeni psikolojinin ve yeni felsefenin genel kavramlarından da geniş ölçüde etkilenmişlerdir.² Bu diyalog türü, başta doğrudan iç monolog, dolaylı iç monolog ve kendine dönük konuşma olmak üzere çeşitli iç diyalog biçimlerini içerir.³

Hikâye türü karakterlerde iki tür nitelik vardır: fiziksel özellikler ve duygusal özellikler.

5.4.1. Fiziksel Özellikler

Fiziksel özellikler derken, karakterin kıyafeti, rengi, şekli ve bununla ilgili diğer özelliklerin yanı sıra, özellikle boy, genişlik, vücut şekli, kafa, ten rengi, gözler ve diğer fiziksel özellikler gibi gözlemlenebilen dış formdan görünenler kastedilmektedir.

Yazarlar, bir karakterin fiziksel niteliklerini sunmak için görselleştirmeye güvenir, bu da betimleyicinin görme veya görselleştirme yeteneğine sahip olmasını gerektirir. Fiziksel betimleme, bir karakter hakkında ayrıntılar sağlamak için karakterin fiziksel özelliklerine odaklanır. Yazarlar karakterlerin fiziksel betimlemesinde genellikle iki yöntem kullanırlar: Birinci yöntemde karakterin tasviri okuyucu için herhangi bir düşünme gerektirmeden hazır gelirken, ikinci yöntemde okuyucunun bazı nitelikleri çıkarmak için zihnini çalıştırması gerekir.⁴

Kur'an-ı Kerim kıssalarındaki kadın karakterlerin fiziksel özelliklerine gelince, bunlar az gibi görünmektedir. Çünkü Kur'an-ı Kerim, insanın inançlarını ıslah etmek ve psikolojik niteliklerini düzeltmekle ilgilenen sadık bir davet kitabıdır. Fiziksel özellikler

¹ Fatih Abdusselam, *el-Hivâru'l-Kasâsî*, I. Baskı (Beyrut: el-Müessesetü'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, 1999), 109.

² Hubert, Humphrey, *Teyyâru'l-Va'yi fi'r-Rivâyeti'l-Hadîse*, Çev. Mahmud er-Rabî'î, 2. Baskı (Kahire: Daru'l-me'arif, 1975), 26

³ Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 114-115.

⁴ Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 84.

insana Allah tarafından bahsedilen niteliklerdir. Fiziksel özelliklerle ancak insanlar ilgilenirler.

Kur'an kıssalarında kadınların fiziksel özelliklerine genel bir vurgu yapılmasa da, bazı karakterlerde bu özelliklere dair betimlemelere işaret edilmemiş değildir.

Nitekim Allah Teâlâ Hz. Havva'nın bazı fiziksel özelliklerinden bahsetmiştir. Ayeti kerimelerde şöyle zikredilmiştir: “Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki: (Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden yiyin ki melek olasınız yahut cennette ebediyyen kalasınız)” Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedi kalacaklardan olmayasınız, diye yasakladı.”¹. Başka bir ayette “Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi.”². “Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah'ın rahmetinin alametlerindedir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik). Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de sapturmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır.”³ zikredilmiştir.

Bu ayetlerdeki tasvirde, Havva'nın Allah'ın yasakladığı ağaçtan yediğinde çıplaklığının ortaya çıktığı ve bunun üzerine bahçeden yapraklar toplamaya başladığı ve çıplaklığını örtmek için yaprakları birbirine iliştirerek doladığı anlaşılmaktadır. Havva'nın bu hikâyedeki fiziksel özelliklerinin amacı, rasyonel bir insanın içgüdüünün onu çıplaklığını örtmeye ittiğinin ve çıplaklığını ortaya çıkarmanın çirkinliğinin bir kanıtıdır.⁴

Allah Teâlâ Sebe Melikesi'nin bazı fiziksel özelliklerinden şu sözleriyle bahsetmiştir: “Ona "köşke gir" denildi. Köşkü görünce onu (zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı. Süleyman ona "Bu, (zeminini) billurdan döşenmiş bir köşktür" dedi.

¹ A'raf, 20.

² A'raf, 22.

³ A'raf, 26-27.

⁴ el-Kurtubî, *el-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'an*, 7: 181

Belkıs, "Ey Rabbim! Şüphesiz ben nefsimi zulmetmişim. Şimdi ise Süleyman ile birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum" dedi."¹

Bu ayetteki diyalogdan, Sebe Melikesi'nin vücudunu örtmek için bir giysi giydiği ve 'ona saraya girin' dendiğinde tabağının camdan olduğu ve altında su olduğu anlaşılmaktadır. Bunu gördüğünde, dalgaları dalgalanan bir su olduğunu düşündü ve suyun içinde ilerlemek için bacaklarını açtı. Süleyman ona, 'bu, şeffaf camdan yapılmış, altında su bulunan pürüzsüz bir tabakadır.' Demişti. Sonra Belkıs fark etti ki, Süleyman'ın saltanatının büyüklüğünden de etkilenir. Rabbim ben şirk koşmakla kendime zulmettim diyerek yaptıklarına tövbe edip Süleyman (a.s.)'ın dinine girer.² Hikâye, bu kraliçenin ne giydiğinin ayrıntılarına değinmeden vücudunu örtecek bir şey giydiği gerçeğiyle sınırlıdır.

Ebu Leheb'in karısının kıssasında Yüce Allah şöyle buyurur: "*Onun gerdanında Mesed'den bir ip vardır*"³. Başka bir deyişle, 'boynunda kaba liflerden sıkıca örülmüş bir ip vardır, onunla cehennem ateşinde yükseltilecek ve sonra dibine atılacaktır.'⁴ Buradaki fiziksel özellik, bu kâfir kadına verilecek cezanın şiddetinin bir göstergesidir.

İbrahim (a.s.)'in eşinin kıssasında şöyle bahsedilir: "*Karısı, "Vay başıma gelenler! Ben yaşlı bir karı ve bu kocam da bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Gerçekten bu çok şaşılacak bir şey!" dedi.*"⁵. Başka bir surede ise şöyle geçmiştir. "*Bunun üzerine karısı bir çığlık kopararak yönelip elini yüzüne vurdu. "Ben kısır yaşlı bir kadını (nasıl çocuğum olabilir?)" dedi*"⁶

Bu iki ayetteki geçen diyalog aracılığıyla, İbrahim (a.s.)'in eşi yaşlı ve doğuramıyor gibi görünür, ancak bu Allah'ın takdiri ve hiçbir engelle engellenmeyen yeteneğidir. Bu durum ayette "*O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir.*"⁷ şeklinde belirtilmiştir.

Kur'an-ı Kerim kıssalarında araştırmacı, Allah'ın kadınların fiziksel özelliklerini sunarken tasvir ve dış diyalog kullandığını ve bir yandan İslam'ın mesajını iletmedeki rolleri nedeniyle bahsedilmesi gereken bu özelliklerden bazılarıyla sınırlı kaldığını, diğer yandan da Kur'an kıssalarındaki kadın karakterlerinin inşasını tamamladığını bilir.

¹ Naml, 44.

² Nuhbe Min Esâtizati't-Tefsîr. *et-Tefsîru'l-Muyessar* (Riyad: Mecme'l-Melik Feysal li-Tibâati'Mashafi'l-Şerif, 2009), 380.

³ Tebbet, 5.

⁴ Nuhbe Min Esâtizati't-Tefsîr. *et-Tefsîru'l-Muyessar*, 503.

⁵ Hud, 72.

⁶ Zariyat, 29.

⁷ Bakara, 117.

5.5. Psikolojik Özellikler

Hikâye karakterlerinin psikolojik özellikleri, onları motive eden, davranışlarını belirleyen ve duygusal tepkilerini yönlendiren içsel faktörlerdir. Bu özellikler duygular, düşünceler, alışkanlıklar, eğilimler, zihinsel yapı, duygular, inançlar, düşünceler, fikirler, duygular, yetenekler ve becerilerdir. Bu özellikler arasında zekâ, farkındalık, cesaret, bilgi, din, yaşam deneyimleri, yaşam hedefleri ve diğer psikolojik özelliklerin yanı sıra umutlar, acılar, üzüntüler, yaşam zorlukları, ıstıraplar ve diğer psikolojik özellikler de yer alır. Bu özellikler karakterin davranışlarına ve çevresindeki diğer kişiliklerle ilişkilerinde verdiği tepkilere yansır.

Kur'an-ı Kerim'deki kadın karakterlerin bu özellikleriyle ilgili olarak:

Kur'an kıssalarında Yüce Allah tarafından sunulan tasvir ve dış diyalog aracılığıyla Havva, Şeytan tarafından baştan çıkarılan, ona inanan ve Allah'ın yemesini yasakladığı ağaçtan yiyen basit bir kadın olarak görünmüştür. Havva'nın canlı bir kadın olduğu aşikârdır. Çünkü açıkta kaldığında vücudunu örtmek için ağaçlardan yaprak toplamıştır ve aynı zamanda tövbe ettiği, hatasını ve haksızlığını olduğunu itiraf ettiği ve Allah'tan af dilediği için inanan bir kadın olarak görünmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de anlatılan hikâyesi sayesinde Meryem, Yüce Allah'ın ifadesiyle yüksek bir eğitim ve ahlak seviyesine sahip görünmektedir: “*Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu.*”¹. Seyyid Kutup bu konuda ‘Eğer onun ‘Ruh’ul Emin’ olduğunu biliyorsak, o zaman o da onun yalnızca bir erkek olduğunu bilir. Burada hayal gücü o saf ve masum kızı temsil eder. Sağlam aile geleneğine sahip, dini bir eğitimle yetiştirilmiş ve Zakeriyya tarafından Allah’a adanmış bir cenin olarak büyütülmüştür.’ şeklinde ifade etmiştir.² Betimleme yoluyla, Yüce Allah’a güçlü bir şekilde inanan ve çokça ibadet eden biri olduğu da ortaya çıkmıştır. İç diyalog yoluyla, iffetli ve namusuna düşkün olduğu ortaya çıkmakta, bu nedenle Allah’ın emriyle hamile kaldığında ve doğum sancısı çektiğinde, kendi içindeki bir iç diyalogda şöyle diyerek kendisi için ölümü dilemiştir. “*Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım! dedi.*”³. Bu ayette, evlilik dışı doğum yaptığı için çok fazla korkar. Kendinden ve insanlarla yüzleşmekten de utanır. Aynı zamanda Meryem’in Allah'a olan teslimiyeti ve itaati de dikkat çekicidir. Yaşadığı zorluklara rağmen Allah'ın emirlerine uymaya ve onun rızasını kazanmaya çalışmaktadır. Bu teslimiyet, Meryem'in güçlü

¹ Âli, İmran, 37.

² Kutub. *et-Tasvîrül-Fennî fi'l-Kur'an*, 196.

³ Meryem, 23.

imanı ve Allah'a olan güveni sayesinde itibarını koruyabilmiş ve kendini insanların dillerinden koruyabilmiştir. Ayeti kerimelerde “*Kucağında çocuğu ile halkının yanına geldi. Onlar şöyle dediler: "Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi."* Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşun diye) ona işaret etti. “*Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?*” dediler. Bebek şöyle konuştu: “*Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı.*”¹. buyrulmuştur. Bu ayetler dikkatle incelendiğinde bu ayetlerin, Meryem’in karakterini inşa ederken, onun gücünü, sabrını ve dindarlığını yansıtan niteliklerini ve tutumlarını vurgulamış ve Meryem’in dindarlık, adanmışlık, alçakgönüllülük ve zorluklarla yüzleşme becerisinin bir örneğini bize sunmuş olduğu görülecektir.

Züleyha karakteri, Kur'an-ı Kerim kıssalarındaki tasvirler ve dış diyaloglar aracılığıyla Yusuf'a âşık bir kadın olarak ortaya çıkmaktadır. Yusuf'a o kadar âşiktir ki onu elde etmek için ona tuzak kurmayı planlamıştır. Yusuf'a kurduğu tuzağın planlamasında ne kadar zeki bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Şehrin kadınları önünde kendini savunmak için yaptığı plan, Kur'an-ı Kerim'in kullanmış olduğu bir dış diyalog örneğidir. Yusuf suresinde bu durum ayetlerde şöyle geçmiştir. “*Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (ziyafet düzenleyip) onlar için oturup yaslanacakları yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yûsuf'a, "Çık karşılıklarına" dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. "Haşa! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir" dediler. Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı. Andolsun, eğer emrettiğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve zillate uğrayanlardan olacak.”*

². Züleyha'nın Yusuf'a olan tutkusu ayette de zikredildiği üzere açıkça ortadadır. “*Şehirde bir takım kadınlar, "Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler.*”³.

Dış diyalog aracılığıyla Züleyha doğru ile yanlış ayırt edebilen bir kadın olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Yusuf (a.s.)'la yaptığı hatayla doğru çizgiyi aştığını kabul etmiş, ancak aynı zamanda ihanet eyleminde bulunmadığını ve ihanetin, sahibi Allah tarafından yönlendirilmeyen utanç verici bir nitelik olduğunu da itiraf etmiştir. Ayeti

¹ Meryem, 27-30.

² Yusuf, 31-32.

³ Meryem, 30.

kerime bu durum şöyle geçmektedir. “Kral kadınlara, “Yûsuf’tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz ne idi?” dedi. Kadınlar, “Haşa! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz” dediler. Aziz’in karısı ise, “Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. Şüphesiz Yûsuf doğru söyleyenlerdendir” dedi. (Yûsuf), “Benim böyle yapmam, Aziz’in; yokluğunda, benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah’ın, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindi” dedi.”¹.

Kur'an-ı Kerim, kadın karakterleri inşa ederken kullanmış olduğu tekniklerden biri de, diğer karakterlerin sözleri ve eylemleri aracılığıyla dolaylı anlatımdır. Sebe Melikesi'nin hikâyesi bu tekniğin güzel bir örneğidir. Hudhud kuşunun Süleyman peygamber (a.s.)'e Sebe Melikesi'nden bahsettiği ayetlerde, Sebe Melikesi'nin bazı psikolojik özellikleri ortaya çıkar. Güçlü, kudretli, krallığını yönetecek niteliklere sahip güçlü ve zengin bir kraliçe olarak görünse de, halkıyla birlikte Yüce Allah’a değil güneşe tapan bir kâfir olduğu gerçektir. Ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur. “Ben, onlara (Sebe halkına) hükümdarlık eden, kendisine her şeyden bolca verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadın gördüm. Onun ve kavminin, Allah’ı bırakıp güneşe taptıklarını gördüm. Şeytan onlara yaptıklarını süslü göstermiş ve böylece onları yoldan çıkarmış. Bu yüzden de onlar doğru yolu bulamıyorlar.”².

Sebe Melikesinin halkıyla kurduğu dış diyalog sayesinde, sağlam bir akla ve halkını kararlarına ikna etmek için büyük bir idari yeteneğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Süleyman’ın kendisine gönderdiği mesajla ilgili olarak ne yapması gerektiği konusunda halkına danışmış, ardından Süleyman’ın niyetini bilmek için hediye sunarken sağlam ve kesin bir karar vermiştir. Neml suresi 29. Ayetten 35. ayete kadar olan ayeti kerimelerde bu süreç şöyle geçmiştir. “Sebe kraliçesi Belkis dedi ki: “Ey ileri gelenler! Bana çok önemli bir mektup atıldı...”

Süleyman (a.s.) ve onu ahalisiyle olan diyalogundan, onun zeki ve kurnaz olduğu ve bir meseleyi ters yüz etmeden ve tüm olasılıklarını bilmeden karar vermediği net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu nedenle kendisine tahtı sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: ‘sanki ona benziyor’. Ayette şöyle zikredilmiştir. “Belkis gelince, “Senin tahtın böyle mi?” denildi. O da, “Sanki o! Fakat zaten daha önce bize bilgi verilmişti ve biz teslimiyet göstermiştik” dedi.”³.

¹ Yusuf, 51-52.

² Neml, 23-24.

³ Neml, 42.

Ebu Leheb'in karısının kâfir bir kadın olduğu Allah Teâlâ'nın şu tarifiyle açıklanmıştır. “Boynunda bükülmüş hurma liflerinden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir).”¹.

İplik eğiren kadının aptalca görünümü ise Allah Teâlâ'nın şu tarifiyle açıklanmıştır. “Bir topluluk diğer bir topluluktan daha (güçlü ve) çoktur diye yeminlerinizi aranızda bir hile ve fesat sebebi yaparak, ipliğini iyice eğirip büktükten sonra (tekrar) çözüp bozan kadın gibi olmayın. Allah bununla sizi ancak imtihan eder. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri kıyamet günü size elbette açıklayacaktır.”².

Hz. Yusuf'un annesi, Allah'ın buyurduğu gibi, Allah'a inanan, oğlu Yusuf'a saygı ve hürmet duyan ve onun faziletini kabul eden bir kadın olarak görünür. “Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yûsuf'a) saygı ile eğildiler”³. Hz. Yusuf annesi onur

Ayetlerler incelendiğinde, Hz. Musa'nın annesinin diğer kadınlarda olmayan güçlü bir imanla karakterize olduğu görülmektedir. Bu nedenle Yüce Allah'ın vahyine icabet eder. Hz. Musa'nın annesi Allah'ın (c.c.)'dan bebeğini denize atma emri alır ve Allah (c.c.)'ya olan inancı anlatılırken dış diyalog yöntemi ile sunulmuştur. “Firavun, "Ey ileri gelenler! Sizin benden başka bir ilahınız olduğunu bilmiyorum. Ey Hâmân! Benim için bir ateş yakıp tuğla pişir de bana bir kule yap! Belki Mûsâ'nın ilahına çıkar bakarım(!) Şüphesiz ben onun mutlaka yalancılardan olduğunu sanıyorum" dedi. O ve askerleri yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve gerçekten bize döndürülmeyeceklerini sandılar.” (Kasas, 38,39).

Hz. Musa'nın annesinin kızıyla olan diyalogundan anlaşıldığı üzere, Musa'ya karşı çok sevgi dolu, onun yaşamı ve yetiştirilmesi konusunda çok istekli ve aynı zamanda sağlam bir akla, zekâyâ ve büyük bir cesarete sahip olduğu görülmektedir. Allah'ın yardımıyla oğlunu kendisine geri getirmeyi ve onu bağrında büyütmeyi başarmıştır. Oğlunu geri almak için kızına onun izini takip etmesini ve planının ortaya çıkmamasını sağlamasını emretmiş ve Allah'ın lütfuyla da planı hazırlayıp uygulayarak oğlunu geri almayı başarmıştır.

Hz. Musa'nın kız kardeşinin karakteri, annesiyle olan diyalogu aracılığıyla, Musa (a.s.) geri getirmek için kendisine emanet ettiği görevin ciddiyetine rağmen annesine itaat eden sadık bir mümin olarak ortaya çıkmıştır.

İmran'ın karısı, Allah'a yakarıyla, güçlü bir imana sahip, Allah'ı hoşnut etmek isteyen ve kızını doğru bir terbiye ile yetiştirmek isteyen bir kadın olarak

¹ Tebbet, 4-5.

² Naml, 92.

³ Yusuf, 100.

görülmektedir. Bu nedenle onu yetiştirmesi için Allah'a güvenmiş ve bir kız çocuğunun yetiştirilebileceği en iyi yerde yetiştirilmesi için onu Allah'a teslim etmiştir.

Firavun'un karısı, küfrün ve Allah'a itaatsizliğin timsali olan bir kocaya sahip mümine bir kadının nadir bir örneği olarak göze çarpmaktadır. Yüce Allah'a yakarışı, O'nun rızasını kazanma isteği cennete girme arzusu ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir. "Allah iman edenlere de Firavun'un karısını misal vermektedir: O, "Rabbim!" demişti, "Yüce katında, cennette benim için bir ev yap; beni Firavun'dan ve yaptıklarından kurtar ve beni bu zalimler topluluğundan da selâmete çıkar!" (Tahrim, 11).

Tam tersine, Hz. Nuh'un ve Lût'un eşi, Yüce Allah'ın ayeti kerimede buyurduğu gibi, eşlerinin kâfir olmasına rağmen, kendileri imanın en yüksek derecelerindeki iki mümine kadın karakterleri olarak öne çıkmaktadır.¹

Hz. Musa (a.s.)'ın eşi, babasına sadık, itaatkâr, salih bir kadın olarak öne çıkmaktadır. Aynı zamanda Kasas suresinde geçen diyalog sürecinde akıllı, ileri görüşlü ve bilge bir kadın olduğu görülmektedir.²

Kocasını Mısır'daki ailesinin yanına dönmek istediğinde, ailesinden ve akrabalarından uzak kalacak olmasına rağmen ona eşlik ederek kocasına itaatkâr ve boyun eğen bir görünüm sergilemiştir. "Musâ bu süreyi doldurup ailesiyle birlikte yolda giderken Tûr tarafında bir ateş gördü; ailesine, "Siz bekleyin; ben bir ateş gördüm, belki oradan size bir haber yahut ısınmanız için bir parça ateş getiririm" dedi." (Kasas, 29).

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarda kadınlarda gözlemlenebilecek psikolojik özellikler şunlardır:

Şaşkınlık: Sebe Melikesi Belkıs, Hz. Süleyman'ı ziyarete gidip tahtını orada gördüğünde büyük bir şaşkınlık yaşamıştı. Taht tıpkı kendi tahtına benziyordu nasıl bu kadar benzer bir şekilde taklit edilebilir diye şaşkınlıkla ve hayranlıkla izlediğini Hz. Süleyman görünce şöyle dedi: 'bu senin tahtın mı?' Belkıs kısa bir şaşkınlıktan sonra şöyle cevap verdi: 'sanki öyle'.

Üzüntü ve korku: Firavun kendisi ve krallığı için korkudan erkek çocukları öldürdükten sonra, Musa'nın annesine onu bir sandığa koyup evinin yakınındaki Nil Nehri'ne bırakması söyledi. Ayrıca yaptığı şeyden dolayı üzülmemesi veya korkmamasını; Musa'nın ileride Allah'ın elçisi olacağı müjdelendi. O sırada Musa'nın annesi çok korkmuş ve oğlu için derin bir üzüntü duymuştu.

¹ Tahrim, 10.

² Kasa, 23-26.

Sevinç ve Mutluluk: Firavun'un karısı fildişinden yapılmış büyük bir sarayda para, saygınlık, lüks, hizmetçiler ve konfor içinde yaşıyor olmasına rağmen, tüm bunlar onu cezbetmiyor ve onu mutlu etmiyordu. Asiye'nin iradesi sağlamdı, azmi güçlüydü ve Firavun'un dünyası ve sarayları onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Ruhu yüce makamlara bağlıydı, benliği Allah'a yükseliyordu. Bu nedenle, Allah'a yönelerek, ona cennette Firavun'un saraylarından daha güzel bir ev inşa etmesini ve onu zalim Firavun ve onun çirkin eylemlerinden kurtarmasını diledi. Bu durum ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir. *“Allah iman edenlere de Firavun'un karısını misal vermektedir: O, “Rabbim!” demişti, “Yüce katında, cennette benim için bir ev yap; beni Firavun'dan ve yaptıklarından kurtar ve beni bu zalimler topluluğundan da selâmete çıkar!”*¹. Allah onun basiretini açık tuttu ve ona Cennetteki yerini gösterdi, o da mutlu oldu ve sevindi. Böylece Allah Teâlâ onu Cennetine aldı.

Hayâ: Kuran-ı Kerim, Hz. Musa'nın karısının yürüyüşünü tasvir ederek, hayâlî bir kadının yürüyüşünün nasıl olması gerektiğine dair önemli bir örnek sunmuştur. Sokaklarda ve halka açık alanlarda bir kadının en güzel, en heybetli ve en saygın yürüyüşü, hayâ duygusunun rehberliğinde yaptığı yürüyüştür. Hayâ duygusu, bir kadının bedenini ve ruhunu korur, onu zarardan ve gûnahtan uzak tutar.

Kuran-ı Kerim'deki kadın karakterler incelendiğinde, kadınların psikolojik özelliklerine de önemli bir yer verildiği görülmektedir. Neredeyse her karakter, bir veya birden fazla psikolojik özellik ile tasvir edilmiştir. Bu tasvirlerde en çok öne çıkan unsur, Allah'a olan iman ile ilgili özellikleridir. Özellikle önemli karakterler ve geniş bir şekilde anlatılan kıssalarda, iman eden kadın figürleri ön plana çıkmaktadır. Hz. Meryem bu konuda en belirgin örnektir.

Bazı karakterlerde ise küfürden imana geçiş süreci ele alınmaktadır. Sebe Melikesi bu değişimin en güzel örneklerinden biridir. Ayrıca, hataları sonrasında tövbe eden kadın karakterler de mevcuttur. Hz. Yusuf'un hikâyesinde yer alan Züleyha karakteri de bu kategoriye girmektedir.

Kur'an kıssalarındaki kadınların diğer psikolojik özellikleri muhakeme, zekâ, nükte, ayırt etme, bilgelik, yönetim, sevgi, korku vb. şeklinde çeşitlilik gösterir.

Kuran-ı Kerim'deki kadın karakterlerden Ebu Leheb'in karısı ve Hz. Nuh ve Hz. Lut'un eşleri gibi kâfir kadın karakterler de küfrün zirvesinde yer alırlar. Firavun'un karısı Asiye ise, kocasının küfrüne rağmen iman eden bir kadın karakteri örneğidir.

¹ Tahrim, 11.

Kadın karakterlerin psikolojik özellikleri sadece iman ve küfür ile sınırlı değildir. Kıssalarda sağduyulu, zeki, anlayışlı, bilge, yönetim yeteneğine sahip, sevgi dolu ve korku duyan gibi çeşitli psikolojik özelliklere sahip kadın karakterler de karşımıza çıkar.

Bu karakter oluşturma yöntemleri, kadın karakterlerin doğasını ortaya çıkarabilmiş, okuyucunun onların fiziksel ve psikolojik özelliklerini tanımlamasına yardımcı olmuştur. Kadın karakterlerin Kur'an kıssalarındaki diğer karakterlerle etkileşimlerini vurgulamada önemli bir rol oynamıştır. Karakter gelişimini ve olay örgüsü üzerindeki etkilerini artırmaya katkıda bulunmuş ve hikâyedeki olayları okuyucu için daha etkili ve ilginç hale getirmiştir.

Kur'an kıssaları incelendiğinde, kadın karakterlerin özellikleri, okuyan kişiyi iyilik yapmaya ve kötülükten uzak durmaya davet etmek amacıyla iyilik ve kötülüğü karşılaştırmak için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu özellikler, insan mutluluğunun iyi karakterleri örnek almakta, mutsuzluğun ise kötü karakterleri takip ve taklit etmekte yattığını vurgulamaktadır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in İslam'da kadınların değerlerini ve iyi niteliklerini vurguladığı görülmektedir. Bu Kur'an-ı Kerim'in Müslüman kadınlara yönelik kapsamlı bakış açısının bir parçasıdır. Genellikle mümin kadınların dış görünüşünden ziyade iç ve ruh güzelliğine odaklandığı ve Kur'an-ı Kerim'de kadınlar için dindarlığın, iyi amellerin ve güzel ahlakın öneminin her zaman vurgulandığı görülmektedir.

Ancak, Kur'an-ı Kerim esas olarak inanç, ahlak ve manevi değerlere odaklandığından, bu tanımlamanın Kur'an-ı Kerim'in ana hedefi olmadığını, daha ziyade bahsedilen karakterlerin karakteri, değerleri ve adanmışlıkları hakkında bize fikir veren ikincil bir ayrıntı olduğunu anlamalıyız. Kur'an-ı Kerim, kıssalarında kadınların fiziksel özelliklerinden bahsederken, sadece Müslüman bir kadının hayatında giyim ve süslenme açısından neler yapması gerektiğini özetlemektedir.¹ Allah Teala, kadınların ziynetlerini korumalarını ve güzelliklerini örten bir örtüye sahip olmalarını emretmekte, Kur'an'da belirtilen kişiler dışında ziynetlerini göstermemelerini ve ziynetlerini abartılı bir şekilde sergilemekten kaçınmalarını istemektedir.

5.5.1. Karakterlerin Dilsel Sembolleri

Karakterlerin dilsel işaretleri veya sembolleri, belirli bir karakteri temsil etmek için kullanılan dilsel göstergelerdir. Karakterler genellikle onları diğerlerinden ayıran isimlerle anılır. Hikâyedeki dilsel işaret, dili kullanarak karakterleri tanımlamaya

¹ Nur, 31.

yardımcı olur. Ayrıca karakterin ayrıntılı bir portresini oluşturmak için birlikte çalışan unsurlardan biridir. Modern yapısalcı analiz, karakteri, sembolize eden ve sembolize edilen olmak üzere iki yönlü bir gösterge olarak görür. Kişisel isim, öyküdeki karakteri özetleyen ve onu aynı öyküdeki diğer karakterlerden ayıran bir gösterendir, dolayısıyla okuyucunun kafasını karıştırmamak için her öykü karakterini diğerlerinden ayıran bir isimle adlandırmak önemlidir.¹

Bu nedenle çoğu hikâye yazarı, ‘karaktere onu ayırt eden ve ona kendi anlamsal boyutunu kazandıran bir isim vermenin’ önemli olduğuna inanır. Bunun nedeni, karakterlerin bir isme sahip olması gerektiği ve bu ismin onların ilk özelliği olduğudur. Çünkü isim karakteri tanımlar ve onu tanımlar ve bireysel kılar.²

Hikâye yazarları karakterlerine isim verirken genellikle isimlerinin hikâye anlatımındaki rolleriyle orantılı ve tutarlı olmasını sağlamaya çalışırlar. Bunu yaparken de genellikle iki ifade biçimine başvururlar: Birincisi ismin herhangi bir anlamdan yoksun olduğu rastgele düzey, ikincisi ismin karakterin ayırt edici, maddi ya da manevi çağrışımlarıyla dolu olduğu sembolik düzeydir. Hikâyenin yazarı seçim yapmakta özgürdür, çünkü karakterlerine isim verme konusunu belirleyen bir kural yoktur. Karakterin ismiyle yetinebilir veya ismi soyağacıyla birleştirebilir ve bunlara bir soyadı ve bir lakap ekleyebilir. Yazar bunu yapmakta özgürdür.³

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalarını okuyan kişi Kur'an-ı Kerim'in kadın karakterlere kadın, eş, kız, Aziz'in karısı, İmran'ın karısı, Firavun'un karısı, Nuh'un karısı, Lût'un karısı, onun karısı, Musa'nın annesi, kız kardeşi gibi lakap ve künyelerle anıldığını fark edecektir. Özel ismiyle anılan tek kadın figürü İmran kızı Hz. Meryem'dir.

Şeyh Şa'râvî bunu şöyle açıklar: Eğer Kur'an kıssaları sadece belirli karakterlere atfedilseydi, kıssaların sadece bu karakterlerin elinde gerçekleşebileceği anlaşılırdı. Çünkü o şahsiyetler eş ve benzeri olmayan şahsiyetlerdir denilecektir. Allah Teâlâ, bir hikâyede zaman, mekân, karakter ve mekânların genelini belirsiz bıraktığında, bu hikâyeye her zaman ve her yerde hayat verir. Böylece her insan hikâyeyi kendisine uyarlayabilir ve kimse 'bu sadece belirli bir kişiye ait bir hikâye' diyemez. Bunun örneği daha önce zikredildiği gibi tahrir suresi 10. ayette belirtilmiştir.

Yüce Allah ayette geçen bu iki kadının ismini belirtmemiştir. Sadece her birinin soylu bir peygamberin eşi olduğundan bahsetmiştir. Hz. Nuh (a.s.), kâfir olan eşinin

¹ Alahmad, *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*, 128.

² Bahrâvî, *Bunyetu's-şekli'r-rivâ'i*, 247-248.

³ Mohamad alahmad, “Necip Mahfuz'un “Başkan'ın Öldürüldüğü Gün” Adlı Romanındaki Karakterlerin Sanatsal Yapısı, Toplumsal ve Psikolojik Boyutları”. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 1/45 (Haziran, 2016), 249.

inancını, Hz. Lût (a.s.) da kâfir olan eşinin inancını değiştirememiştir. Her iki kadın da kavmiyle birlikte kocalarına -ki onlar peygamberdir- karşı komplo kurmuştur. Bu nedenle her ikisinin de sonu cehennem olmuştur. Bu kıssalardan, inanç seçiminin insanın kendisine bırakılmış olduğu anlaşılmaktadır. İnanç özgürlüğü, bu dinin açık bir temel ilkesidir.

Yine Allah Teâlâ Firavun 'un karısı hakkında şöyle buyurmuştur. *“Allah iman edenlere de Firavun 'un karısını misal vermektedir: O, “Rabbim!” demişti, “Yüce katında, cennette benim için bir ev yap; beni Firavun'dan ve yaptıklarından kurtar ve beni bu zalimler topluluğundan da selâmete çıkar!”¹.*

Ayette firavunun karısının adı verilmemiştir, çünkü bu meselede önemli olan olayın bir kadının ilahlık iddia eden kocasına karşı durarak tek bir Allah'a iman etmesidir. Ancak Hz. Meryem'i kastetmek istediğinde ise onun ismini anarak ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir. *“İmrân kızı Meryem'i de (misal vermiştir): O iffetini çok iyi korumuştur, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, rabbinin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi.”².*

Hak Teâlâ, ayette Meryem'i ve babasının ismini zikretmiştir. Çünkü bu olay, bir daha asla tekerrür etmeyecek bir mucizedir. Bu nedenle Allah Teâlâ, 'İmran kızı Meryem' ve 'Meryem oğlu İsa' diyerek onu bize bildirmiştir. Bu açıklama sayesinde herhangi bir karışıklığa mahal verilmemiştir. Herhangi bir kadın, Meryem gibi erkek olmadan hamile kaldığını iddia ederse, ona 'Hayır, bu mümkün değil' deriz. Meryem'in mucizesi bir daha asla tekerrür etmeyecektir. Bu nedenle Allah Teâlâ onu 'İmran kızı Meryem' ve 'Meryem oğlu İsa' şeklinde tanımlayarak onu özel olarak belirlemiştir.

Kur'an-ı Kerim kıssalarındaki karakterleri, alıcıya net ve açık bir şekilde sunmuştur. Bunu yaparken de karakterlerin birbirleriyle karışmamasını sağlamıştır. Bunun sebebi, Kur'an'daki kıssaların çoğunun, Allah'a davette bulunacak örnekler oluşturmak için az sayıda karaktere odaklanmasıdır. Çoğu kıssada tek bir kadın karakter bulunur. Bu nedenle, kıssadaki diğer karakterlerden ayırt etmek için 'kadın' kelimesi yeterli olmaktadır.

¹ Tahrim, 11.

² Tahrim, 12.

6. SONUÇ

Bu çalışmada Kuran-ı Kerim kıssalarındaki kadın karakterleri incelenmiştir. Giriş bölümünde, Araplar için haber ve günlük olayları ve savaşları anlatan hikâyelerin Kuran-ı Kerim'de Allah'a (c.c.) davette önemini ele alınmıştır. Ayrıca Kuran-ı Kerim'deki kıssalar ile edebiyatçılar tarafından yazılan hikâyeler arasındaki farklara da değinilmiştir.

Birinci bölümde, kıssanın anlamı ve faydaları ile özellikle Kur'an kıssaları ve faydalarına çalışmada geniş yer verilmiştir. Çünkü mesajın kökeni Kur'an kıssasında yer alan şahsiyetlerden bahsetmektedir. Birinci bölümde kıssanın dilsel ve terminolojik olarak tanımı, Kur'an kıssalarının tanımı, çeşitleri ve faydaları anlatılmıştır. Kur'an-ı Kerim'deki kadın kıssalarının önemine değinilerek Kur'an-ı Kerim'de 'eş-zevce' ve 'kadın' kelimelerinin anlamları birbirinden ayrı kullanımda olduğuna işaret edilmiştir.

İkinci bölümde, karakter kavramının dil ve terim olarak tanımı ve edebi eserlerdeki önemi ele alınmıştır. Karakterlerin, bir hikâyenin veya romanın temel unsuru olduğu vurgulanmıştır. Kuran'daki karakter kavramının ve onun sahip olduğu boyutlar, özellikle de fiziksel ve sosyal boyutlar ele alınmıştır. Daha sonra Kur'an-ı Kerim kıssalarında genel olarak kadın karakterlerini oluşturan bir takım özellikler özetlenmiştir. Bunlar fitrat, eğitim öğretim, irade, iman, amel, örnek kişilik, doğruluk ve dürüstlük, duygular, ilham, zekâ, yaratıcılık, hikmet, cesaret, tevazu veya alçakgönüllülük, cömertlik, güvenilirlik olarak özetlenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, Kur'an-ı Kerim kıssalarında ana karakterler, yardımcı karakterler ve figüran karakterler olmak üzere üç tip kadın karakter türünden bahsedilmiştir. Bu türlerin her birinin altında bu türe giren karakterlerden bahsedilerek bu karakterleri içeren Kur'an ayetleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, Kuran'da öne çıkan bazı kadın karakter modelleri ve örnekleri incelenmiştir. Bunlar: Anne modeli, eş modeli, kız çocuğu modeli, kız kardeş modeli, meczup (dengesiz) kadın modeli, bilge kadın modeli, âşık kadın modeli ve lider kadın modelidir. Bu modellerin her birini temsil eden karakterlere değinilmiş ve bu modelleri içeren Kur'an ayetlerinden bahsedilmiştir. Bu modellerin her birinin İslami çağrışı aktarmadaki rolü açıklanmıştır.

Beşinci bölümde Kur'an-ı Kerim'deki kadın karakterlerinin inşa edilme yollarından bahsedilerek, Karakter oluşturma araçları, betimleme, anlatı, diyalog ve karakterlerin dilbilimsel özellikleri ele alınmıştır. Bunlardan Hz. Meryem'in, Kuran'da

ismiyle anılan tek kadın karakter olduğuna dikkat çekilmiştir. Diğer kadın karakterler "kadın", "eş", "kız" gibi genel terimlerle veya "Aziz'in karısı", "Nuh'un karısı", "Musa'nın annesi" gibi eklemelerle anıldığı belirtilmiştir.

Buna göre araştırmamızdan aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz.

- Kuran'daki kıssalarda kadın karakterler önemli bir yere sahiptir. Bu kıssalar, Hz. Hatice, Hz. Meryem ve Belkıs gibi birçok ilham verici ve anlamlı kadın karakterin hayatlarını anlatır. Bu karakterlerin bazıları Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı dönemde, bazıları da İslam'dan önceki dönemlerde yaşamıştır.
- Kuran'daki kıssalarda kadın karakterlerin önemli bir yere sahip olması, İslam'ın kadınlara bakış açısının temelini oluşturur. Bu kıssalar, kadınların toplumda sahip olduğu önemli değeri ve potansiyeli vurgular.
- Kuran'daki kıssalarda "eş" ve "kadın" kelimeleri farklı anlamlar taşır. Allah (c.c.) "eş" kelimesini, kadın ve erkek arasında dini uyumun veya ruhsal yakınlığın olduğu durumlarda kullanır. "Kadın" kelimesi ise Kuran'da daha genel bir anlamda kullanılır ve dişi bireyi ifade eder. Ayrıca "kadın" kelimesi, dini veya ruhsal uyumun bozulduğu, boşanma veya çocuk sahibi olmamış eşler arasında kullanılabilir.
- Kur'an-ı Kerim'de ve diğer edebi eserlerde karakter, hikâyenin en önemli unsuru olarak kabul edilmesi bakımından benzerdir. Hikâyedeki olayların etrafında döndüğü eksenini oluşturur ve hikâyeyi düzenleyen ve ona anlamını veren de odur. Kur'an-ı Kerim kıssalarındaki karakterler ile edebî sanatlardaki karakterler arasında fark vardır: Kur'an-ı Kerim'deki karakter gerçekçidir ve tarihi bir varlığa sahiptir. Diğer edebî sanatlarda ise gerçek karakter veya yazarın hayal gücünden esinlenmiş hayali karakter olabilir.
- Kuran'daki kıssalarda farklı türde kadın karakterler bulunur. Bunlar ana karakter, yardımcı karakter ve figüran karakterlerdir. Her bir karakterin hikâyede belirli bir işlevi vardır. Kur'an, ana karakterlerin inşasına verdiği önemi yardımcı ve figüran karakterlere de verir. Her karakterin hikâyedeki rolü tamamlayıcıdır ve hikâyenin bütünlüğü için gereklidir.

KAYNAKÇA

- Abdusselam, F. (1999) *el-Hıvâru'l-Kasasî*. Beyrut: el-Müessesetü'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr.
- Alahmad, M. (2023). Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim Kıssasındaki Karakterlerin Yapısı. *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2/1, 60-80.
- Alahmad, M. (2021). *Hayri Zehebi'nin Romanlarında Anlatım Unsurları Ve Teknikleri*. İstanbul: Kitâbî yayınları.
- Alahmad, M. (2020). Romancı Ahmed Ziyad Muhabbik'in "Bal Yapan Kobra" Adlı Romanında Çalışan Kadın ve Kendini İspatlama. *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*. 12/2, 304-320.
- Ahmad, M. (2019). el-Bunye el-Fenniyye Fi Kissati Yusuf Alehi's-Selêm. *Gümüştane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/15, 154-173.
- Alahmad, M. (2016). Necip Mahfuz'un "Başkan'ın Öldürüldüğü Gün" Adlı Romanındaki Karakterlerin Sanatsal Yapısı, Toplumsal ve Psikolojik Boyutları. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*. 1/45, 233-259.
- Azzâm, M. (2001) *Şiiriyetu'l-Hitâbi's-Serdî*. Dimâşk: İttihâd el-Kuttâb el-'Arab.
- Bahrâvî, H. (1990). *Bunyetu's-şekli'r-rivâ'î*. Beyrut: el-Merkezü's-sekâfi'l-'Arabiyyi.
- Bintü's-Şatî', Aişe A. (h.1419) *el-İ'zâu'l-Beyânî li'l- Kur'an ve mesâ'il İbnu'l-Ezrak* (3.baskı). Kahire: Dâru'l-Me'ârif.
- Bursevî, İsmâil H. (t.y.) *Rûhu'l-Beyân* (Cilt. 1-10). Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Daif, Ş. (2004). *Fi'n-Nakdi'l-Edebî* (9.baskı). Kahire: Dâru'l-Me'ârif.
- Ebû Zehre, Muhammed b. Ahmed b. Mustafâ. (t.y.) *Zehretu't-Tefâsîr* (Cilt. 1-10). Kahire: Daru'l-Fikri'l-Arabî.
- el-'Âmilî, Z. (h.1332). *ed-Duru'l-Mensûr fi Tabakât Rabbâti'l-Hudûr*. Mısır: el-Matbaa'l-Kubra el-Amiriyye.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî. *el-Câmi'u's-şâhih*. Thk. Mutafa el-Bağa (5.baskı). Dimak: Dâr İbn Kesîr, 1993.
- el-Cevâbî, Muhammed T. (2000). *el-Muctema ve'l-'Usra fi'l-İslâm* (3. Baskı). Riyad: Dâr Âlami'l-Fikr.
- el-Faysal, Semer R. (1995). *Bina'u'r-rivayeti'l-'arabiyyeti's-Sûriyye*. Dimâşk: İttihâdu'l-kuttâbi'l-'arab.
- el-Hatib, A. (1975). *el-Kasasu'l-Kur'ani fi Menzûmihi ve Mefhûmihi* (2. Baskı). Beyrut: Dâru'l-Marife.

- el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. (1964). *el-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'an* (Cilt. 1-20).
Kahire: Dâru'l-Kutubi'l-Mısryye.
- el-Mâverdi. Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. (h.1409). *A'Lâmü'n-Nübüvve*. Beyrut: Dâr ve Mektebetu'l-Hilâl.
- el-Mehdî, Hüsen b. Muhammed. (2009). *Seydu'l-Afkâr fi'l-Edep ve'l-'Hikem ve'l-Emsâl*. Yemen: Vizâratu's-Sekâfe.
- el-Ömerî, Y. (2000). *er-Ravdatu'l-Feyhâ' fi 'Alâmi'n-Nisâ'*. (H. Abdel Hakim, Thk.).
Beyrut: Müessesetü'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- el-Turbanî, C. (2010). *Mi'e Min 'Uzanâ'i Ümmeti'l-İslam Ğayyaru Mecra't-Târih*.
Kahire: Dâru't-Takva.
- er-Rahîlî, A. (2000). *Kelimât fi Munâsebât*. Riyad: Mektebetü'l-Melik Fahd ed-Devliyye.
- er-Râzî, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs. (h.1419). *Tefsiru'l-Kur'an* (Cilt. 1-32). (E. et-Tayeb, Thk.). Riyad: Mektebetu Nizâr Mustafa el-Bâz.
- es-Sâlih, N. (2001). *en-Nuzû'u'l-ustûrî fi'r-Rivâyeti'l-'Arabiyyeti'l-Mu'âsıra*. Dimaşk: İttihadu'l-küttabi'l-'Arab.
- et-Taberî, İbn Cerîr. (t.y.). *Câmiu'l-Beyân An Te'vîli Âyi'l-Kur'an* (Cilt. 1-24). (A. Şâkir, Thk.). Mekke: Dâr Et-Terbiye ve't-Turâs.
- et-Tûnisî, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir. (1984). *et-Taḥrîr ve't-tenvîr* (Cilt. 1-30). Tunus: ed-Dâru'l-tunusiyye li'n-Neşr.
- ez-Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Mahmûd b. Ömer. (1953). *Esâsu'l-Balâga*. Thk. Abdurrahim Mahmud. Kahire: Matbaatu Urfând.
- Grillet, Alain R. (t.y.). *Nahva Rivâye Cedîde* (M. İ. Mustafa, Çev.). Kahire: Dâru'l-Me'ârif.
- Ğellûş, A. (2002). *Da 'vatu'l-Rusul 'Aleyhimu's-Selâm*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Hammâmî, B. (1993). *Nisâ Havle'r-Rasûl*. Beyrut: Dâr Dâniye.
- Hilâl, Muhammed Ğ. (1987). *e'n-Nekdu'l-Edebî'l-Hadîs*. Beyrut: Matba'tu Nahdati Mısır.
- Humphrey, H. (1975). *Teyyâru'l-Va'yi fi'r-Rivâyeti'l-Hadîse* (M. er-Rabî'î, Çev.).
Kahire: Daru'l-me'arif.
- İbn el-Vardî, Ömer b. Muzaffar. (1996). *Târih İbn el-Vardî* (Cilt. 1-2). Beyrut: Dâr el-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbn Manzur, Cemaleddin Muhammed b. Makram. (1968). *Lisanü'l-Arabi* (Cilt. 1-15).
Beyrut: D'aru's-Sâdir.

- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî. (1990). *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* (Cilt. 1-8). Beyrut: Dâr el-Kutubi'l-İlmiyye.
- Kâsimî, Muhammed C. (h.1418). *Mehâsinu't-Te'vil* (Cilt. 1-9). (M. Uyûnu'l-Sûd, Thk.). Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Kutub, Muhammed A. (2004). *Zevcâtu'l-Enbiyâ ve Ummehât'l-Müminîn*. Kahire: ed-Dâru's-Sekâfiyye li'n-Neşr.
- Kutub, S. (1988). *et-Tasvîru'l-Fennî fi'l-Kur'an* (10.baskı). Kahire: Daru's-Şurûk.
- Lhamdânî, H. (1991). *Bunyetu'n-Nassi's-Serdî min Menzûr'n-Nakdi'l-Edebî*. Beyrut: el-Merkezu's-Sekâfi'l-Arabî.
- Mabad, M. (2005). *Nefehât Min 'Ulûmi'l-Kur'an*. Kahire: Dâru's-Selâm.
- Mat'anî, A. (1992). *Hahâisu't-Ta'bîru'l-Kur'anî ve Simâtuhu'l-Belâgiyye*. Kahire: Mektebetu Vahba.
- Mizyed, A. (t.y.). *Minhâcu'l-Muhdesîn fi'l-Karni'l-Avvelî'l-Hicrî ve Hatta Asrune'l-Hâzir*. Kahire: el-Heve'l-Mısıriyye li'l-Kitâb.
- Mureydin, 'A. (1980). *el-Kıssa ve'r-Rivâye*. Dimaşk: Dâru'l-Fikr.
- Musa, H. (2006). *Melâmihu'r-Rivâyetu'l-Arabiyyati's-Suriyye*. Dimaşk: İttihadu'l-küttabi'l-'Arab.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. ei-Haccac el-Kuşeyrî. (1955). *sahîh-i müslim* (Cilt. 1-5). (M. F. Abdulbaki, Thk.). Beyrut: Dâru İhyê'i't-Turâs.
- Nuhbe Min Esâtizati't-Tefsîr. (2009). *et-Tefsîru'l-Muyessar*. Riyad: Mecme'l-Melik Feysal li-Tibâati'Mashafi'l-Şerîf.
- Osman, A. (1982). *Bina'u'r-Rivaye Dirâse fi'r-Rivâyeti'l-Mısıriyye*. Kahire: Mektebetü'ş-Şebâb.
- Ömerî, E. (2013). *el-Mara fi el-Kasasu'l-Kur'ani*. Amman: Kunûzu'l-Marife.
- Rabî'î, F. (2022). *el-Kasasu'l-Kur'ani Ru'ya Fenniyye*. Kahşre: es-Sekâfiyye li-Neşr.
- Sâbûnî, Muhammed A. (1981). *Muhtasar Tefsîr İbn Kesîr*. sahîh-i müslim (Cilt. 1-3). Beyrut: Dâru'l-Kur'an-ı Kerim.
- Şuraybit Ahmed, Ş. (1998). *Tetavvuru'l-Binyeti'l-Fenniyyeti fi'l-Kıssati'l-Cazâiriyyeti'l-Muâsıra 1947-1985*. Dimâşk: İttihadu'l-küttabi'l-'Arab.
- Tahmâz, A. (1994). *es-Seyyidah Aişa Ümmü'l-Müminîn ve 'Âlimetu Nisâ el-'Âlimîn* (5.baskı). Dimak: Dâru'l-Kalem.
- Türkiye Diyanet Vakfı Kur'an Meali <https://kuran.diyanet.gov.tr/>, Erişim: 6 Mayıs 2024.
- Volkswagen, R. ve Osteen W. (1981). *Nezariyyetu'l-Edep*. Çev. Muhyiddin Subhî. Beyrut: el-Muessesetu'l-'Arabiyyeli'd-Dırâsâti ve'n-Neşr.

ÖZGEÇMİŞ

Lise eğitimini İdlib'de tamamladıktan sonra Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne başladı ve 2019 yılında bu fakülteden mezun oldu. 2021 yılında Gümüşhane Üniversitesi'nde başladığı yüksek lisansa halen devam etmektedir. 2017-2018 yılları arasında Karkamış'ta bulunan İsrakat Derneği'nde Arapça öğretmeni olarak görev yaptı. 2018-2020 yılları arasında Sultan Alulamaa Kompleksi'nde ahlak ve Arapça dersleri verdi. 2020-2021 yılları arasında Hemma Gençlik Merkezi'nde ahlak ve Arapça öğretmeni olarak çalıştı. 2021 yılında Türkçe C1 seviyesinde iyi dereceyle bir sertifika aldı. Yetimler için çalışanları yetiştirmek üzere Uluslararası İslami Hayır Kurumu ve Yetimleri Koruma Birliği'nden bir sertifika aldı.

